

ΑΝΤΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

*Η μουσική αφορά τον άνθρωπο
Igor Stravinsky (1882-1971)*

*Ο άνθρωπος είναι άνθρωπος επειδή σχετίζεται με άλλους ανθρώπους
Νοτιοαφρικανική φυλή Venda (Μπλάκινγκ, 1981, σελ. 59)*

1. Η Ταυτότητα του μουσικοπαιδαγωγικού προγράμματος - διδακτικού πακέτου ΦΜ

Η ιδέα της δημιουργίας ενός μουσικοπαιδαγωγικού προγράμματος με μορφή διδακτικού πακέτου για μικρά παιδιά, με τον αρχικό τίτλο «Φίλοι Μουσικόφιλοι στο σχολείο», γεννήθηκε γύρω στο 1990 χάρη στη θετική εμπειρία που αποκόμισε ο συγγραφέας κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσής του πάνω σε δύο ανάλογα προγράμματα «προπαιδείας» για ωδείο με δημιουργούς την Παυλίνα Καραδήμου-Λιάτσου (1990) και την Χαρίκλεια Παπανικολάου (Παπανικολάου & Καραδήμου-Λιάτσου, 1990). Ακολούθησε μελέτη ανάλογων προγραμμάτων, όπως αυτά των Orff & Keetman (1955) καθώς και των Haselbach, Nykgrin & Regner (1986). Αρκετές από τις δραστηριότητες του προγράμματος ΦΜ, εντάχθηκαν στο διεπιστημονικό πρόγραμμα σύζευξης τεχνών που συνέταξε η ομάδα *Ελάτε να Παίξουμε* και εκδόθηκε το 1996 (Γκανά, και συν.). Λίγα χρόνια αργότερα, στις αρχές του 21ου αιώνα, τα διδακτικά πακέτα υιοθετήθηκαν και στη δημόσια εκπαίδευση της χώρας μας (Π.Ι./ΔΕΠΠΣ, 2001).

Οι θεωρητικές αρχές και τα βασικά στοιχεία του προγράμματος ΦΜ τεκμηριώθηκαν αρχικά με προσωπική διδακτορική έρευνα που αφορούσε την αποτελεσματικότητα της μουσικοπαιδαγωγικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και στη συνέχεια, μέσα από προσωπική μελέτη και αρθρογραφία του συγγραφέα (Theodoridis & Avgitidou, 2012· Θεοδωρίδης, 2009, 2008). Βασικά στοιχεία, που υιοθετήθηκαν, ενσωματώθηκαν ή αναδείχθηκαν κατά την πολυετή πορεία εφαρμογής του προγράμματος ΦΜ, αποτελούν: η εμπύχωση ως τεχνική διδασκαλίας, το παιχνίδι ως μέσο επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης στην ομάδα, το κλίμα ασφάλειας, χαράς και απόλαυσης, η εξερεύνηση, ο πειραματισμός και η ευρετική μάθηση, η μουσική μάθηση πρώτα με το αυτί, η στήριξη και προώθηση της αποκλίνουσας - δημιουργικής σκέψης των παιδιών, ο εμπλουτισμός του περιβάλλοντος μάθησης με πλούσια μουσικά ερεθίσματα, η συμβολή της γονικής συμμετοχής στο τρίγωνο εκπαιδευτικού - παιδιού - κηδεμόνα, η διαφοροποίηση και η αρχή του καθολικού σχεδιασμού και της προσαρμογής της διδασκαλίας πάνω στις ανάγκες όλων των παιδιών, η διαβάθμιση της γνώσης από το απλό στο σύνθετο και άλλα. Ο τίτλος του προγράμματος άλλωστε, προϊδεάζει τόσο για την αξία της φιλίας και της επικοινωνίας, όσο και για την αγάπη για τη μουσική και την πίστη στη δύναμή της. Είναι ένας τίτλος που αποβλέπει στο να σηματοδοτεί τους απώτερους σκοπούς του προγράμματος παραπέμποντας σε μια μουσική παιδεία με μουσικότητα για όλους μέσα σε ένα πολιτισμένο και δικαιοότερο κόσμο. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά σε σημαντικά θέματα του θεωρητικού υπόβαθρου του προγράμματος ΦΜ.

2. Φιλοσοφικές αρχές και γενικές επιρροές του προγράμματος ΦΜ

(από σημαντικές μουσικοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις και έρευνες)

Η πολυετής διαδρομή του προγράμματος ΦΜ δεν θα μπορούσε παρά να επηρεαστεί και να διαμορφωθεί τόσο από τις προσωπικές εμπειρίες των συνεργατών του προγράμματος, όσο και από τη μελέτη των μουσικοπαιδαγωγικών εξελίξεων που προκάλεσε η διάδοση σημαντικών προσεγγίσεων και προγραμμάτων, όπως αυτά των Orff, Kodály, Dalcroze, Suzuki, Gordon. Η σύντομη αναφορά που ακολουθεί

αγγίζει θέματα όπως η αξία της βιωματικής προσέγγισης της μουσικής, η σημασία του μαθησιακού περιβάλλοντος στη διδασκαλία - μάθηση, η πρώιμη μουσική ανάπτυξη του δυναμικού του παιδιού κατά τις κρίσιμες περιόδους ανάπτυξης, η εκμάθηση της μουσικής κατά αναλογία με τη μητρική γλώσσα, η μάθηση με το αυτί, η πρόκληση της εμπειρίας ροής και προσήλωσης, η ευζωία, η ακουστική οικολογία, η σύνδεση των τεχνών, η διαθεματική και η διεπιστημονική προσέγγιση, η διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση, η δημιουργικότητα, η αξιολόγηση, ο αναστοχασμός, η κριτική σκέψη, η σύνδεση της μουσικής με το κοινωνικό πλαίσιο και την ταυτότητα των μαθητών και άλλα σημαντικά θέματα. Σημαντική θέση κατέχει επίσης η πνευματική και η συναισθηματική διάσταση της μουσικής εκπαίδευσης, καθώς «η μουσική αποτελεί τον μύθο που στήνουμε για να ερμηνεύσουμε την εσωτερική μας ζωή. Είναι ένας μύθος νεανικός, ζωντανός και γεμάτος σημασία που γεννήθηκε πρόσφατα και που βρίσκεται ακόμα στην εφηβεία» (Suzan Langer/ *Philosophy in a new way*, ό.α. στο Κόπλαντ, 1980, σελ. 31).

2.1. Οι πρώτες επιρροές του προγράμματος ΦΜ

Οι προηγηθείσες εκδόσεις του υποστηρικτικού υλικού του προγράμματος ΦΜ, καθώς και η σχετική μουσικοπαιδαγωγική έρευνα και αρθρογραφία, κάλυψαν αρκετές πτυχές του θεωρητικού του πλαισίου (Θεοδωρίδης, 1996/2017α, 2005, 2017β). Το γεγονός αυτό καθιστά ίσως πλεονασμό την εκ νέου παράθεση θεωρητικών θεμάτων στην παρούσα έκδοση. Ως εκ τούτου στο θεωρητικό μέρος θα αναφερθούμε εν συντομία σε ορισμένες από τις πιο χαρακτηριστικές επιρροές που υιοθετήθηκαν κατά τη διαδρομή του προγράμματος.

Κατά γενική ομολογία οι μουσικοπαιδαγωγοί και οι εκπαιδευτικοί του σήμερα οφείλουν πολλά στις κλασικές πλέον προσεγγίσεις των Orff, Kodály, Dalcroze και άλλων, που από τις αρχές έως τα μέσα του 20ού αιώνα αναβίωσαν και καθιέρωσαν τις ξεχασμένες αρχές του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη αλλά και του διαφωτιστή Ζαν Ζακ Ρουσό (Ράπτης, 2015· Αιμίλιος ή Περί Αγωγής, 1762 ό.α. στο Boyd, 1911) για τη διαπαιδαγωγική αξία της μουσικής, για τους απώτερους σκοπούς και τους στόχους της μουσικής αγωγής, για την ενότητα μουσικής - κίνησης - λόγου και εν γένει για την ενεργητική και βιωματική προσέγγισή της κατά τη διδασκαλία. Καθώς όμως οι αλλαγές του κοινωνικοοικονομικού σκηνικού προκαλούν νέες αναζητήσεις στον χώρο της μουσικής και γενικότερης εκπαίδευσης, ήδη από τα μέσα και το τέλος του προηγούμενου αιώνα, νέες ιδέες, θεωρίες και έρευνες άρχισαν να εμπλουτίζουν την προϋπάρχουσα βιβλιογραφία και συζήτηση (Delalande, 1984, 2009· Elliott, 1995· Reimer, 1989· Swanwick, 1994· Swanwick & Tillman, 1986· Abel-Struth, 1975· Paynter, 1970, 1992, κ.ά.).

2.2. Σκοποί και στόχοι της μουσικής αγωγής - το «γιατί» και η μορφή των ΑΠ

Η επίδραση των μουσικοπαιδαγωγικών προσεγγίσεων και η εξέλιξη στον χώρο της μουσικοπαιδαγωγικής επιστήμης οδήγησε στην καθιέρωση της οργανωμένης αγωγής στη θεσμοθετημένη εκπαίδευση διεθνώς (Ράπτης, 2015· MENC, 1993· Abeles et al., 1984). Προέκυψαν επίσημα αναλυτικά προγράμματα τα οποία καθορίζουν έως ένα βαθμό το «γιατί», το «τί», το «πώς», το «με τί», το «για ποιον» και άλλους παράγοντες της διδασκαλίας στην εκπαίδευση. Ειδικότερα, σε ότι αφορά τον απώτερο σκοπό της μουσικής εκπαίδευσης, τα περισσότερα αναλυτικά προγράμματα και η βιβλιογραφία συγκλίνουν και σήμερα προς τη θέση του Carl Orff, ότι η μουσική αγωγή οφείλει να αντιμετωπίζει τον μαθητή ως ακροατή, μουσικό εκτελεστή και συνθέτη - δημιουργό. Θέτοντας ως πρωταρχικό σκοπό «την ανάπτυξη της αισθητικής απόλαυσης», τα αναλυτικά προγράμματα της χώρας μας (Π.Ι./ΔΕΠΠΣ/Π.Σ., 2001, 2003, 2006, 2011, 2014) αναγνωρίζουν την αυταξία της μουσικής και παράλληλα της αναγνωρίζουν τη σημαντική της διαπαιδαγωγική αξία ως μέσο που «αποβλέπει στη γενικότερη καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των μαθητών, μέσα από την ενεργητική ακρόαση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης» (ΔΕΠΠΣ Μουσικής, 2003).¹

1. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής (2014, σελ.5), «Σκοπός του μαθήματος της Μουσι-

Η συζήτηση για τη μορφή των αναλυτικών προγραμμάτων στη χώρα μας, έως την αλλαγή του αιώνα, έκλινε υπέρ των ανοιχτών αναλυτικών προγραμμάτων, με κύριο επιχείρημα την παιδαγωγική αυτονομία και τη δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών, καθώς και τη διαφοροποιημένη επίτευξη στόχων από τους μαθητές, ανάλογα με τις διαφορετικές ικανότητες, εμπειρίες και ανάγκες τους (Ευαγγέλου, 2007· Βρεττός & Καψάλης, 1997).² Ωστόσο, από τις αρχές του 21ου αιώνα, οι επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν για τα κλειστά αναλυτικά προγράμματα κάμφθηκαν, με αποτέλεσμα να εκδοθεί τελικά συμπληρωματικό υλικό με συγκεκριμένα μαθήματα που περιγράφονται στο βιβλίο του εκπαιδευτικού, καθώς και στο βιβλίο και το τετράδιο εργασιών του μαθητή, υλικό που εκδόθηκε για όλες τις βαθμίδες, πλην της προσχολικής εκπαίδευσης (ΔΕΠΠΣ, 2001 & 2011). Τα βιβλίο-τετράδια μουσικής φάνηκε να διευκολύνουν σημαντική μερίδα εκπαιδευτικών, ενώ άλλοι τα χρησιμοποιούν ως εμπλουτισμό του δικού τους προγράμματος. Σε κάθε περίπτωση παρέχουν απτά παραδείγματα για το «πώς» και «με τι μέσα ή υλικό» είναι δυνατή η προσέγγιση των σκοπών (το «γιατί») που ορίζει το επίσημο ΑΠ, υποδεικνύοντας παράλληλα ενδεικτικούς τρόπους για την επιλογή και υλοποίηση ειδικότερων στόχων της μουσικής εκπαίδευσης. Στην κατεύθυνση αυτή, η φιλοσοφία πίσω από τη μουσική πράξη και γενικότερα η σύνδεση και εκπόρευση των εφαρμοζόμενων μουσικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με το «γιατί» της μουσικής εκπαίδευσης θεωρήθηκε ζήτημα πρωταρχικής σημασίας. Η διδασκαλία της μουσικής, ως αναπόσπαστο μέρος της ζωής του ανθρώπου, πέρα από την αυταξία της, έχει νόημα όταν διδάσκεται όχι τόσο για χάρη της αισθητικής της αξίας (Reimer, 1989) αλλά κυρίως για χάρη των μαθητών (βλ. Ανδρούτσος, 2013 σχετικά με τον Πραξιαλισμό, Elliott, 1995). Η επίγνωση του «γιατί» διδάσκουμε μουσική από τον Ε-Ε, αποτελεί κομβικό σημείο για την ποιότητα της διδασκαλίας. Ένα πρόγραμμα για να θεωρηθεί σύγχρονο στη μεταμοντέρνα εποχή μας οφείλει ακόμη να λαμβάνει υπόψη το «για ποιον» και το «πού» συντελείται η διδασκαλία, δίνοντας έμφαση στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο και τις ταυτότητες των μαθητών (Κοκκίδου, 2019β· Green, 1988)³.

κής είναι η καλλιέργεια της μουσικότητας και των μουσικών δεξιοτήτων των μαθητών μέσα από την ακρόαση, την εκτέλεση και τη δημιουργία μουσικής. Η καλλιέργεια της μουσικότητας, της έμφυτης δυνατότητας του ανθρώπου για καλλιτεχνική και δημιουργική έκφραση, αποβλέπει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και παράλληλα στη δημιουργία μιας δια βίου σχέσης του με την Τέχνη της Μουσικής». Επίσης, ως συντελεστές διαμόρφωσης του Π.Σ. Μουσικής, οι οποίοι συμβάλλουν αρμονικά κι ισορροπημένα στον γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα ανάπτυξης του μαθητή, αναφέρονται: α) Η αντίληψη των στοιχείων και των εννοιών της μουσικής, β) Η απόκτηση μουσικών δεξιοτήτων, γ) Η απόκτηση γνωστικών δεξιοτήτων και δ) Η συναισθηματική ανάπτυξη. Σε ότι αφορά τους γενικούς στόχους, τονίζεται ότι (σελ.6) «σε όλη τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης το μάθημα της Μουσικής περιλαμβάνει Γενικούς Στόχους που αφορούν προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Οι μαθητές και οι μαθήτριες στο πλαίσιο του μαθήματος αναμένεται να αναπτύξουν δεξιότητες: • ενεργητικής μουσικής ακρόασης • φωνητικές δεξιότητες • εκτέλεσης μουσικών οργάνων • αυτοσχεδιασμού και σύνθεσης μουσικής. Επίσης, οι μαθητές αναμένεται να: • Αποκτήσουν γνώσεις και να αναπτύξουν δεξιότητες ανάγνωσης και αποκωδικοποίησης διαφόρων ειδών μουσικής σημειογραφίας, να αποκτήσουν γνώσεις ως προς τις βασικές μουσικές έννοιες (ρυθμός, μελωδία, μορφή, ηχώχρωμα, δυναμική αγωγή, ρυθμική αγωγή, συνήχηση) και τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους αυτές συνδυάζονται στα διάφορα είδη και στιλ μουσικής. • Αποκτήσουν και να ενισχύσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές σε σχέση με τις μουσικές δραστηριότητες της ακρόασης, της εκτέλεσης και της σύνθεσης. • Αποκτήσουν συνείδηση του ρόλου της μουσικής διαχρονικά και συγχρονικά στη ζωή του ανθρώπου. • Αποκτήσουν συνείδηση της θέσης και των λειτουργιών που επιτελεί η μουσική στη σύγχρονη μεταβιομηχανική και πολυπολιτισμική κοινωνία στο πλαίσιο της Εποχής της Πληροφορίας που διανύουμε σήμερα».

2 Με τον όρο «αναλυτικό πρόγραμμα» (ΑΠ) εννοούμε τη συνήθως γραπτή διατύπωση των χαρακτηριστικών μιας διδακτικής πρότασης. Τυπικές παράμετροι ενός αναλυτικού προγράμματος είναι οι στόχοι του, το περιεχόμενο στο οποίο αναφέρεται, οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί, οι διαδικασίες που προτείνει ή οι προτάσεις αξιολόγησής του. Η διδακτική πρόταση μπορεί να αφορά τη διδασκαλία μιας ολόκληρης εκπαιδευτικής βαθμίδας ή τάξης σε συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ή σε σύνολο γνωστικών αντικειμένων (Abeles et al., 1984).

3 Η Lucy Green έχει αναφερθεί στην αλληλένδετη σχέση της μουσικής και του μουσικού πολιτισμού με το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Η έννοια του «μουσικού πολιτισμού» κατά την Green (1988, σελ. 11) περιλαμβάνει «τις μουσικές ιδεολογίες και πρακτικές, μαζί με τα μουσικά παράγωγα/προϊόντα, (που) σχηματίζουν ένα μικρό κοινωνικό σύστημα, ή μουσικό κόσμο: ένα δίκτυο λειτουργιών, τόσο νοητικό όσο και υλικό, που υποστηρίζουν και νομιμοποιούν το ένα το άλλο... Αυτό το κοινωνικό σύστημα δεν επιβιώνει αυτόνομα, αλλά αναπαράγεται μέσω μιας αμοιβαίας σχέσης με το ευρύτερο κοινωνικό σύστημα, του οποίου αποτελεί μόνο ένα μέρος, όπου οι διαφορετικές μουσικές πρακτικές διατηρούνται με υλικό τρόπο και οι διαχωρισμοί τους νομιμοποιούνται και συντηρούνται μέσω της ιδεολογίας».

- Κατά τον εθνομουσικολόγο Bruno Nettl (2010, σελ.4), «η μουσική μπορεί να είναι ένας από τους τομείς του πολιτισμού που ορίζει και εκφράζει πολιτισμικές σχέσεις, όχι γιατί η μουσική είναι "μια οικουμενική γλώσσα" που ο καθένας μπορεί να καταλάβει, αλλά επειδή η μουσική εκφράζει και ερμηνεύει σχέσεις μεταξύ των πολιτισμών και των κοινωνιών».

- Σε ανάλογο μήκος κύματος, ο Μπλάκινγκ/Blacking (1981, σελ. 101) υποστηρίζει ότι «η μουσική δεν μπορεί από μόνη της να αλλάξει τον κόσμο, όπως τουλάχιστο η τεχνολογία ή η πολιτική. Μπορεί όμως να οδηγήσει τους ανθρώπους να αποκτήσουν μεγαλύτερη συνεί-

Στις αρχές του 21ου αιώνα κάθε πρόγραμμα μουσικών σπουδών πρέπει να είναι ευέλικτο, ανοιχτό, δι-απραγματεύσιμο και προσαρμόσιμο. Να βασίζεται στη συνάντηση της θεωρίας και της πράξης και να προωθεί θετικές εμπειρίες, γνώσεις, δεξιότητες και πάνω από όλα τη θετική στάση των μαθητών για τη μουσική (Οικονομίδου-Σταύρου, 2013· Regelski, 2009).

Οι παραπάνω προϋποθέσεις καθιστούν τη σύνταξη και εφαρμογή ενός προσωπικού ετήσιου μουσικοπαιδαγωγικού προγράμματος ιδιαίτερα απαιτητικό και δύσκολο εγχείρημα, στο οποίο καλούνται να ανταποκριθούν οι εκπαιδευτικοί μουσικής όλων των βαθμίδων. Φυσικό επακόλουθο αποτελεί η απο-θαρρυντική, δυστυχώς, στασιμότητα της διδασκαλίας της μουσικής από τις/τους εκπαιδευτικούς, ειδικότερα της προσχολικής ηλικίας, καθώς μέχρι σήμερα υποχρεούνται, παρά τις μουσικοπαιδαγωγικές τους ελλείψεις, να συντάξουν και να εφαρμόσουν κατ' ουσία το δικό τους μουσικοπαιδαγωγικό πρόγραμμα και υλικό, έχοντας στα χέρια τους μόνο τις γενικές οδηγίες του επίσημου ΑΠ (Τερζίδου, 2019· Θεοδωρίδης, 2008).

2.3. Επιρροές από νεότερες θεωρίες μουσικής μάθησης

(κρίσιμες περίοδοι ανάπτυξης - μητρική γλώσσα - εμπειρία ροής - ακουστική οικολογία)

Τα τελευταία χρόνια αντικείμενο μουσικοπαιδαγωγικής έρευνας και συζήτησης αποτελούν θέματα όπως η *πρώιμη μουσική ενασχόληση* και η αξιοποίηση των *κρίσιμων περιόδων* ανάπτυξης του παιδιού με πλούσια μουσικά ερεθίσματα. Οι ερευνητές συμπεραίνουν ότι η μουσική ικανότητα ενυπάρχει στη ζωή του κάθε παιδιού πριν ακόμη γεννηθεί, τονίζοντας τον σημαντικό ρόλο που παίζει το *περιβάλλον* που θα μεγαλώσει, παράλληλα με την επίδραση των προγεννητικών παραγόντων (Gardner, 1983, 112-113). Ερευνητικά δεδομένα φανερώνουν ότι ο πλούτος, η ποιότητα και η συχνότητα των μουσικών ερεθισμάτων στα οποία εκτίθενται τα μικρά παιδιά συμβάλλουν στη δημιουργία νευρωνικών δικτύων /συνάψεων στον εγκέφαλό τους που αφορούν τη μουσική και θα αποτελέσουν τη βάση για τη μουσική μάθηση στη ζωή τους (Schafer, 2011· Gordon, 2006, 1990· Στάμου, 2006· Κόνιαρη, 2005· Stamou, 2001· Tomatis, 2000).

Σύμφωνα με τους Herder, Hargreaves, Gardner, Dowling, Suzuki, Gordon κ.ά. η μουσική ικανότητα μπορεί να αναπτυχθεί σε όλους με τον ίδιο τρόπο που συντελείται η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας, δηλαδή μέσω της συνεχούς έκθεσης, της ακρόασης, της μίμησης, της κίνησης και της αλληλεπίδρασης των παιδιών βρεφικής ηλικίας με τους σημαντικούς άλλους μέσα σε ένα οικείο και ασφαλές περιβάλλον (Ανδρούτσος, 2012· Μακροπούλου & Βαρελάς, 2005· Hargreaves, 1986/2004). Τη μεγάλη σημασία που έχουν τα πρώτα βήματα της μουσικής εκπαίδευσης κατά τη νηπιακή ηλικία, τόνισαν ο Kodály (Choksy, 1974) και ο Orff (1978), ενώ ο Suzuki (1969) υποστήριξε τη μουσική παιδεία από «μηδενική ηλικία», δηλαδή από τη στιγμή της γέννησης, με τρόπο ανάλογο μ' αυτόν με τον οποίο κατακτάται η μητρική γλώσσα. Μάλιστα, ο Ούγγρος μουσικοπαιδαγωγός Zoltán Kodály, αναφερόμενος στην αξία της μουσικής τονίζει ότι «η μουσική είναι μια πνευματική τροφή για όλους. Για τον λόγο αυτό αφιερώθηκα στο να μελετήσω πώς να κάνω προσιτή την καλή μουσική σε περισσότερους ανθρώπους» (Kodály, 1966, σ. 2). Ο Kodály επεσήμανε αρχικά ότι η μουσική εκπαίδευση του παιδιού, αρχίζει 9 μήνες πριν από τη γέννησή του, καθώς θεωρούσε δεδομένη την ευαισθησία του εμβρύου σε μουσικά ακούσματα, καθώς και την ικανότητα της μητέρας να μεταδίδει στο έμβρυο μηνύματα και συναισθήματα. Ανασκευάζοντας την άποψή του, κατέληξε σε μια χαρακτηριστική δήλωση: «Συνήθιζα να λέω ότι η μουσική πρέπει να διδάσκεται στο παιδί εννέα μήνες πριν γεννηθεί. Τώρα μπορώ να πω ότι η μουσική πρέπει να διδάσκεται εννέα μήνες πριν από τη γέννηση της μητέρας του μωρού» (Waterhouse, 2002/2015· Salty Saint, 1966, σελ. 41). Σύμφωνα με νεότερες έρευνες, οι πιο *κρίσιμες περίοδοι* για την ανάπτυξη του μουσικού

δηση των συναισθημάτων που έχουν ήδη νοιώσει». Ενδιαφέρουσα είναι επίσης και η επισήμανση του Μπλάκινγκ (1981, σελ. 102), ότι η προσωπική μουσική σύνθεση/δημιουργία «φέρει πάντα τη σφραγίδα της κοινωνίας» αλλά ταυτόχρονα «η μουσική μπορεί να ξεπερνά εποχές και πολιτισμούς», όπως συμβαίνει με τη μουσική του Mozart, του Beethoven ή των Beatles.

δυναμικού (μουσικής δεκτικότητας) ενός ατόμου, θεωρούνται κατά σειρά η ηλικία από τη γέννηση ως αυτή των τριών (0-3), δεύτερη πιο σημαντική η ηλικία 3-5 χρόνων και τρίτη πιο σημαντική η ηλικία 5-8 χρόνων (Gordon, 1990, 1987).

Η εφαρμογή μιας διδασκαλίας της μουσικής, κατά αναλογία με τη μητρική γλώσσα, δείχνει να έχει πλέον απτά αποτελέσματα και στη χώρα μας, όπως συμβαίνει με τη μέθοδο Suzuki. Σημαντικότερη όμως φαίνεται η επίδραση της βαθύτερης φιλοσοφίας αυτών των προσεγγίσεων. Χαρακτηριστική είναι η ρήση του Suzuki «θέλω να αλλάξω την εκπαίδευση από απλή διδασκαλία σε παιδεία... που εμπνέει, φέρνει στην επιφάνεια και αναπτύσσει τις ανθρώπινες δυνατότητες... Το όνειρο μου είναι ότι όλα τα παιδιά της γης μπορούν να γίνουν ωραία πλάσματα, ευτυχισμένοι άνθρωποι με εξαιρετική ικανότητα... Και είμαι πεπεισμένος ότι γεννιούνται με αυτή τη δυνατότητα» (Suzuki, 1983, ό.α. στο Στάμου, 2012, σελ. 34).

Μια βαθιά φιλοσοφία για την αξία της μουσικής στις ζωές όλων των ανθρώπων αντανακλάται επίσης από τη θεωρία της μουσικής μάθησης καθώς και από το συνολικό έργο του Edwin E. Gordon. Η πρότασή του αποσκοπεί στην κατανόηση της μουσικής μέσω της «ακουσικότητας», της ανάπτυξης του μουσικού δυναμικού του παιδιού κατά τις προαναφερθείσες τρεις κρίσιμες περιόδους ανάπτυξης (από 0-3, από 3-5 και από 5-8 ετών). Όπως ο ίδιος σημειώνει: «Η μουσική είναι κάτι το μοναδικό για τους ανθρώπους. Όπως και οι άλλες μορφές τέχνης, η μουσική είναι τόσο σημαντική όσο και η γλώσσα για την ανθρώπινη ύπαρξη και ανάπτυξη. Διαμέσου της μουσικής ένα παιδί αποκτά μια εσωτερική θεώρηση του εαυτού του, των άλλων και της ίδιας της ζωής. Ίσως το πιο σημαντικό είναι πως βοηθά στην ανάπτυξη και στη διατήρηση της φαντασίας. Χωρίς τη μουσική η ζωή θα ήταν σκοτεινή. Επειδή καμία μέρα δεν περνά χωρίς ένα παιδί να ακούσει ή να συμμετάσχει σε κάποιο είδος μουσικής, είναι προς όφελος του παιδιού να κατανοήσει τη μουσική όσο το δυνατόν περισσότερο. Ως αποτέλεσμα, καθώς θα μεγαλώνει θα μάθει να εκτιμάει, να ακούει και να συμμετέχει σε μουσική που θα θεωρεί το ίδιο ότι είναι καλή. Εξαιτίας αυτής της καλλιτεχνικής συνείδησης η ζωή θα αποκτήσει περισσότερο νόημα» (απόσπασμα από Gordon, 1990, σελ. 203). Οι παραπάνω μουσικοπαιδαγωγοί, καθώς και αρκετοί ερευνητές, συγκλίνουν επίσης στο ότι το αυτί είναι το σημαντικότερο όργανο της μουσικής ανάπτυξης, προτείνοντας την αξιοποίηση του κατά τα πρότυπα της άτυπης μάθησης, ειδικότερα στις «κρίσιμες περιόδους» ανάπτυξης των παιδιών, από 0 έως 8-9 περίπου ετών.

Σημαντική θέση στις νέες παιδαγωγικές και μουσικοπαιδαγωγικές θεωρίες με φιλοσοφικό υπόβαθρο και ερευνητική παραγωγή, έχει στις μέρες μας η θεωρία της βέλτιστης εμπειρίας ροής (flow experience) του Μιχάι Τσίκζεντμικαϊ/Mihály Csíkszentmihályi (1990), η οποία ορίζεται ως «η κατάσταση όπου οι άνθρωποι είναι τόσο απορροφημένοι από τις δραστηριότητες τους, ώστε τίποτε άλλο δε φαίνεται σημαντικό για αυτούς» (Τσικζεντμικαϊ, 1990/2009, σελ.17). Σύμφωνα με τον ίδιο τον Τσικζεντμικαϊ (2009), η μουσική σε όλες τις κουλτούρες χρησιμοποιείται για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων, συγκεντρώνοντας την προσοχή του ακροατή σε σημαντικά γεγονότα (χορός, γάμοι, κηδείες, γιορτές κάθε είδους, έρωτας, παρελάσεις κ.ά.)⁴. Ο ίδιος προτείνει την προσεκτική ακρόαση με προσήλωση στη μουσική και στη μουσική πράξη, ώστε να παρέχονται δυνατότητες για απόκτηση εμπειριών ροής (βαθιάς ικανοποίησης) που βελτιώνει τη ζωή. Ως εκ τούτου, αποκτά ιδιαίτερη σημασία η μελέτη του φαινομένου των καταστάσεων ροής στη διδασκαλία, παρατηρώντας συμπεριφορές του παιδιού οι οποίες φανερώνουν: α) Προσδοκία - ανυπομονησία - πρόβλεψη, β) προσπάθεια επέκτασης που αυξάνει το ενδιαφέρον της δραστηριότητας, παραλλάσσοντας ή μετατρέποντας και αυξάνοντας τον βαθμό δυσκολίας, γ) προέκταση και συνέχιση της δραστηριότητας με νέες ιδέες, παρατείνοντας τον χρόνο ενασχόλησης. Επίσης, άλλα χαρακτηριστικά με τα οποία εκδηλώνεται η εμπειρία ροής είναι το

⁴ Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Τσικζεντμικαϊ αναφέρει τη χρήση των ιερών κεράτων από μια φυλή Πυγμαίων για να ξυπνήσουν το κοιμισμένο καλόβουλο δάσος.

γέλιο, η έντονη συγκέντρωση, η στερεοτυπική κίνηση, η υπερκινητικότητα, ο ενθουσιασμός, η φαινομενική απειθαρχία, η ανυπομονησία, η διάδραση με άλλους, η χαλάρωση, η άνεση και η απόλαυση. Το διδακτικό ενδιαφέρον της θεωρίας της ροής εστιάζεται επίσης στη δυνατότητα πρόκλησης και αξιοποίησης των εμπειριών ροής μέσα από τεχνικές, όπως αυτές που εμπλουτίζουν ένα μουσικοπαιδαγωγικό πρόγραμμα με δραστηριότητες που προωθούν την περαιτέρω συνεργασία, την αυτενέργεια και την προσωπική δημιουργία, τον ελεγχόμενο βαθμό δυσκολίας, ή την αφήγηση και το παίξιμο ρόλων (Θεοδωρίδης, 2019α· Stamou & Custodero, 2007). Ο Τσίκζεντμικαϊ, όπως και άλλοι ερευνητές, επισημαίνει επίσης την αναγκαιότητα της μουσικής και της γενικότερης εκπαίδευσης για την ευζωία των μαθητών (Burke et al., 2018).

Η βαθύτερη εκτίμηση του ήχου και του ρόλου του στη ζωή μας, αλλά και στην προστασία της φύσης, αποτέλεσε τις τελευταίες δεκαετίες το αντικείμενο και τον στόχο του κλάδου της Ακουστικής Οικολογίας (Ετμεκτσόγλου, 2008, 2014). Η ενεργητική μουσική ακρόαση και η εκπαίδευση του αυτιού και της φωνής θεωρούνται προϋπόθεση για την αναβάθμιση της δημιουργικής μουσικής εκπαίδευσης στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Τονίζεται επίσης η σημασία της σιωπής, της προσεκτικής ακρόασης και της πολυσθητηριακής μάθησης. Όπως λέει και ο ιδρυτής της Ακουστικής Οικολογίας Murray Schafer (2011, 1993/1977), ακούμε μουσική με το σώμα και τα αυτιά, καθώς ολόκληρο το σώμα είναι ένα αυτί, προτείνοντας σε όλους να δανείζουν τα αυτιά τους αλλά να μην τα χαρίζουν, να γίνονται δηλαδή ενεργητικοί ακροατές⁵. Η υιοθέτηση των αρχών της Ακουστικής Οικολογίας κατά τη διδασκαλία της μουσικής οδηγεί στον ανασχεδιασμό και την αναδιαμόρφωση του διδακτικού σχεδιασμού από τον μουσικοπαιδαγωγό ή τον εκπαιδευτικό-εμπυχωτή. Εκδηλώνεται με δραστηριότητες που εμπλουτίζουν τη διδασκαλία, καθώς δίνεται έμφαση στα παιχνίδια με ήχους της φύσης, του περιβάλλοντος, της φωνής και του σώματος, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εξερεύνησης και της ηχητικής-μουσικής δημιουργίας. Η συστηματική εφαρμογή τέτοιων παιχνιδιών μπορεί να αλλάξει την οπτική της ακουστικής αντίληψης των ηχοτοπίων και παράλληλα να ευαισθητοποιήσει και να βελτιώσει τη στάση των παιδιών για το ηχητικό περιβάλλον (Burke et al., 2018· Παπαρρηγόπουλος, 2018· Διονυσίου & Ετμεκτσόγλου, 2014). Τη μάθηση με το αυτί έχει τονίσει επίσης και ο μεγάλος Ούγγρος μουσικοπαιδαγωγός Kodály, προλογίζοντας το βιβλίο της E. Szony «Musical reading and writing» όπου σημειώνει ότι, για να γίνει κάποιος καλός μουσικός πρέπει να έχει πλούσιες μουσικές εμπειρίες, τονίζοντας τη σημασία του τραγουδιού και της μουσικής ακρόασης (Szony, 1954).

Η σημασία της εκτέλεσης, της μάθησης και της δημιουργίας μέσω του αυτιού και όχι της συμβατικής σημειογραφίας, τονίζεται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια από μια μουσικοπαιδαγωγική τάση που επαναφέρει την αξία της *άτυπης μάθησης* (Green, 1995). Επίσης, η εφαρμογή των αρχών της *διαπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης*, όπως προκύπτει από σχετικές έρευνες, έχει ευεργετική επίδραση στη συναισθηματική, γλωσσική και κινητική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας καθώς και στις στάσεις, τις γνώσεις, τις μουσικές δεξιότητες, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους (Διονυσίου, 2019· Θεοδωρίδης, 2019γ).

3. Το διδακτικό προφίλ, τα εφόδια και ο ρόλος του μουσικοπαιδαγωγού και του E-E

Οι εξελίξεις στο πεδίο της μουσικής παιδαγωγικής υπό την επίδραση των αλλαγών στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον του 21ου αιώνα, προτάσσουν νέες μορφές διδασκαλίας, όπως είναι η διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση, η διαθεματικότητα, η διαφοροποιημένη διδασκαλία κ.ά. Οι νέες συνθήκες επιτείνουν την ανάγκη θωράκισης του E-E με ένα πολύ καλό και ευρύ υπόβαθρο σπουδών, γνώσε-

⁵ Χαρακτηριστική είναι η ρήση του Murray Schafer για τον ήχο και τον θόρυβο στη μουσική: «Η μουσική ενός ανθρώπου μπορεί να είναι ο θόρυβος ενός άλλου» (Schafer, 1993, σελ. 183).

ων και δεξιοτήτων από το πεδίο της Παιδαγωγικής, της Ψυχολογίας και της Μουσικής Παιδαγωγικής, επιτάσσοντας μια συνεχή διάθεση και προσπάθεια για επιμόρφωση και μελέτη. Στον κυκεώνα των πιέσεων και των απαιτήσεων για εκπτώσεις κάθε φύσης, εμφανής είναι ο κίνδυνος υποβάθμισης της αισθητικής αγωγής και εκπαίδευσης, κίνδυνος που δυνητικά θα μπορούσε ως ένα βαθμό να αντιμετωπιστεί με την πολύπλευρη κατάρτιση των εκπαιδευτικών κατά την αρχική τους εκπαίδευση, τη στενή συνεργασία μεταξύ του εκπαιδευτικού γενικής κατεύθυνσης με αυτόν της ειδικότητας, καθώς και με προσωπική μελέτη (Παντελιάδου, 2011· Μασσαγγούρας, 2006, 2003, 2001, 2000· Μωραΐτη & Κουρκουρίκα, 2006· Χρυσοστόμου, 2005, 2007).

3.1. Οι απαραίτητες γνώσεις του εκπαιδευτικού

Ως απαραίτητα είδη γνώσης του Ε-Ε για τη διδασκαλία της μουσικής στη βιβλιογραφία αναφέρονται μεταξύ άλλων: α) Η Γενική Παιδαγωγική Γνώση (ΓΠΓ, General pedagogical knowledge), β) Η Παιδαγωγική Γνώση του Περιεχομένου της μουσικής (ΠΓΠ, Pedagogical content knowledge), γ) Η Γνώση του Α.Π. και της κατασκευής ετήσιου προγράμματος Μ.Α. (ΓΑΠ, Knowledge of curriculum/Curriculum knowledge), δ) Η Γνώση του Περιεχομένου της μουσικής (ΓΠ, Content knowledge), ε) Η Γνώση της Χρήσης και Παραγωγής Υλικού (ΓΧΠΥ), στ) Η Γνώση των μαθητών και των χαρακτηριστικών τους καθώς και των επιδιώξεων, των αξιών και των κοινωνικών και φιλοσοφικών διαστάσεων που απορρέουν από τα παραπάνω είδη γνώσης (Οικονομίδου-Σταύρου, 2019· Θεοδωρίδης, 2008· Nierman et al., 2002· Shulman, 1987).

Ιδιαίτερη βαρύτητα για την ποιότητα της διδασκαλίας έχουν επίσης το προφίλ του Ε-Ε, η συμπεριφορά και οι διδακτικές στρατηγικές, μέθοδοι και τεχνικές που χρησιμοποιεί, ζητήματα που περιγράφονται επαρκώς στην προηγηθείσα έκδοση *Τραγουδοχοροί της Γης* (Θεοδωρίδης, 2017β) και σε άλλη παρεμφερή βιβλιογραφία. Το θέμα αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης πολλών ερευνητών που καταλήγουν σε παρόμοια συμπεράσματα στα οποία αναφερόμαστε συνοπτικά παρακάτω.

3.2. Η επιλογή στρατηγικών, μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας (το πώς)

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, σε ό,τι αφορά την αποτελεσματικότητα της μουσικής διδασκαλίας-μάθησης, προκύπτει η ανάγκη για μια εκλεκτική ευελιξία και για συνδυαστική χρήση από τον Ε-Ε, διαφόρων διδακτικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων, όπως είναι⁶:

α) Τα «Παραδοσιακά» και τα «προοδευτικά» μοντέλα, καθώς και οι μορφές διδασκαλίας που απορρέουν από τις θεωρητικές προσεγγίσεις της γνωστικής-αναπτυξιακής και εποικοδομητικής θεωρίας των Piaget (1950) και Bruner (2007, 1960), και ειδικότερα β) οι βασικές αρχές των θεωριών μάθησης του

⁶ Αν και τα όρια μεταξύ της χρησιμοποιούμενης ορολογίας για τη διδακτική μεθοδολογία δεν είναι πάντα ευδιάκριτα, επιχειρείται παρακάτω μια σύνοψη της βιβλιογραφίας:

Υπό την επίδραση των θεωριών μάθησης προέκυψαν διαφορετικά μοντέλα διδασκαλίας (Παραδοσιακό μοντέλο, Προοδευτικό - Σύγχρονο - Στοχαστικό, Μοντέλο Νέας Αγωγής/*Learning by doing* κατά τον Dewey/*Ποιούντες μαθαίνουμε* κατά τον Αριστοτέλη). Τα μοντέλα περιλαμβάνουν μια ποικιλία από στρατηγικές (Άμεση Διδασκαλία, Αλληλεπιδραστική, Πειραματική μάθηση ή Ανεξάρτητη μελέτη) καθώς και μορφές επικοινωνίας και κοινωνικής οργάνωσης της τάξης (Δασκαλοκεντρική, Μαθητοκεντρική, Ομαδοκεντρική, Μικτή μορφή διδασκαλίας) που με τη σειρά τους εξειδικεύονται σε μεθόδους (Επαγωγική, Απαγωγική και Αναλογική και ειδικότερα: Διερεύνηση, Εξερεύνηση-Πειραματισμός, Αφήγηση, Παρατήρηση, Επίλυση προβλημάτων, Στοχαστική συζήτηση, Σχέδια εργασίας/project, Παιχνίδια ρόλων, Καταιγισμός ιδεών, Εργασία σε ομάδες, συνεργατική ή αλληλεπιδραστική μέθοδος κ.ά.). Τέλος, οι τεχνικές διδασκαλίας αφορούν συγκεκριμένα εργαλεία διδασκαλίας του αντικειμένου, εν προκειμένου της μουσικής (Μίμηση, Επανάληψη, Ηχώ, Ερώτηση-Απάντηση, Σόλο-τούτι, Χειρονομική κίνηση, Επίδειξη, Φωνομιμική, Διεύθυνση, χρήση Αντίθετων εννοιών, Σύγκριση, Μουσικά παιχνίδια, Πολυαισθητηριακές ασκήσεις-παιχνίδια, Ηχηρές κινήσεις, Ενεργοποίηση - Χαλάρωση, Καθιέρωση μουσικού σήματος, Ακουστική παρατήρηση, Ενεργητική ακρόαση, Είδης Συνοδείας, όπως *Ostinati*, *Bortuns* κ.ά, Συμβολική αναπαράσταση και Γραφική απεικόνιση, Χρήση μουσικών καρτελών, Εξερεύνηση-πειραματισμός-ανακάλυψη, Ελεύθερος - κατευθυνόμενος Αυτοσχεδιασμός, Καταγραφή δεδομένων - ιδεών, Τεχνικές Σύνθεσης/Δημιουργίας, Ηχογράφης και Αξιολόγηση έργου, κ.ά.) (Θεοδωρίδης, 2002). Ειδικότερα, σχετικά με τα κοινά σημεία και τις διαφοροποιήσεις των όρων ομαδοσυνεργατική/collaboration και συνεργατική/cooperation διδασκαλία βλ.: Κακανά, 2008· Χαραλάμπους & Γεώργας, 1995. Επίσης, για τις Στρατηγικές και τη γενικότερη μεθοδολογία της διδασκαλίας, βλ. μεταξύ άλλων: Θεοδωρίδης 2017β· Δημητριάδου, 2016· Κοκκίδου, 2015· Χαραλάμπους, 2011· Μασσαγγούρας, 2001.

κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, όπου η μάθηση συντελείται μέσω του παιχνιδιού σε ένα περιβάλλον το οποίο προωθεί την επίλυση προβλημάτων μέσα από ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες και ακολουθεί τη ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης (Vygotsky, 1962, ό.α. στο Δανασσύς-Αφεντάκης, 1994)⁷, γ) Η «ευρετική-ανακαλυπτική μάθηση» (discovery learning) ή η «διαλεκτική μάθηση», οι οποίες πηγάζουν από τις φιλοσοφίες του Dewey (1938, 1980) ή της Montessori (1964, 1912) σχετικά με τη μάθηση μέσα από την πράξη⁸ και μέσα από τον προσωπικό ρυθμό ανάπτυξης, δ) Οι τεχνικές και μέθοδοι που προέρχονται από τις μη τυπικές και άτυπες μορφές εκπαίδευσης (Θεοδωρίδης 2017β· Hargreaves, 2001/2004· Casby, 2003). ε) Η ανάπτυξη των προγραμμάτων σύμφωνα με τις προτάσεις του σπειροειδούς μοντέλου μουσικής ανάπτυξης και των τριών βασικών παραμέτρων της μουσικής εμπειρίας: Ακρόαση - Εκτέλεση - Σύνθεση, σε «επίπεδα» (Θεοδωρίδης 2017β· Swanwick, 1994, σελ. 87· Swanwick & Tillman 1986· Hargreaves, 2001/2004· Moog, 1976).

Ο ευέλικτος E-E οφείλει να κατέχει και να χρησιμοποιεί όλες τις μορφές διδασκαλίας, αυτοπεριοριζόμενος σταδιακά ή κατά περίπτωση και μεταθέτοντας το επίκεντρο της διδασκαλίας. Οφείλει να μεριμνά ώστε, από τη χρήση της δασκαλοκεντρικής - μετωπικής - μονολογικής διδασκαλίας που έχει ως κέντρο τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, να μεταβαίνει σταδιακά προς άλλες διδακτικές μορφές, όπως η μικτή διδασκαλία, με επίκεντρο τον ίδιο αλλά και τα παιδιά και κυρίαρχο στοιχείο τον διάλογο. Ακόμη, μειώνοντας συνεχώς τον ρόλο του και χρησιμοποιώντας μαιευτικές και διερευνητικές στρατηγικές, να αυξάνει την εφαρμογή της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας. Επίσης, αναλαμβάνοντας πλέον τον ρόλο του συντονιστή και διευκολυντή κατά τη λύση προβλημάτων, να εφαρμόζει όλο και πιο πολύ την ομαδοκεντρική και την αναδυόμενη διδασκαλία. Με αυτό τον τρόπο, ο E-E εναλλάσσει τις μορφές διδασκαλίας και χρησιμοποιεί ποικιλία μεθόδων και τεχνικών όπως είναι η διάλεξη, η επίδειξη, ο διάλογος, οι ερωτήσεις, η μαιευτική, η συζήτηση, η ανακάλυψη, η συνεργατική μάθηση κ.ά. Παράλληλα, εναλλάσσει και τις κοινωνικές μορφές εργασίας μεταξύ των παιδιών, όπως η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, η εταιρική/συνεργατική ή εξατομικευμένη εργασία (Nημά & Καψάλης, 2002).

Εναπόκειται στην κρίση του E-E πότε αρμόζει να επιλέξει και να εναλλάσσει -ως στρατηγικές, μεθόδους, τεχνικές ή μορφές επικοινωνίας- την εμπύχωση, τη διαλεκτική και ανακαλυπτική-ευρετική μέθοδο, την επίλυση προβλημάτων, τη μέθοδο πρότζεκτ, τη διαθεματική και τη διεπιστημονική προσέγγιση, ή πότε χρήζει να εφαρμόζει τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Μελετώντας τις συνθήκες, ο E-E κρίνει πότε πρέπει να εστιάσει σε βιωματικές, εμπειρικές και ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες, πότε στην ανάδυση των ενδιαφερόντων και στη σύνδεση της διδασκαλίας της μουσικής με την καθημερινότητα των παιδιών, ή πότε θα εισάγει τη χρήση της τεχνολογίας (Θεοδωρίδης, 2017β, 2019γ· Κοκκίδου, 2015).

Συμπερασματικά, οι στρατηγικές, οι μέθοδοι και οι τεχνικές διδασκαλίας αφορούν το «πώς» της διδακτικής πράξης, όπου η επιλογή των μεθοδολογικών εργαλείων πρέπει να είναι συνδυαστική, να εναρμονίζεται με τις διαφοροποιημένες ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, τις συνθήκες της τάξης και του σχολείου και να λαμβάνει υπόψη τις προηγούμενες γνώσεις, εμπειρίες και βιώματα του μαθητή κατά τη διαδικασία απόκτησης νέων στάσεων, γνώσεων και δεξιοτήτων. Ιδιαίτερη βαρύτητα στις μέρες μας αποκτά η προσαρμογή της διδασκαλίας στη λογική του *καθολικού σχεδιασμού*, κατά την οποία ο E-E ξεκινά από τη διαφορετικότητα των μελών της ομάδας-τάξης και προσαρμόζει τη διδασκαλία στις ανά-

⁷ Κατά την κοινωνικοπολιτισμική θεωρία μάθησης του Vygotsky (1978), η μουσική και η γλώσσα λειτουργούν μέσα στα πολιτισμικά προσανατολισμένα συστήματα ως καταλύτες βοηθώντας αποτελεσματικά τα παιδιά να αποκτήσουν πολιτιστικές αξίες, πεποιθήσεις και δεξιότητες προκειμένου να γίνουν μέλη της κοινωνίας.

⁸ Τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν. (Τις ἀρετὴς τις αποκτούμε αφού πρώτα τις εφαρμόσουμε στην πράξη, όπως ακριβώς γίνεται και στις άλλες τέχνες: τα πράγματα δηλαδή που πρέπει πρώτα να τα μάθουμε προτού αρχίσουμε να τα κάνουμε, τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα). Ηθικά Νικομάχεια, 1103a 32,33, ό.α. στο Αριστοτέλης.(2002).

γκες όχι του μέσου όρου των παιδιών αλλά σύμφωνα με τις ειδικές ανάγκες των ειδικών-δύσκολων περιπτώσεων (Χαλκιαδάκη & Ακογιούνογλου, 2018). Σε κάθε περίπτωση, οι τρόποι και τα υλικά διδασκαλίας –όπως είναι λ.χ. οι παιγνιώδεις δραστηριότητες, οι διαλέξεις, τα πειράματα, τα ψηφιακά παιχνίδια, η προβολή ταινιών ή βίντεο και οι ακροάσεις μουσικών έργων- εξυπηρετούν τις ανάγκες όλων των παιδιών χωρίς αποκλεισμούς και συνδέονται με τον απώτερο σκοπό της μουσικής εκπαίδευσης, που περιλαμβάνει τη μάθηση, την ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης, τις μεταγνωστικές δεξιότητες και κυρίως την ολόπλευρη ανάπτυξη κάθε παιδιού (φυσική-σωματική, συναισθηματική, κοινωνική, γνωστική, ηθική, αισθητική) (Κοκκίδου, 2015).

3.3. Το προφίλ του E-E

Στη βιβλιογραφία επισημαίνεται ιδιαίτερα η επίδραση του προφίλ και της στάσης του εκπαιδευτικού για την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της διδασκαλίας-μάθησης. Ιδιαίτερη επίδραση στη διδασκαλία, ασκεί η επιθυμία του ίδιου του E-E για ανακάλυψη και μάθηση και το πάθος του να μεταλαμπαδεύει στα παιδιά χαρά, απόλαυση, ενθουσιασμό, περιέργεια και κίνητρα για μάθηση, αγάπη για το παιχνίδι και τη μουσική, καθώς και μέριμνα του ίδιου ώστε να βλέπει τη μοναδικότητα κάθε παιδιού. Σε σχετικές έρευνες, η προσωπικότητα και οι σχέσεις με τους μαθητές αναφέρονται ως τα σημαντικότερα στοιχεία του ιδανικού εκπαιδευτικού μουσικής, σύμφωνα με τη γνώμη των μαθητών και των ίδιων των εκπαιδευτικών (Οικονομίδου-Σταύρου, 2019). Ο καλός εκπαιδευτικός είναι δίκαιος, δημοκρατικός, έχει αυτοπεποίθηση, χιούμορ, ισορροπία, καλή επικοινωνία και θετικές σχέσεις, οργανωμένη σκέψη, ξέρει να ακούει και διδάσκει στα παιδιά «πώς να μαθαίνουν» (Κοκκίδου, 2015).

Άλλοι ερευνητές, μελετώντας τις ιδιότητες του *καλού εκπαιδευτικού στη μουσική* καταλήγουν, μεταξύ άλλων, στα εξής χαρακτηριστικά: έχει ως κέντρο διδασκαλίας τους μαθητές του, ενθαρρύνει την ανεξαρτησία και την επιτυχία τους, αλληλεπιδρά, ψυχαγωγεί και απολαμβάνει τη διδασκαλία και τη συνεργασία, συμμετέχει άλλοτε ενεργά και άλλοτε διακριτικά, μιλά λιγότερο από όσο πράττει, έχει χιούμορ, είναι δημοκρατικός και ταυτόχρονα μεριμνά για την τήρηση των συμφωνημένων κανόνων, σχεδιάζει δραστηριότητες με δημιουργικότητα και μουσικότητα, είναι οργανωτικός αλλά παράλληλα δέχεται την πιθανότητα λοξοδρομησης του μαθήματος (Stamou & Custodero, 2007). Η εγρήγορση του ίδιου για ισορροπία μεταξύ παιδοκεντρικών διαδικασιών και επίτευξης μαθησιακών στόχων αποτελεί το κλειδί για τη μεγιστοποίηση της συμβολής των μουσικών εμπυχωτικών παιχνιδιών/δραστηριοτήτων (Θεοδωρίδης, 2019β· Φράγκος, 1984).

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την *Εμπύχωση*, επισημαίνεται ότι αποτελεί μια εκπαιδευτική μέθοδο, ή καλύτερα τεχνική, η οποία αξιοποιώντας το παιχνίδι, τη μουσική και τις τέχνες γενικότερα, επιχειρεί να ανοίξει δρόμους προς την επικοινωνία, την αλληλεπίδραση και την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση (Θεοδωρίδης, 2019β· Θωίδου, 2019· Κοκκίδου, 2019γ & 2014· Μπακιρτζής & Σλαυκίδης, 2019· Lobrot, 2015) Η διαδικασία της εμπύχωσης είναι συνυφασμένη με παιδοκεντρικές μεθόδους και τεχνικές ανάδυσης και αναγνώρισης των πραγματικών αναγκών, των επιθυμιών, των κινήτρων και ενδιαφερόντων των μελών της ομάδας, αποσκοπώντας στη διευκόλυνση της επικοινωνίας, της μάθησης και της εκπλήρωσης των στόχων της ομάδας και των μελών της (βλ. αρχές της Παρεμβαίνουσας μη Κατευθυντικότητας, Μπακιρτζής, 2006).

Ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής (E-E) (*animateur* ή *facilitator*/διευκολυντής κατά τον Piaget ή *mediator*/διαμεσολαβητής κατά τον Vygotsky), λειτουργεί εμπυχωτικά όταν:

- Παρακινεί και ενθαρρύνει όλα τα παιδιά, φροντίζοντας για την καλλιέργεια και τη διατήρηση αρμοτικών σχέσεων και βοηθώντας τα παιδιά να αποδεχθούν τις ατομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες των συνομηλίκων τους.
- Οργανώνει τη διδακτική διαδικασία μεριμνώντας να αξιοποιηθούν οι ικανότητες όλων των παιδιών

- και να αναπτυχθούν, τόσο ως άτομα, όσο και ως ομάδα.
- Συμμετέχει, εισηγείται και συντονίζει, άλλοτε ως ισότιμο μέλος της ομάδας και άλλοτε κατευθύνοντας τις δραστηριότητες, χωρίς όμως να επιβάλλει τις απόψεις του.
 - Παρατηρεί, αξιολογεί, επεξεργάζεται και αναστοχάζεται πάνω στις ιδέες και τις προσπάθειες των παιδιών και στην πορεία και στην ποιότητα της διδασκαλίας.
 - Επιδεικνύει φιλική διάθεση, κατανόηση, πρωτοτυπία, δημιουργικότητα, ευελιξία και ικανότητα να εμπνέει και να ενισχύει τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρα μάθησης των παιδιών (Ζησοπούλου, Σιά-νου-Χατζηκαμάρη & Θεοδωρίδης, 2019· Γκανά και συν., 1998).

3.4. Το τρίγωνο εκπαιδευτικού - παιδιού - γονέα/κηδεμόνα

Οι νεότερες αντιλήψεις αναδεικνύουν τη συμβολή της συνεργασίας του εκπαιδευτικού με τους γονείς ή τους κηδεμόνες των παιδιών κατά τη διδασκαλία - μάθηση. Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, η έμφυτη εκφραστική και επικοινωνιακή μουσικότητα των βρεφών, κατά την αλληλεπίδραση με τη μητέρα, αποτελούν απόδειξη της δύναμης της μουσικής για κοινωνική, συναισθηματική και γλωσσική ανάπτυξη (Διονυσίου, 2019 και 2014· Κουγιουμουτζάκης, 2016· Αντωνακάκης, 2012· Trevarthen, 2007). Στα σύγχρονα προγράμματα μουσικής ή μουσικοκινητικής αγωγής, ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε συνάρτηση με την καλή συνεργασία με τον γονέα-κηδεμόνα του παιδιού θεωρείται καταλυτικός, αν λάβουμε υπόψη τις θεωρίες, τις εφαρμοσμένες μεθόδους και τις έρευνες σημαντικών μουσικοπαιδαγωγών και ψυχολόγων ερευνητών του τέλους του 20ού και των αρχών του 21ου αιώνα. Η επικοινωνία του εκπαιδευτικού με τους γονείς, ο τρόπος προσέγγισης και ενίοτε η εκπαίδευσή τους στην προσπάθεια δημιουργίας ενός ευρύτερα κατάλληλου περιβάλλοντος μάθησης βασισμένου στις ανάγκες των παιδιών, επιδρούν καθοριστικά στην αποτελεσματικότητα και στην ποιότητα κάθε προγράμματος. Αν και η θέση του γονιού ποικίλλει από πρόγραμμα σε πρόγραμμα, ανάλογα με τις υπάρχουσες εφαρμοσμένες θεωρίες -όπως προαναφέραμε σχετικά με τις μεθόδους Suzuki ή Gordon- το βέβαιο είναι ότι όλες οι έρευνες συμφωνούν για την καθοριστική συμβολή των γονέων-κηδεμόνων ως σημαντικών άλλων για τη διαμόρφωση ενός πλούσιου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και τονίζουν την ανάγκη για τακτική συνεργασία σε ένα αρμονικό τρίγωνο εκπαιδευτικού-γονέων και παιδιού (Θεοδωρίδης, υπό δημοσίευση· Στάμου & Θεοδωρίδης, 2016).

4. Το περιεχόμενο και οι δραστηριότητες των σύγχρονων προγραμμάτων μουσικής (Τι/Για ποιον)

Η ποικιλία των μουσικών δραστηριοτήτων, συνεπικουρούμενη από την εναλλαγή των μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας, συνεισφέρει καθοριστικά στον πλούτο των μουσικών ερεθισμάτων και στην επιτυχία ενός «μαθήματος» ή συνολικά ενός προγράμματος μουσικής. Στα επίσημα αναλυτικά προγράμματα και στη βιβλιογραφία έχουν καθιερωθεί τρεις μεγάλες κατηγορίες/άξονες μουσικών δραστηριοτήτων για την οργάνωση και εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων: Ακρόαση, Εκτέλεση, Δημιουργία (Θεοδωρίδης & Αυγητίδου 2009· Hanley, 1993· Boardman, 1989). Μια ανάλυση των τριών αξόνων οδηγεί στο λεγόμενο εξάπτυχο πρόγραμμα, που περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες δραστηριοτήτων: τραγούδι, παίξιμο μουσικών οργάνων, μουσική ακρόαση, κίνηση με τη μουσική, σύνθεση-δημιουργία μουσικής, μουσική ανάγνωση ή απλά αντίληψη μουσικών εννοιών και συμβόλων (Runfola & Rutkowski, 1992· Boardman, 1989).

Στο ερώτημα, ποιος άξονας ή πτυχή/κατηγορία δραστηριοτήτων είναι πιο σημαντική σε ένα πρόγραμμα, η απάντηση ποικίλλει ανάλογα με τα μουσικοπαιδαγωγικά ρεύματα και την έμφαση που δίνουν κατά τη διδασκαλία. Ακολουθώντας τη θέση ότι η απόκτηση μουσικών ερεθισμάτων και εμπειριών από τα παιδιά, που πηγάζουν από όλες τις παραπάνω κατηγορίες, εμπλουτίζει τον μουσικό τους γραμματισμό και καθιστά πληρέστερη και ελκυστικότερη την επαφή με τη μουσική, υιοθετούμε αρχικά την ισοβαρή εφαρμογή όλων των κατηγοριών σε βάθος χρόνου. Ασφαλώς, από άποψη περιεχομένου, η μουσική

αποτελεί το κέντρο και την καρδιά ενός προγράμματος μουσικής αγωγής. Ωστόσο, υπενθυμίζεται για ακόμη μια φορά ότι το περιεχόμενο της διδασκαλίας δεν μπορεί παρά να είναι κάθε φορά συνυφασμένο με το «Για ποιον» αφορά, το «Που» αυτή συντελείται, αλλά και να συνδέεται με το «Γιατί» και το πώς πραγματώνεται (Κοκκίδου, 2019β· Dewey, 1934).

4.1. Άξονες και τομείς/κατηγορίες μουσικών δραστηριοτήτων

Ακολουθεί η σχηματική παρουσίαση των αξόνων ή πτυχών/κατηγοριών μουσικών δραστηριοτήτων, όπως αναφέρθηκαν και προσαρμόστηκαν στο πρόγραμμα ΦΜ (βλ. επίσης Θεοδωρίδης, 2017β, σελ. 33).

ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ / ΠΤΥΧΕΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Ομαδοποίηση των λειτουργιών και των μορφών δραστηριοτήτων της μουσικής κατά άξονες:

ΑΚΡΟΑΣΗ – ΕΚΤΕΛΕΣΗ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
(ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ)

**Αναλυτική ομαδοποίηση των πτυχών/μορφών μουσικών δραστηριοτήτων
Το εξάπτυχο των προγραμμάτων και της διδασκαλίας της μουσικής σε όλες τις βαθμίδες**

- Ακρόαση Μουσικής, Ακουστική αγωγή, Οργανογνωσία
- Βασικά στοιχεία θεωρίας της μουσικής: Αντίληψη Μουσικών Εννοιών, Μουσική Ορολογία & Σημειογραφία
- Εκτέλεση με κίνηση και χορό
- Εκτέλεση με όργανα – αντικείμενα – σώμα
- Φωνητική εκτέλεση – τραγούδι
- Δημιουργία / Μουσική Σύνθεση, Αυτοσχεδιασμός, Ηχοϊστορίες, Προεκτάσεις, Διασυνδέσεις

Κάθε κατηγορία/τομέας δραστηριοτήτων, ως πτυχή ενός μουσικοπαιδαγωγικού προγράμματος, μπορεί μέσα από ειδικές διδακτικές τεχνικές να προκαλέσει σημαντικές μουσικές εμπειρίες και να αναπτύξει μουσικές δεξιότητες και ικανότητες οι οποίες δεν είναι εφικτό να καλυφθούν, σε θεωρητικό επίπεδο, σε ένα σύγγραμμα όπως αυτό. Θα αναφερθούν όμως μερικές επισημάνσεις, σημειώνοντας ότι πολλά από αυτά τα θέματα επεξηγούνται στη συνέχεια του βιβλίου, κατά την αναλυτική περιγραφή των εργασιών του προγράμματος ΦΜ.

- Η ενεργητική μουσική ακρόαση ποιοτικών οργανικών μουσικών έργων ή παραδοσιακών και επιλεγμένων τραγουδιών, καθώς και παραδειγμάτων οργανογνωσίας, σε συνδυασμό με δραστηριότητες μουσικής εκτέλεσης και δημιουργίας, οδηγεί στη γνωριμία των παιδιών με τον υπάρχοντα μουσικό πλούτο. Η σημασία της ακρόασης έγκειται επίσης στη συμβολή της στην ακουστική ανάπτυξη του παιδιού, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για τη γενικότερη μουσική του ανάπτυξη (Καραδήμου-Λιάτσου, 2003). Στις μέρες μας, η αυξανόμενη χρήση του μουσικού βίντεο και των ψηφιακών εργαλείων εντείνει τη σημασία της συχνότερης αξιοποίησής του στην εκπαίδευση και στη μουσική πράξη (Κοκκίδου, 2019). Τα εκπαιδευτικά μουσικά βίντεο για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας παρέχουν δυνατότητες διαδραστικής μουσικής θέασης που σχετίζονται με όλους τους άξονες ή τις πτυχές της διδασκαλίας, όπως: α) γνώσεις για την αξία, τις λειτουργίες και την ιστορία-εξέλιξη της μουσικής, β) παροχή πληροφοριών και γνώσεων γύρω από τον συνθέτη, την εποχή, τον πολιτισμό ή το κοινωνικό πλαίσιο, τα είδη-στυλ της μουσικής κ.ά., γ) οργανογνωσία (εικόνες οργάνων, ηχοχρώματα, ταξινόμηση και οικογένειες οργάνων, τεχνική ή εξέλιξη των οργάνων κ.ά.), δ) αντίληψη και κατανόηση των μουσικολογικών

στοιχείων των μουσικών έργων (μελωδία, ανάπτυξη φωνών, ενορχήστρωση, φόρμα, γραφική απεικόνιση/οπτικοποίηση) μέσω οδηγών ακρόασης, εικονικής παρτιτούρας, περιγραφικών εικόνων κ.ά., ε) γνώσεις και προτάσεις για τη χορογραφία με την οποία πιθανόν συνδέεται η μουσική, στ) παρτιτούρες για εκτέλεση ρυθμικής συνοδείας με όργανα της τάξης, παράλληλα με την ακρόαση-θέαση, στ) εμπλουτισμό μιας πολύτεχνης και πολυτροπικής μουσικής παράστασης των παιδιών κ.ά.

- *Η μουσική δημιουργία*, μέσα από τις ποικίλες εκφάνσεις της, συμβάλλει στην τόνωση της προσωπικότητας, στην ανάπτυξη της φαντασίας, της ευαισθησίας, της αισθητικής ικανότητας των παιδιών και γενικότερα στην κριτική και στην αποκλίνουσα σκέψη τους (Αντωννάκης, 2008· Sharp, 2004. Haroutounian, 2002· Gardner, 1999). Οι νχοϊστορίες και οι ρυθμικοί ή μελωδικοί αυτοσχεδιασμοί αποτελούν μερικές μόνο από τις δραστηριότητες που παρέχουν ευκαιρίες για έκφραση των δημιουργικών ιδεών και πρωτοβουλιών των παιδιών. Η παρατήρηση και αξιοποίηση της εξερεύνησης και των πειραματισμών των παιδιών με τους ήχους, η καταγραφή των δικών τους ιδεών και προτιμήσεων καθώς και ο εμπλουτισμός της διδασκαλίας με το αυθόρμητο τραγούδι, τους ρυθμικούς και λεκτικούς αυτοσχεδιασμούς ή τις «θορυβώδεις» δημιουργίες των παιδιών ισχυροποιούν τα κίνητρα μάθησης κατά τη διδακτική διαδικασία (Θεοδωρίδης, 2017β).

- *Η μουσική εκτέλεση*, όπου το παιδί ως κύρια μέσα μουσικής έκφρασης χρησιμοποιεί τη φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα ή ηχητικά αντικείμενα, είναι πολύ προσφιλή στα παιδιά. Υπογραμμίζεται όμως ότι η επίδραση και ο ενθουσιασμός που προκαλεί συχνά στα παιδιά το παίξιμο των κρουστών ή η δημιουργία ορχήστρας, απαιτούν ιδιαίτερο χειρισμό από τον Ε-Ε, ώστε να μην αποβαίνει σε βάρος των άλλων κατηγοριών δραστηριοτήτων (βλ. Θεοδωρίδης, 2015). Η κατηγορία της εκτέλεσης -εκτός από το παίξιμο ρυθμικών και μελωδικών κρουστών ή ηχητικών αντικειμένων και κρουστών σώματος- αφορά και την εκτέλεση μέσω κίνησης και φυσικά την πολύ σημαντική υποκατηγορία της φωνητικής εκτέλεσης, η οποία αναλύεται παρακάτω.

- *Η αξιολόγηση* αποτελεί μια σημαντική διάσταση της διδασκαλίας, καθώς παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για την πορεία κάθε παιδιού και συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών. Παράλληλα, μέσα από την αυτοαξιολόγηση και τον αναστοχασμό, μπορεί να συμβάλλει τόσο την ανατροφοδότηση των παιδιών, όσο και στην ανατροφοδότηση του εκπαιδευτικού για την επιβεβαίωση ή αναθεώρηση της διδασκαλίας και του εφαρμοζόμενου προγράμματος. Κατά την εφαρμογή προγραμμάτων μουσικής στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία, η αξιολόγηση περιστρέφεται αρχικά γύρω από τη στάση και τα κοινωνικά ή συναισθηματικά οφέλη κάθε παιδιού και της ομάδας. Ειδικά στον χώρο του σχολείου, ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν η συμμετοχή, η επικοινωνία, η συνεργασία, η προσοχή, η ανταπόκριση, η φαντασία, η δημιουργικότητα και η προσπάθεια των παιδιών. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, και αναλόγως του χώρου και των συνθηκών, μπορούν να αξιολογηθούν το μουσικό δυναμικό και οι δυνατότητες των παιδιών, καθώς και η βελτίωσή τους στις μουσικές δεξιότητες ανά κατηγορία δραστηριοτήτων, όπως είναι η μουσική αντίληψη ή κατανόηση εννοιών, οι ακουστικές ικανότητες, η ικανότητα εκτέλεσης στα όργανα και στο τραγούδι, η εκδήλωση δημιουργικών ιδεών κ.ά.

Ως πιο κατάλληλοι τρόποι αξιολόγησης σε αυτές τις ηλικίες προτείνονται η συζήτηση, η ηχογράφηση ή βιντεοσκόπηση και ο σχολιασμός της, τα φύλλα εργασίας, η εκδήλωση και καταγραφή των προτιμήσεων των παιδιών, οι παρατηρήσεις από τις κατά καιρούς σύντομες παρουσιάσεις των υποομάδων στην τάξη ή στους γονείς τους (Π.Ι./ΔΕΠΠΣ, 2001, 2007). Η αρχή της τήρησης της ποικιλίας και της εναλλαγής των δραστηριοτήτων, κατά το εξάπτυχο, μπορεί να αποτελέσει ένα από τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης του «μαθήματος» ή του εφαρμοζόμενου προγράμματος, καθώς και της αυτοαξιολόγησης του εκπαιδευτικού.

Μουσικό Εργαστήρι 1

Γνωριμία, όργανα της τάξης

Ελάχιστη διάρκεια: 35', μέγιστη: 70'

Γενικοί παιδαγωγικοί και μουσικοί/καλλιτεχνικοί στόχοι

- ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ
- ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΧΩΡΟ
- ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΛΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΣΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ, ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΗΜΑΤΟΣ

1α. Παιδιά γεια χαρά. Το μουσικό μας σήμα!

Ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής (Ε-Ε) προσκαλεί τα παιδιά στον κόσμο της μουσικής και των Φίλων Μουσικόφιλων με ένα απλό τραγούδι-σήμα:

*Παιδιά γεια χαρά, γεια σας γεια χαρά
θα τα περνάμε ωραία, με τα Μουσικά/και καλλιτεχνικά.*

Όποιο παιδί θέλει λέει το όνομά του και η ομάδα τού τραγουδά, λ.χ.:

*Κώστα γεια, γεια σου γεια χαρά!
(και αν θέλει συνεχίζει: Να τα περνάς ωραία και καλλιτεχνικά!)*

Σημειώτεον ότι ο ονοματικός χαιρετισμός συνιστάται για τα πρώτα 8-10 περίπου εργαστήρια.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'-5'

1β. Ονόματα με μπάλα (παραλλαγή, προαιρετική)

Αν ο Ε-Ε επιθυμεί να δώσει νέο ενδιαφέρον κι έναν πιο ζωνρό τόνο στην ομάδα, παραλλάσσει το παιχνίδι γνωριμίας με τη χρήση μιας μπάλας. Ο Ε-Ε στέλνει την μπάλα σε ένα παιδί, αυτό λέει το όνομά του και η ομάδα τον χαιρετά τραγουδιστά.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογράφημα του σήματος από τα Τραγουδοπαχνίδια για φίλους μουσικόφιλους του προγράμματος.

ΥΛΙΚΑ: Μια ωραία μπάλα. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 6'-10'

ΣΗΜΑΣΙΑ ΣΙΩΠΗΣ, ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ, ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΣ, ΑΥΤΟΔΕΣΜΕΥΣΗ, ΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

2α. Σήκω-κάτσε αθόρυβα

- Ο Ε-Ε ρωτά τα παιδιά αν μπορούν να σηκωθούν από τη θέση τους αθόρυβα. Δοκιμάζουν όλοι μαζί και στη συνέχεια ο ένας μετά τον άλλο.

- Συζητούν για τους ήχους και τους θορύβους του περιβάλλοντος καθώς και για τη σημασία της προσεκτικής και συνειδητής ακρόασης.

2β. Η Συμφωνία των παιχνιδιών και ο Ήχος της Σιωπής/Προσοχής και της Ευγένειας

- Ο Ε-Ε αναγγέλλει τον τίτλο του παιχνιδιού και τον συνδέει με τον τρόπο διεξαγωγής των μουσικών εργαστηρίων, αναφερόμενος στα μουσικοκινητικά παιχνίδια, τη συχνή χρήση των κρουστών οργάνων της τάξης, τις μουσικές ακροάσεις κ.λπ.

- Προκαλεί συζήτηση σχετικά με τη διάκριση του χαρακτήρα που έχουν τα μουσικά παιχνίδια και οι

φωνές στην ώρα της Μουσικής σε σχέση με τα παιχνίδια και τις φωνές στην αυλή και σε άλλους σε εξωτερικούς χώρους. Μέσα από τη συζήτηση και την αλληλεπίδραση με τα παιδιά τονίζεται η αναγκαιότητα κανόνων για τη διατήρηση ευχάριστου κλίματος και για αποφυγή ατυχημάτων και επισημαίνεται η αξία της ησυχίας ή της σιωπής στη μουσική.

- Ο Ε-Ε, εφόσον κρίνει ότι έχει επιτευχθεί η συνειδητή αυτοδέσμευση των παιδιών, καταλήγει στην πρόταση για καθιέρωση μιας «συμφωνίας σιωπής/προσοχής και ευγένειας» και ενός ηχητικού σήματος προειδοποίησης. Τα παιδιά λ.χ. διαλέγουν ανάμεσα στον ήχο μιας χαρακτηριστικής σφυρίχτρας ή ενός διαπασών ή ενός μεγάλου πιάτου κ.ά. Στο άκουσμα του σήματος της σιωπής, κάθε παιδί πρέπει αμέσως να ελέγχει αν είναι ευγενικός, ήρεμος και αν προσέχει τους άλλους και τον εκπαιδευτικό. Ακολουθούν μερικές δοκιμές! Καταλήγουν πιθανόν σε μια συμφωνία, λ.χ. το παιδί που δεν ακούει τον ήχο της σιωπής και δεν ξαναβρίσκει την ευγένειά του, χάνει μισό παιχνίδι ή στέκεται για ένα λεπτό στη γωνιά της σιωπής.

ΥΛΙΚΑ: Μια σφυρίχτρα κρεμαστή, ένα πιάτο σε βάση ή ένα κουδούνι κ.λπ.

ΑΛΛΗ ΠΗΓΗ (2Α): Schafer, 2011, σελ.118. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 5'

ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ - ΕΠΑΦΗ - ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΘΕΡΜΑΝΣΗ

3. Ποιος θα πιάσει πρώτος τη μύτη του και... Βόλτα στο σώμα (ή Αράμ σαμ σαμ ή Εφτά φιγούρες ή...)¹

- Ο εκπαιδευτικός-εμπυκωτής (Ε-Ε) καλεί τα παιδιά να είναι σε ετοιμότητα λέγοντας λ.χ.: Ποιος θα πιάσει πρώτος τη μύτη του, τον ώμο του διπλανού του κ.ο.κ.

- Στη συνέχεια, ζητά να τον μιμηθούν στη βόλτα στο σώμα ώστε να είναι έτοιμοι για μουσικά παιχνίδια: Κεφάλι, ώμοι, γόνατα και πόδια, μάτια, μύτη, μάγουλα και αυτιά.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογραφήματα με τα Τραγουδοπαιχνίδια ή τους Τραγουδοχορούς του προγράμματος ΦΜ.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΧΡΗΣΗΣ

4. Βήμα-βήμα περπατώ και τα όργανα κοιτώ, στοπ-δοκιμή

- Ο Ε-Ε δείχνει μερικά από τα όργανα της τάξης και εξηγεί τη γενική ονομασία «κρουστά». Δείχνει άλλες πηγές ήχων της τάξης όπως λ.χ. φλογέρες, σφυρίχτρες (πνευστά), τσίτερ, μονόχορδα (έγχορδα) και άλλα αυτοσχέδια όργανα που πιθανόν υπάρχουν. Θέτει κανόνες καλής χρήσης και «καλής συμπεριφοράς» προς τα όργανα, εξηγώντας τη θέση που πρέπει να τοποθετούνται μετά τη χρήση τους, τον τρόπο που πρέπει να χρησιμοποιούνται δίχως να καταστρέφονται ή να προκαλούν φασαρία και δυσάρεστες εντυπώσεις στα αυτιά όλων.

- Κατόπιν σκορπά τα όργανα στο δάπεδο και εξηγεί το παιχνίδι: Τα παιδιά προχωρούν προσεκτικά ανάμεσα στα όργανα λέγοντας ρυθμικά: «Βήμα-βήμα προχωρώ και τα όργανα κοιτώ». Ο Ε-Ε τότε δίνει την οδηγία «στοπ, δοκιμή», ζητώντας να πάρουν το πιο κοντινό τους όργανο. Η δοκιμή διακόπτεται λίγα δευτερόλεπτα μετά, από τον «ήχο της σιωπής» και το «βήμα-βήμα» ξαναρχίζει. Ο Ε-Ε μπορεί να συνοδεύει τον ρυθμικό λόγο με ένα κρουστό χτυπώντας τέταρτα. Στην τρίτη-τέταρτη επανάληψη ο Ε-Ε ζητά από τα παιδιά να καθίσουν αθόρυβα σε κύκλο με το όργανο που έτυχε να κρατούν.

ΥΛΙΚΑ: Τα κρουστά και λοιπά όργανα της τάξης.

ΑΛΛΗ ΠΗΓΗ: Γκανά και συν., 2004, *Το σχολείο - εργαστήρι*. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 4'

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΡΟΥΣΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ, ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

5α. Τα ονόματα των οργάνων, ο ήχος και οι οικογένειές τους

- Ως συνέχεια του προηγούμενου παιχνιδιού, τα παιδιά καθισμένα στον κύκλο με τα όργανα ακουμπισμένα στο δάπεδο, παίζουν με τη σειρά το μουσικό όργανο που κρατούν και όποιος γνωρίζει, λέει το όνομά του και το υλικό από το οποίο παράγεται ο ήχος.

¹ Προτεινόμενο εναλλακτικό τραγουδι-παιχνίδι: Αράμ σαμ σαμ ή άλλο, αναλόγως της ηλικίας και των χαρακτηριστικών της ομάδας. Άλλα κριτήρια επιλογής Τραγουδοπαιχνιδιού-χορού για κάθε εργαστήρι μπορεί να αποτελέσουν, είτε η ανάγκη για ενεργοποίηση-εμπύκωση των παιδιών, είτε η ανάπτυξη της συνεργατικότητας της ομάδας (ευρύτερος στόχος «Παίζω/εμπύκωση»), είτε η συνάφεια με τους μουσικούς στόχους του εργαστηρίου (προετοιμασία για τους στόχους «Μαθαίνω», «Δημιουργώ». Περισσότερα στο *Τραγουδοχοροί της Γης*).

- Στο τέλος, τα παιδιά γίνονται ομάδες, είτε σπκώνοντας χέρι είτε αλλάζοντας θέση, ώστε να είναι μαζί όλοι όσοι κρατούν: 1. ξύλινα, 2. μεταλλικά, 3. μεμβρανόφωνα και 4. διάφορα άλλα όργανα².

5β. Ένα γνωστό τραγούδι με συνοδεία κρουστών. Η πρώτη μας ορχήστρα και «χορωδία»³

- Τα παιδιά επιλέγουν ένα από τα γνωστά παιδικά τραγούδια π.χ. Χαρωπά, Κοκοράκι ή Φεγγαράκι μου λαμπρό, Αχ κουνελάκι, Μικρό καράβι, κ.λ.π. Ο Ε-Ε δίνει τον τόνο και τα παιδιά τραγουδούν συνοδεύοντας με παλαμάκια. Στη συνέχεια τραγουδούν όλοι μαζί, εκτός μιας ομάδας, λ.χ. της ομάδας των ξύλινων κρουστών, η οποία συνοδεύει με τα όργανα, ως ορχήστρα. Οι ομάδες χορωδίας - ορχήστρας εναλλάσσονται.

- Στο τέλος της δραστηριότητας τα παιδιά καλούνται να τοποθε-

τήσουν τα όργανα στη θέση τους με τη σειρά: όσοι κρατούν όργανα που παράγουν ήχο από υλικά ξύλινα, μεταλλικά, μεμβρανόφωνα ή διάφορα.

ΥΛΙΚΑ: Τα κρουστά της τάξης, ένα μελωδικό όργανο για τον τόνο και παρτιτούρα του Ε-Ε (βλ. Παράρτημα).

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'-6'

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΗΧΩΝ, ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ, ΗΡΕΜΙΑ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

6α. Ταξίδι πίσω στο καλοκαίρι (προαιρετική)

Ο Ε-Ε θυμίζει το καλοκαίρι που πέρασε. Ενώ ακούγεται ένα ηχητικό κολάζ (με ήχους γλάρων, κυμάτων, τζίτζικιών, πουλιών, βατράχων κ.λπ.), καθώς και μουσικά θέματα για τη θάλασσα, ζητά από τα παιδιά να ξαπλώσουν και με τα μάτια κλειστά να ακολουθήσουν με τη φαντασία τους ήχους που θ' ακούγονται σε ένα ταξίδι φαντασίας, πίσω στο καλοκαίρι. Ο Ε-Ε περιγράφει μια φανταστική μέρα των διακοπών στην αρχή του καλοκαιριού, η οποία εν τέλει καταλήγει σε έναν ωραίο... ύπνο.

6β. Ταξίδι στα μουσικά μας παιχνίδια

- Καθώς τα παιδιά, συνοδεία απαλής μουσικής, ηρεμούν, ο Ε-Ε με σιγανή φωνή, υπενθυμίζει τους τίτλους όλων των παιχνιδιών της συνάντησης και ζητά να ξαναφέρουν στη μνήμη τους το μουσικό παιχνίδι που τους άρεσε περισσότερο και το οποίο θυμούνται καλά από αυτό το πρώτο τους μουσικό εργαστήριο.

- Τα παιδιά «ξυπνούν» με τον ήχο ενός τρίγωνου ή με ζήλια και περιγράφουν τι τους άρεσε από το εργαστήριο.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ήχοι του καλοκαιριού και φύσης (γλάροι, κύματα, νερά κ.λπ.) και απαλή οργανική μουσική λ.χ. Πρελούδιο στο απόγευμα ενός Φαύνου του Ντεμπισί ή Το Κονσέρτο από Το χαμόγελο της Τζοκόντας του Μάνου Χατζιδάκι ή Παλίρροια του Γιώργου Καζαντζή, επίσης Τα κύματα ή Η θάλασσα του Σταμάτη Σπανουδάκη.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 5'

ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΚΑΙ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ, ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

7α. Η μουσική σελίδα: Ξύλινα, μεταλλικά, μεμβρανόφωνα κρουστά

- Αν υπάρχει χρόνος, τα παιδιά είτε ζωγραφίζουν ελεύθερα τα κρουστά όργανα που τους άρεσαν είτε χρωματίζουν τη Μουσική Σελίδα 1 (ΜΣ) με τα ονόματα των κρουστών οργάνων της τάξης στο Μουσικό Τετράδιο (ΜΤ). Διαφορετικά, αυτό μπορεί να γίνει στο σπίτι ή κάποια άλλη στιγμή της ίδιας ή της επόμενης ημέρας στην τάξη.

- Ο Ε-Ε ζητά από τα παιδιά να παρατηρήσουν στη ΜΣ ποια από τα απεικονιζόμενα όργανα υπάρχουν στην τάξη και ποια όχι.

² Σε μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να γίνει μια πιο ολοκληρωμένη ταξινόμηση των κρουστών οργάνων, που περιλαμβάνει τα ιδιόφωνα: μεταλλόφωνα, κρόταλα, καμπάνες, σήμαντρα, σείστρα και μαράκες, ξύστρες κ.ά. Ακόμη τα μεμβρανόφωνα κρουστά, όπως: χειροτόμπα, τουμπολέκι, μπόγκος κ.ά. Επίσης, αν γίνει μια γενικότερη ταξινόμηση όλων των οργάνων θα περιλαμβάνει: Ιδιόφωνα και μεμβρανόφωνα κρουστά, χορδοφωνα/έγχορδα, αερόφωνα/πνευστά, ηλεκτροφόρα κ.ά. Περισσότερα στο Καραδήμου-Λιάτσου, 2001, σσ. 60-91.

³ Όπου αναφέρεται η λέξη χορωδία εννοείται το ομαδικό τραγούδι.

- Επίσης ζητά από τα παιδιά, αν θέλουν να φέρουν για την επόμενη φορά ηχογραφήματα με μουσική και τραγούδια που τους αρέσουν και αντικείμενα που παράγουν ήχο (κοχύλια, ξύλα, πέτρες, κουδουνάκια κ.λπ.).

7β. Παιδιά, γεια χαρά

Οι δραστηριότητες των πρώτων εργαστηρίων προτείνεται να κλείνουν με το τραγούδι-σήμα χαιρετισμού "Παιδιά γεια χαρά". Ωστόσο, η σημασία της εντύπωσης που θα αποκομίσει κάθε παιδί από το πρώτο εργαστήριο επιβάλλει να υπάρχουν πολλές εναλλακτικές δραστηριότητες χαιρετισμού ή αποχαιρετισμού, ώστε ο Ε-Ε να επιλέγει την καταλληλότερη για τη συγκεκριμένη ομάδα-τάξη (βλ. στις συμπληρωματικές προτάσεις).

ΥΛΙΚΑ: Το τραγουδοπαιχνίδι Γεια χαρά από το cd Τραγουδοπαιχνίδια ή ζωντανά.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Μουσικό Τετράδιο του προγράμματος (ΜΤ) και Μουσική Σελίδα ΦΜ1:1, μπιγιές.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 5'-10'

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ, ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ Ή ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΦΜ1:1)

Ως συμπληρωματικές- εναλλακτικές δραστηριότητες του μουσικού εργαστηρίου ΦΜ1:1, που αφορά τη γνωριμία με την ομάδα και τα όργανα της τάξης, προτείνονται ακόμη:

i. Η θέση δίπλα μου έχει ένα κενό (γνωριμία)

- Ο Ε-Ε καλεί τα παιδιά να σχηματίσουν όρθια ένα κύκλο χωρίς κενά. Ο ίδιος δημιουργεί ένα κενό δίπλα του και στη συνέχεια απαγγέλει ρυθμικά:

«Η θέση δίπλα μου (ή δεξιά μου) έχει ένα κενό.

Έλα εσύ... (δείχνει ένα παιδί και του ζητά να πει το όνομά του) και κάθησε εδώ».

- Το παιδί που έχει αλλάξει θέση αφήνει ένα κενό. Έτσι ένα άλλο παιδί που έχει πλέον κενό δίπλα του συνεχίζει την απαγγελία και με αυτόν τον τρόπο ακούγονται τα ονόματα των παιδιών της ομάδας.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

ii. Πως μ' αρέσει, πως μ' αρέσει, γρήγορα να αλλάζω θέση (ενεργοποίηση)

Ο Ε-Ε καλεί τα παιδιά να σχηματίσουν όρθια ένα κύκλο και να απαγγείλουν συντονισμένα «Πως μ' αρέσει, πως μ' αρέσει, γρήγορα να αλλάζω θέση». Τα παιδιά, με ένα σύνθημα του Ε-Ε, αλλάζουν γρήγορα θέσεις.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

iii. Στοπ, ακουμπάμε μύτες, μάγουλα... τα δικά μας και των άλλων (εμπύκωση, επαφή)

(Προαιρετική ή ως εισαγωγή στο παιχνίδι Βόλτα στο σώμα)

Ο Ε-Ε αναγγέλλει τον τίτλο του παιχνιδιού. Ακούγεται ζωνηρή, χαρούμενη μουσική και τα παιδιά καλούνται να κάνουν βόλτα, να κινούνται ελεύθερα στον χώρο ή χορεύοντας. Στο στοπ της μουσικής, περιμένουν ακίνητοι ν' ακούσουν τις οδηγίες του Ε-Ε που αφορούν σωματική επαφή μεταξύ τους λ.χ. Στοπ, « ακουμπάμε τον ώμο του διπλανού μας». Ξαναρχίζει η μουσική και στο στοπ «χαιρετάμε» ή «χαϊδεύουμε τα μάγουλα» ενός ή δύο παιδιών κ.ο.κ.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογραφήματα με χαρούμενη μουσική, προσφιλή στον εκπαιδευτικό-εμπυχωτή και στα παιδιά, κατά προτίμηση οργανική (λ.χ. Οι ουγγρικοί χοροί του Μπραμς ή Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί – Σούστα Ρόδου & Σύμης, Επίσης, γνωστά ροκ εν ρολ ή ποπ, λ.χ. Chuck Berry - Johnny B. Goode).

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

iv. Κλείσιμο του εργαστηρίου με εμπυχωτικά παιχνίδια

Ως διαφορετικά φινάλε, προτείνονται επίσης τα παιχνίδια:

- Πανί-θάλασσα με χορό, ως συνέχεια της προηγηθείσας χαλάρωσης *Ταξίδι πίσω στο καλοκαίρι*.

- Προσφέρεται επίσης, για κλείσιμο, η αξιοποίηση του Τραγουδοχορού Γλάροι στα κύματα και σε μεγαλύτερα παιδιά το Χαβάη, με κανό και γιουκαλίλι ή το Μάνι-μάνι τα παγωτά.

Σύνοψη βασικών δραστηριοτήτων εργαστηρίου ΦΜ1:1 - Γνωριμία, όργανα της τάξης
το περιεχόμενο του 1^{ου} εργαστηρίου συνοπτικά, σε τίτλους,
για τον εκπαιδευτικό-εμψυχωτή ή για Ενημέρωση γονέων και κηδεμόνων

Το εργαστήρι ΦΜ1:1 αφορά κυρίως τη γνωριμία των παιδιών, την προσωπική τους έκφραση μέσα στην ομάδα, τη μεταξύ τους επαφή και με τον Ε-Ε, καθώς και τη γνωριμία με τα όργανα της τάξης.

Τα παιχνίδια του 1ο εργαστηρίου σε τίτλους:

- 1α. Παιδιά γεια χαρά, το μουσικό μας σήμα.
- 1β. Ονόματα με μπάλα (παραλλαγή, προαιρετική).
- 2α. Σήκω-κάτσε αθόρυβα.
- 2β. Η Συμφωνία των παιχνιδιών και ο Ήχος της Σιωπής /Προσοχής και της Ευγένειας.
- 3α. Στοπ, ακουμπάμε μύτες, μάγουλα... τα δικά μας και των άλλων.
- 3β. Βόλτα στο σώμα (ή Αράμ σαμ σαμ ή Εφτά φιγούρες ή...).
4. Βήμα, βήμα περπατώ και τα όργανα κοιτώ. Στοπ, δοκιμή.
- 5α. Τα ονόματα των οργάνων, ο ήχος και οι οικογένειές τους.
- 5β. Ένα γνωστό τραγούδι με συνοδεία κρουστών. Η πρώτη μας ορχήστρα και χορωδία.
- 6α. Ταξίδι πίσω στο καλοκαίρι, 6β. Ταξίδι στα μουσικά μας παιχνίδια (προαιρετική).
- 7α. Η Μουσική Σελίδα ΦΜ1: 1 με τα Κρουστά της τάξης: Ξύλινα, μεταλλικά και μεμβρανόφωνα.
- 7β. Παιδιά γεια χαρά.

Τι μπορείτε να κάνετε έως το επόμενο εργαστήρι, στο σπίτι ή στην τάξη:

- Συζητήστε και ρωτήστε ποιες από τις δραστηριότητες του εργαστηρίου άρεσαν στο παιδί.
- Ανοίξτε τη μουσική σελίδα ΦΜ1:1 με τα κρουστά και θυμηθείτε μαζί με το παιδί τα ονόματά τους.
- Ακούστε μερικά από τα προτεινόμενα ή άλλα παραδείγματα ακρόασης γύρω από το καλοκαίρι.

Ενδεικτικές προτάσεις ακρόασης ή θέασης για το εργαστήρι ΦΜ1:1
(προτείνονται και ως επαναληπτικές ακροάσεις)

Δραστηριότητα 3α. Στοπ, ακουμπάμε μύτες, μάγουλα:

- Οι ουγγρικοί χοροί του Μπραμς: youtu.be/J7c8MBar1Rw ή youtu.be/3o551FLEX1U ή
- Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί - Σούστα Ρόδου & Σύμης: youtu.be/mu0smk_N18I

Δραστηριότητα 3β. Ποιος θα πιάσει πρώτος τη μύτη του και Βόλτα στο σώμα:

- Ν. Θεοδωρίδης - Βόλτα στο σώμα - Τραγουδοπαιχνίδια: youtu.be/lwJNb9MRrwo
- Ν. Θεοδωρίδης - Κρουστόφωνο - Εφτά φιγούρες - Ο Πέτρος κι ο Λύκος, Άκου να δεις: youtu.be/K1M2gXRaZNE

Δραστηριότητα 6αβ. Ταξίδι πίσω στο καλοκαίρι - Ταξίδι στα μουσικά μας παιχνίδια:

- Ήχοι γλάρων και κυμάτων, λ.χ.: youtu.be/wfh3r7TtDVO
- Ήχοι ποταμού και φύσης - χαλάρωση, λ.χ.: youtu.be/IE6RYpe9IT0
- Πρελούδιο στο απόγευμα ενός Φαύνου του Ντεμπισύ: youtu.be/9_7loz-HWUM
- Το Κονσέρτο από Το χαμόγελο της Τζοκόντας του Μάνου Χατζιδάκι: youtu.be/PEGF1eM0QIU ή
- Παλίρροια του Γιώργου Καζαντζή: youtu.be/TaYnAg74xng ή
- Τα κύματα του Σταμάτη Σπανουδάκη: youtu.be/apHmsOed7m8 ή
- Θάλασσα του Σταμάτη Σπανουδάκη: youtu.be/vkQbumKrUbw

Ακροάσεις για συμπληρωματικές δραστηριότητες

iii. Στοπ, ακουμπάμε μύτες, μάγουλα... τα δικά μας και των άλλων:

- Γνωστά ροκ εν ρολ ή ποπ, λ.χ. Chuck Berry - Johnny B. Goode: youtu.be/l8JULmUIGDA

iv. Κλείσιμο του εργαστηρίου με εμψυχωτικά παιχνίδια:

- Γλάροι στα κύματα, και σε μεγαλύτερα παιδιά: Χαβάν, με κανό και γιουκαλίλι ή Μάνι-μάνι τα παγωτά.

Μουσικό Εργαστήρι 2

Ενεργοποίηση, μουσική έκφραση, εξερεύνηση

Συνολική διάρκεια 35' - 70'

Γενικοί παιδαγωγικοί και μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι
ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ-ΕΜΨΥΧΩΣΗ, ΑΛΛΗΛΟΕΚΤΙΜΗΣΗ,
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΟΜΑΔΙΚΟΤΗΤΑ, ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ
ΧΩΡΟ, ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ, ΗΧΗΤΙΚΗ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ,
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΡΟΥΣΤΩΝ

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΗΜΑ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ

1. Παιδιά γεια χαρά, το μουσικό μας σήμα

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΓΝΩΡΙΜΙΑ, ΡΥΘΜΙΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ,
ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

2α. Είμαι ο/η... και μ' αρέσει το..., με χορό και συστάσεις στον κύκλο

- Ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής (Ε-Ε) ρωτά αρχικά τα παιδιά τι πράγματα τους αρέσουν ή ποια είναι τα χόμπι τους. Εξηγεί το παιχνίδι, δίνοντας ένα παράδειγμα:

Είμαι ο Κώστας και μ' αρέσουν τα παιχνίδια ή τα γλυκά.

- Στη συνέχεια, με κατάλληλη μουσική, κάθε παιδί αυτοπαρουσιάζεται στη μέση του κύκλου λέγοντας κάτι που του αρέσει πολύ και η ομάδα τον/την χαιρετά:

Κώστα/Ελένη γεια, γεια σου γεια χαρά, που σου αρέσουν τα... φαγητά.

2β. Η Μουσική που μου αρέσει είναι...

Ο Ε-Ε ρωτά τώρα τα παιδιά αν τους αρέσει η μουσική (όχι απαραίτητα 'παιδική') και τι ακούνε ή τραγουδούν. Αν κάποιο παιδί θέλει, τραγουδά το αγαπημένο του τραγούδι. Επίσης, αν έχουν ειδοποιηθεί από το προηγούμενο εργαστήριο και έχουν φέρει *ηχογραφήματα* με τραγούδια που τους αρέσουν από το σπίτι, βάζει για λίγο στο ηχητικό σύστημα 2-3 αποσπάσματα.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Το τραγουδοπαιχνίδι *Παιδιά γεια χαρά*, οργανικό. Επίσης, ηχογραφήματα που πιθανόν έφεραν από το σπίτι. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 5' - 7'

ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ, ΑΜΦΙΠΛΕΥΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΜΕΛΩΝ

3. Χορεύουμε το Χόκυ-Πόκυ (ή Βόλτα στο σώμα ή Τραγούδα στη Βροχή/Ατσού τσατσά).

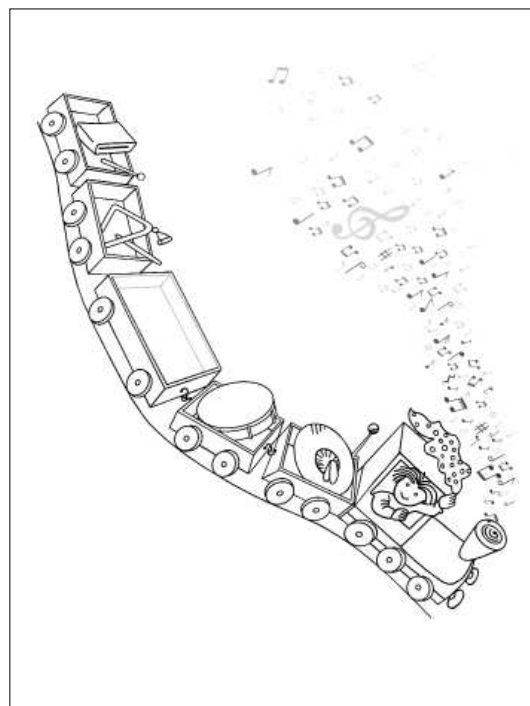
Με τη βοήθεια του Ε-Ε τα παιδιά χορεύουν σε κύκλο το τραγουδοπαιχνίδι *Χόκυ-Πόκυ* που είναι ένας παλιός αμερικάνικος χορός. Αποδίδουν τις φιγούρες με τη βοήθεια των στίχων και βλέποντας τον Ε-Ε.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογραφήματα και παρτιτούρα του Ε-Ε με Τραγουδοπαιχνίδια ή Τραγουδιστά παιχνίδια του προγράμματος ΦΜ. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 3'

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ, ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΟΜΑΔΙΚΟΤΗΤΑ

4. Στοπ, με τις πλάτες στον τοίχο.../ Στοπ, ανά δύο, ανά τέσσερις/Στοπ, τρενάκι!

Τα παιδιά κινούνται ή χορεύουν με ζωνρή μουσική. Στα στοπ της μουσικής, εκτελούν οδηγίες που αφορούν αρχικά τον χώρο λ.χ. Στοπ: «με την πλάτη στον τοίχο», ή «όσο πιο μακριά μπορείτε από τα όργανα», ή «δείξτε μια μουσική αφίσα» κ.λπ.

1 Παρόμοιο παιχνίδι: Παίζω μόνος - παίζω με φίλους (συντροφικότητα, συνεργασία, ανεξαρτησία). Σχετικά βλ. Γκανά και συν., 2004.

Μετά από 2-3 επαναλήψεις οι οδηγίες αλλάζουν στόχο και αφορούν πλέον τη συνεργασία των παιδιών σε μικρές και ολοένα σε μεγαλύτερες ομάδες λ.χ. ανά δύο κάνουν βαρκάδα, ανά τέσσερις τραπέζι, σε δύο μεγάλες ομάδες φτιάχνουν τρενάκια. Ο Ε-Ε μπορεί να συνεχίσει για λίγο το παιχνίδι, ζητώντας από κάθε ομάδα να μετακινηθεί ως τρενάκι χωρίς να χαλάσει η συνοχή της (πιθανόν, με τα μάτια του οδηγού κλειστά) ακούγοντας ένα διαφορετικό ηχητικό σήμα λ.χ. Η πρώτη ομάδα κινείται με το άκουσμα της μαράκας, ενώ η δεύτερη με το ντέφι. Ο Ε-Ε ενθαρρύνει και επιβραβεύει την ομαδικότητα.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ζωηρή χορευτική μουσική, λ.χ.: Bobby Darrin - Splish splash ή Μίμης Πλέσσας - Teenagers - Φοτ μπόιγκ ή Pink Martini - El Negro Zunbon.

ΥΛΙΚΑ: Δύο κρουστά όργανα (λ.χ. ντέφι, μαράκα).

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 5'

ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΡΟΥΣΤΩΝ, ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

5. Τρεις ήχοι από κάθε όργανο ή εξερευνητές δυο οργάνων (ή/και Αλυσίδα οργάνων» ή Πάρε από μένα ή πάρε-δώσε κάτι)

- Ο Ε-Ε φέρνει τα όργανα της τάξης στον κύκλο (εμπλουτισμένα με αντικείμενα που πιθανόν έχουν φέρει από το σπίτι και θυμίζοντας τον «ήχο της σιωπής και της ευγένειας»)². Δείχνει μερικά από τα όργανα στα παιδιά και ρωτά αν θυμούνται τα ονόματά τους. Κατόπιν παίρνει ο ίδιος ένα όργανο και δοκιμάζει να βγάλει μερικούς διαφορετικούς ήχους χρησιμοποιώντας διαφορετικούς τρόπους παραγωγής ήχων. Τα παιδιά λένε ιδέες.

- Ο Ε-Ε ρωτά ποιο παιδί θέλει να δοκιμάσει να βρει 3 ήχους σ' ένα άλλο όργανο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εστίαση της εξερεύνησης σε 2 μόνο όργανα με την ενεργητική συμμετοχή όλων. Αν πάλι υπάρχει χρόνος, παίρνουν από ένα όργανο, δοκιμάζουν όλοι μαζί και κατόπιν παρουσιάζουν ένας-ένας τους τρόπους παραγωγής ήχου που ανακάλυψαν. Ο Ε-Ε φροντίζει να δοκιμαστούν όργανα απ' όλες τις υπάρχουσες οικογένειες.

Σημείωση: Συνιστάται, αν υπάρχει δυνατότητα, η χρήση μικροφώνου (βλ. την προαιρετική δραστηριότητα που προτείνεται για τα εργαστήρια ΦΜ1:3,4 ή 5: «οι ηχο-εξερευνητές στο μικρόφωνο»).

ΥΛΙΚΑ: Τα μουσικά όργανα της τάξης, παρτιτούρες του Ε-Ε.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 8'

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΜΕ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ, ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ

6α. Κικιρίκι, ελεύθερα!

Ως συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας, τα παιδιά επιλέγουν ένα γνωστό παιδικό τραγούδι και το τραγουδούν αρχικά χωρίς τη συνοδεία κρουστών, στην τονικότητα που δίνει ο Ε-Ε. Ορίζουν από κοινού ένα σημείο του τραγουδιού όπου θα ηχούν ελεύθερα τα όργανα (Ad Libitum) λ.χ. τραγουδούν *Το Κοκοράκι*, δίχως ρυθμική συνοδεία, και στη λέξη «Κικιρίκι» παίζουν ελεύθερα έως το σήμα του εκπαιδευτικού, οπότε συνεχίζουν το τραγούδι.

6β. Χαρωπά το οργανάκι μου χτυπώ (ή *Τ' οργανάκι μου χτυπώ*, ένα, δύο τρία ή Μουσικές καρέκλες με όργανα, βλ. στις συμπληρωματικές προτάσεις)

- Παραλλάσσοντας τους στίχους του γνωστού δημοφιλούς τραγουδιού τα παιδιά «χτυπούν» τα οργανά τους, σε ομάδες και ανάλογα με την αναφερόμενη κατηγορία κρουστών: Χαρωπά τα ξύλινα όργανα χτυπώ/τα μεταλλικά/ τα μεμβρανόφωνα ...

- Στο τέλος της δραστηριότητας τοποθετούν τα όργανα στη θέση τους και πάλι κατά οικογένειες υλικού: ξύλινα, μεταλλικά, μεμβρανόφωνα, διάφορα.

ΥΛΙΚΑ: Τα όργανα της τάξης.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 7'

² Ο Ε-Ε έχει κατά νου να θυμίζει στα παιδιά κανόνες όπως "Ο ήχος της σιωπής, της προσοχής και της ευγένειας". Αν το κρίνει χρήσιμο μπορεί να τον πλαισιώσει και με θετικές επιβραβεύσεις. Για περιπτώσεις παιδιών με δύσκολη προσαρμογή καλό είναι ο Ε-Ε να προχωρά και σε προσωπική συζήτηση.

ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ, ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΟΜΙΛΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

7. Έτσι μιλάω, έτσι τραγουδάω (λαχνίσματα)

- Τα παιδιά καλούνται να επαναλάβουν τις φράσεις: έτσι μιλάω, έτσι ψιθυρίζω (*f-p*) και έτσι τραγουδάω (στις νότες Σολ-Μι ή Σολ-Μι-Λα), με στόχο να διακρίνουν τις διαφορές της ομιλίας από το τραγούδι, καθώς και την έννοια της φωνητικής έκτασης και της τονικής ακρίβειας στο τραγούδι.

- Ο Ε-Ε ζητά την εφαρμογή της δραστηριότητας πάνω σε γνωστό παιδικό τραγούδι (Φεγγαράκι μου λαμπρό ή άλλο).

- Ζητά από τα παιδιά να αναφέρουν γνωστά λαχνίσματα. Για την κατανόηση της διαφοράς μελωδικού τραγουδιού και ομιλίας, αξιοποιεί ένα λάχνισμα το οποίο έχει ένα μέρος μελωδικό (συνήθως με τις νότες Μι, Σολ, Λα ή Ρε, Σολ, Λα) και ένα δεύτερο μέρος με ρυθμική απαγγελία. Παραδείγματα κατάλληλων λαχνισμάτων αποτελούν: *Ο Καρακατσάνης, Ένα αυτοκίνητο, Αμπέμπα μπλομ, Μάγισσα τι μαγειρεύεις* κ.ά.

ΥΛΙΚΑ: Μεταλλόφωνο ή άλλο μελωδικό όργανο για τόνο. Επίσης, παρτιτούρες με λαχνίσματα για τον Ε-Ε στο παράρτημα.

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ: Δαμιανού, 1992· Μόσχος και συν., 2009.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 5'

ΚΛΕΙΣΙΜΟ, ΗΡΕΜΙΑ, ΑΥΤΟΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ, ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΣΕ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

8α. Δείτε τ' άλογα

- Ο Ε-Ε τραγουδά τους παρακάτω στίχους, παίρνοντας τόνο και συνεχίζοντας με συνοδεία κρουστού οργάνου, το προτεινόμενο τραγουδιστό παιχνίδι (βλ. παρτιτούρα) ή μια παραλλαγή του- προσαρμόζοντας τους στίχους πάνω σε μια μελωδία γνωστού τραγουδιού (λ.χ. το 'Ήταν ένας γάιδαρος, ή Είμαστε καουμπόηδες» ή Όλοι μου οι φίλοι):

*Δείτε τ' άλογά μας, πώς χοροπηδούν
και τα πέλματά τους, κάτω πώς χτυπούν...
(επαναλαμβάνεται 2-3 φορές)*

*Για να ξαποστάσουν, να ξεκουραστούν
Ξάπλωσαν και τώρα, θα αποκοιμηθούν*

- Ο Ε-Ε ζητά από τα παιδιά να καλπάσουν σύμφωνα με την επιτάχυνση που δίνει στο α' μέρος του τραγουδιού, έπειτα, κουρασμένα πλέον, ζητά να επιβραδύνουν και τέλος να ξαπλώσουν στο β' μέρος.

- Τέλος, βάζοντας απαλή μουσική, ζητά να θυμηθούν τι τους άρεσε στο μάθημα, ποιο παιχνίδι με όργανα και ιδιαίτερα πιο κρουστό όργανο. Για βοήθεια, τους υπενθυμίζει τους τίτλους των παιχνιδιών ή τα ονόματα των κρουστών. Τα παιδιά ξυπνούν με τον ήχο ενός λ.χ. τριγώνου και λένε τι τους άρεσε. Βλέπουν τη Μουσική Σελίδα ΦΜ1:2.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Τραγουδιστά παιχνίδια του προγράμματος ΦΜ και απαλή μουσική χαλάρωσης (λ.χ. Wim Mertens - Struggle For Pleasure).

ΥΛΙΚΑ: Χειροτύμπανο, μελωδικό όργανο (λ.χ. μεταλλόφωνο), τρίγωνο ή ζήλια. Επίσης, βλ. στο παράρτημα την παρτιτούρα «Δείτε τ' άλογα».

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

8β. Μουσική Σελίδα ΦΜ1:2 - Ζωγραφίζω το αγαπημένο κρουστό όργανο στην τάξη και αποχαιρετισμός

- Τα παιδιά ζωγραφίζουν, στο άδειο βαγόνι της μουσικής σελίδας ΦΜ1:2, το κρουστό όργανο που τους άρεσε περισσότερο. Εναλλακτικά, ζωγραφίζουν ένα όργανο, λ.χ. μαράκες, σε άδεια σελίδα.

- Αν υπάρχει χρόνος, επιλέγουν ως αποχαιρετισμό το Αράμ σαμ σαμ ή ένα Τραγουδοπαιχνίδι και τραγουδάνε το Παιδιά γεια χαρά.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Τραγουδοπαιχνίδια και Τραγουδοχοροί του προγράμματος ΦΜ.

ΥΛΙΚΑ: Μουσική σελίδα ΦΜ1: 2.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 12'

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ, ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ Ή ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΦΜ1:2)

Ως συμπληρωματικές ή εναλλακτικές δραστηριότητες για εφαρμογή της γνώσης ή για αξιολόγηση ή επέκταση της διδασκαλίας (σχετικά με την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος, την εξερεύνηση και εξοικείωση με τα όργανα της τάξης), προτείνονται ακόμη:

i. Η αλυσίδα των οργάνων (παιχνίδι εξερεύνησης και ακουστικής οικολογίας)

Τα παιδιά καθισμένα σε κύκλο κρατούν από ένα όργανο της τάξης και το μεταφέρουν από πίσω τους. Στα στοπ του Ε-Ε το εξερευνούν με την αφή και τον ήχο και αποφαίνονται ποιο είναι.

ii. Μουσικές καρτέλες με όργανα (επαφή και παίξιμο με τα όργανα της τάξης)

Τα όργανα είναι όσα και τα παιδιά και αφαιρούνται ένα-ένα πριν από κάθε στοπ της μουσικής. Το παιδί που δεν προλαβαίνει να κάτσει δίπλα ή πίσω από ένα όργανο, βγαίνει και στη συνέχεια γίνεται μέλος της συνεχώς αυξανόμενης ορχήστρας.

iii. Πάρε από μένα - Παίρνω από σένα ή Πάρε-δώσε κάτι (επαφή και παίξιμο με τα όργανα της τάξης)

Τα παιδιά σε κύκλο κρατούν από ένα κρουστό και το μεταφέρουν στον διπλανό τους με δύο κινήσεις (παίρνω-δίνω), απαγγέλλοντας ρυθμικά τη φράση:

Πάρε από μένα / τ' όργανο αυτό/

Δώστο δίπλα σου / και κάνε τώρα αυτό,

και: τάντακ-τακ (2) (Τίτι-τα ή Τάτα-τάα ή ότι κάνει ο Ε-Ε).

Παραλλαγές:

1. *Παίρνω από σένα / τ' όργανο αυτό / το δίνω δίπλα μου / και κάνω τώρα αυτό, και...*

2. Πάρε-δώσε κάτι (τραγουδιστό παιχνίδι του προγράμματος, βλ. παρτιτούρα του Ε-Ε στο Παράρτημα).

iv. Τ' οργανάκι μου χτυπώ / ένα, δύο, τρία (επαφή και παίξιμο με τα όργανα της τάξης)

Τα παιδιά απαγγέλλουν ρυθμικά τη φράση «Τ' οργανάκι μου χτυπώ / ένα, δύο, τρία» και συνοδεύουν με τα όργανα τον ρυθμικό λόγο, παίζοντας μόνο σε κάθε συλλαβή των αριθμών (ένα δύο τρία: Τίτι-τίτι-Τά-τα) ή μόνο στα ισχυρά των αριθμών (Τά-τα Τά-α).

v. Ταραντέλα με ντέφια και σείστρα (χρήση οργάνων)

Για παιδιά κυρίως σχολικής ηλικίας, προτείνεται ο τραγουδοχορός *Ταραντέλα*, με τη χρήση ντεφιών ή άλλων κρουστών-σειστών (βλ. *Τραγουδοχοροί της Γης*).

vi. Περάστε το χαρτί στον διπλανό σας (συγκέντρωση, ομάδα, ακουστική οικολογία)

Τα παιδιά καθισμένα σε κύκλο μεταδίδουν ένα φύλλο χαρτί στον διπλανό τους προσέχοντας να μην ακουστεί καθόλου ήχος. Κάθε φορά που ακούγεται ο ήχος του χαρτιού, ξαναρχίζουν από την αρχή. Ο Ε-Ε μετρά τη βελτίωση της προσπάθειας της ομάδας. Επίσης, ρωτά ποιους άλλους ήχους εντόπισαν στη διάρκεια του παιχνιδιού (Πηγή: Schafer, 2011, σελ.120).

vii. Ο ήχος της σιωπής και της ευγένειας

Υπενθύμιση της συμφωνίας αυτοδέσμευσης των μελών της ομάδας (βλ. εργαστήρι ΦΜ1:1)

viii. Η αξία και η εξέλιξη της μουσικής και των μουσικών οργάνων

Ο Ε-Ε, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών, θέτει ερωτήματα για την αξία της μουσικής στη ζωή τους και στην κοινωνία, καθώς και για τις δικές τους προτιμήσεις αναφορικά με τα είδη της μουσικής και στα μουσικά όργανα ανά κατηγορία. Αν υπάρχει δυνατότητα, ακούν ή βλέπουν σχετικά βίντεο ή εφαρμογές όπως λ.χ. Ένα είδος μουσικής για κάθε χώρα του κόσμου ή Τα είδη της ορχήστρας και των μουσικών συνόλων. (Αναλυτική περιγραφή βλ. στα εργαστήρια ΦΜ2:31 & 32).

Σύνοψη βασικών δραστηριοτήτων εργαστηρίου ΦΜ1:2 - Ενεργοποίηση, μουσική έκφραση, εξερεύνηση
για τον εκπαιδευτικό-εμπυκωτή ή για Ενημέρωση γονέων και κηδεμόνων

Το 2ο εργαστήρι αφορά την ενεργοποίηση των παιδιών, την προσωπική έκφραση και την εξερεύνηση του χώρου και των οργάνων της τάξης.

Τα παιχνίδια του 2ου εργαστηρίου σε τίτλους:

1. Μουσικός χαιρετισμός με το τραγούδι «παιδιά γεια χαρά».
- 2α. Είμαι ο/η ... και μου αρέσει... με χορό και συστάσεις στον κύκλο.
- 2β. Η Μουσική που μου αρέσει είναι...
3. Χορεύουμε το Χόκυ-Πόκυ ή άλλο (ενεργοποίηση-εμπύκωση της ομάδας)
4. Στοπ, με τις πλάτες στον τοίχο... (Ενεργοποίηση, προσανατολισμός, αντίληψη χώρου, συνεργασία, ομαδικότητα).
5. Τρεις ήχοι από κάθε όργανο (Εξερεύνηση οργάνων).
- 6α. Κικιρίκι, ελεύθερα στα όργανα.
- 6β. Χαρωπά το οργανάκι μου χτυπώ. (Ρυθμική συνοδεία ανά ομάδες οργάνων, Κατηγοριοποίηση οργάνων σε οικογένειες: ξύλινα, μεμβρανόφωνα, μεταλλικά).
7. Έτσι μιλάω, έτσι τραγουδάω (λαχνίσματα). (Παιχνίδι για την εξερεύνηση της φωνής και εφαρμογή της δραστηριότητας πάνω σε ένα λάχνισμα ή στο γνωστό τραγούδι Φεγγαράκι μου λαμπρό ή άλλο).
- 8α. Δείτε τ' άλογα. Τραγουδιστό παιχνίδι για κλείσιμο και ηρεμία.
- 8β. Ζωγραφίζουμε τη Μουσική Σελίδα με το αγαπημένο κρουστό στο άδειο βαγόνι.

Τι μπορείτε να κάνετε έως το επόμενο εργαστήρι (στο σπίτι ή στην τάξη):

- Ακούστε μαζί με τα παιδιά απλά τραγούδια και προσπαθήστε να τα συνοδέψετε ρυθμικά με παλαμάκια (χτυπώντας τον παλμό).
- Μπορείτε να παροτρύνετε τα παιδιά να βρουν ήχους από διάφορα οικιακά σκεύη και να συνοδέψουν στον ρυθμό του τραγουδιού.
- Συζητήστε με το παιδί για την αξία της μουσικής, την εξέλιξή της και τις προτιμήσεις του για όργανα και είδη μουσικής.

Ενδεικτικές προτάσεις μουσικής ακρόασης ή θέασης για ΦΜ1:2 - Ενεργοποίηση, έκφραση, εξερεύνηση
και για επαναληπτικές ακροάσεις - Ενεργοποίηση, έκφραση, εξερεύνηση

Δραστηριότητα 2α. Είμαι ο/η ... και μου αρέσει... με χορό και συστάσεις στον κύκλο:

- Ireland - Flying through the country: <https://youtu.be/2iUPb7y0hgE>

Δραστηριότητα 3. Χορεύουμε το Χόκυ-Πόκυ ή άλλο Τραγούδι - παιχνίδι:

- Χόκυ-Πόκυ ή Βόλτα στο σώμα ή Τραγούδα στη βροχή/Ατσού τσατσά

Δραστηριότητα 4. Στοπ, με τις πλάτες στον τοίχο... / Στοπ, ανά δύο, ανά τέσσερις / Στοπ, τρενάκι:

- Ζωηρή, χορευτική μουσική, λ.χ. Bobby Darrin - Splish splash: <youtu.be/4KmKkV3ddAo> ή
- Μίμης Πλέσσας - Teenagers - Φστ μπόιγκ: <youtu.be/n2E8hDjWKDQ> ή
- Pink Martini - El Negro Zunbon: <youtu.be/wZsZigvIP3E>
- Chris zepatos - Το τσίρκο: <https://padlet.com/zepatos/w6563uad6siv>
- Νίκος Κυπουργός - Το τσίρκο του Νίνο - Τα μουσικά του κήπου (ενεργοποίηση, ΑΒΑ): <https://youtu.be/RyKe9698P0U>

Δραστηριότητα 6β. Χαρωπά το οργανάκι μου χτυπώ (βλ. παρτιτούρα):

- Παρουσίαση οργάνων -καρτούν με το Χαρωπά- Happy and You Know it - Melody Street: <youtu.be/YQ2aEF337tY>

Δραστηριότητα αποχαιρετισμού 8αβ:

- Μουσική χαλάρωσης, λ.χ. Wim Mertens - Struggle For Pleasure: <youtu.be/kmG5lp1W5PA> ή <youtu.be/dmtY6U0Kwol>
- Δείτε τ' άλογα (βλ. παρτιτούρα) ή/και Αράμ σαμ σαμ, από τα Τραγουδιστά παιχνίδια και τους Τραγουδοχορούς του προγράμματος.

Ακροάσεις για συμπληρωματικές δραστηριότητες

vii. Η αξία και η εξέλιξη της μουσικής και των μουσικών οργάνων:

- Ένα είδος μουσικής για κάθε χώρα του κόσμου: <youtu.be/HBp43hgKG5M>
- Τα όργανα της (συμφωνικής) ορχήστρας: <youtu.be/Q3CDmAdGU4Y>
- Μουσική παντού και συναισθήματα - Kids Orchestra Movie: <youtu.be/T8XepozFRbQ>
- Science Behind Music - Ρούσσοσ - Πώς μας ωφελεί η εκμάθηση ενός μουσικού οργάνου; <youtu.be/8oZSeTWU5W4>
- The Aristocats - R.M.Sherman - Για να γίνεις μουσικός (πιάνο, μουσικοφιλία): <youtu.be/m54PLlqGkqsTED-Ed>:
- Παιδιά που μαθαίνουν όργανα - Show and Tell Musical Talent! | Show and Tell | HiHo Kids: https://youtu.be/o_rpHvtgt_Q
- Ψηφιακό υλικό: Άννα Καρανικόλα, Γύρω-γύρω Μουσική (μουσικές και όργανα του κόσμου): <https://read.bookcreator.com/yz7dW4jDDPQ6UPiz1uicfTFLeAk1/zVmcH2tbQzSysVOP505g7A?fbclid=IwAR1QlWBYTgZJ3xsqiwEM3E87Bo4CXRnQHh-C5-v1UgmK3A0t04jcfRdV80>

Μουσικό Εργαστήρι 3

Ομάδα, ηχο-εξερεύνηση

Ελάχιστη διάρκεια: 35'

Γενικοί παιδαγωγικοί και μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι
ΟΜΑΔΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ, ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ,
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ - ΜΙΜΗΣΗ ΗΧΩΝ, ΧΡΟΙΑ, ΗΧΗΤΙΚΗ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΗΜΑ, ΕΜΨΥΧΩΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ-ΠΑΙΧΝΙΔΙ

1α. Παιδιά γεια χαρά, με αφιερώσεις

Μετά τον ομαδικό χαιρετισμό, όσα παιδιά επιθυμούν λένε σε ποιον αφιερώνουν το σήμα και όλοι μαζί τού τραγουδούν.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

1β. Πώς σε λένε - Μπες στο παιχνίδι ή Ατσού-τσατσά/Τραγουδά στη βροχή (βλ. παρτιτούρα Τραγουδιστά παιχνίδια), ή Ακρογιαλιά ή Κάντρου, ταμ ταμ ω Μπελίντα ή άλλο, από τα Τραγουδοπαιχνίδια και τους Τραγουδοχορούς του προγράμματος.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ, ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ, ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ, ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ, ΦΟΡΜΑ ΑΒ

2α. Τα σιαμαία

Ο Ε-Ε επιλέγει ένα ζωνρό μουσικό κομμάτι σε φόρμα ΑΒ (ή ένα τραγούδι με κουπλέ και ρεφρέν. Στο Α' μέρος τα παιδιά χορεύουν «κολλημένα» σε σημείο του σώματος που ορίζει ο εμπυχωτής, ενώ στο Β' χορεύουν ελεύθερα μόνα τους. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται 3-4 φορές και στη συνέχεια κάθε φορά αλλάζουν ζευγάρι.

ΜΟΥΣΙΚΗ-ΠΗΓΗΣ: Παπανικολάου, 2009, CD I-κομμάτι 5. Επίσης, βλ. ενδεικτικά το Bach, Musette in D major, BWV Anh 126, Piano.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΥΠΟΟΜΑΔΩΝ

2β. Στοπ, Φωλιές

- Ο Ε-Ε σκορπά 5-6 στεφάνια ρυθμικής ή απλώς φύλλα χαρτί και αφηγείται μια αυτοσχέδια ιστορία με φωλιές-κρυψώνες και ένα κίνδυνο, που αναλόγως της ιστορίας μπορεί να είναι γεράκι, καρχαρίας, δράκος κ.λπ. Με ζωνρή μουσική τα παιδιά κινούνται χωρίς να πατάνε στις φωλιές. Στα στοπ της μουσικής, φροντίζουν να βάλουν έστω και λίγο από το πόδι τους μέσα σε μια φωλιά.

- Μετά από κάθε στοπ, απομακρύνεται μια φωλιά. Ο εμπυχωτής παροτρύνει τα παιδιά να καλέσουν όσους μένουν έξω από τις φωλιές. Στο τέλος αφήνει 4 ή 2 φωλιές, ανάλογα με τον αριθμό των μόνιμων ομάδων που θέλει να διατηρήσει στο τρέχον εργαστήρι ή μόνιμα κατά την ώρα της Μουσικής (πάντα σε συνάρτηση με τον συνολικό αριθμό των παιδιών και την ηλικία τους).

- Ο Ε-Ε παρεμβαίνει κάνοντας κάποιες αλλαγές, ώστε οι ομάδες να είναι ισάριθμες και ανάλογες σε αγόρια κορίτσια και γενικά σε δυναμικό. Δίνει σε κάθε ομάδα έναν αριθμό ή διαλέγουν τα ίδια ένα όνομα, λ.χ. ομάδα 1, 2 ή οι Απίθανοι κ.λπ.

Αν θεωρηθεί κρίσιμο και δημοφιλές, οι ίδιες ομάδες μπορεί να διατηρηθούν και στα επόμενα εργαστήρια¹.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ: Αντί στεφανιών ή φύλλων χαρτιού, τις φωλιές τις σχηματοποιούν ομάδες 3-4 παιδιών. Τα υπόλοιπα παιδιά γίνονται πουλιά κ.ο.κ.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ζωηρή ποπ ή ροκ ή κλασσική μουσική: λ.χ. William Tell Overture του Rossini.

ΥΛΙΚΑ: χαρτιά Α4 ή φύλλα εφημερίδων ή στεφάνια ρυθμικής. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 5'

ΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ, ΧΡΟΙΑ, ΗΧΗΤΙΚΗ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ, ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΣ, ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ, ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

3α. Η Σακούλα των ήχων και άλλα μαντέματα ήχων

- Τα παιδιά παρατηρούν, αναγνωρίζουν και μιμούνται ηχογραφημένους ήχους, όπως: βροχή, αέρας, νερό, κόρνα αυτοκινήτου κ.ά.

- Στη συνέχεια ο Ε-Ε φέρνει μια σακούλα με ηχηρά αντικείμενα και μερικά μικρά κρουστά, τα οποία δείχνει στα παιδιά. Αν τα παιδιά έχουν φέρει δικά τους ηχηρά αντικείμενα και όργανα, ο Ε-Ε τοποθετεί μερικά στη σακούλα. Αρχικά, ο Ε-Ε παράγει ήχους από κάποια αντικείμενα και ζητά από τα παιδιά να τους μιμηθούν. Κατόπιν καλεί έναν εθελοντή εξερευνητή ήχων ο οποίος, αφού φορέσει μια μάσκα, θα προσπαθήσει να βγάλει ένα αντικείμενο και να μαντέψει ποιο είναι, αγγίζοντας και χτυπώντας το με τα δάχτυλα ή τα νύχια ή με μια μπαγκέτα. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται από 3-4 παιδιά. Η ομάδα και ο Ε-Ε βοηθούν και επιβραβεύουν όλες τις προσπάθειες.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ποικιλία ηχογραφημένων ήχων λ.χ. από το Μόσχος, 2001, Πρόγραμμα Μελίνα - Ο ήχος της μουσικής - Ήχοι. Επίσης, από Παπανικολάου, 2009, CD I - κομμάτια 10-17.

ΥΛΙΚΑ: Σακούλα/κουτί με αντικείμενα και μικρά κρουστά όργανα, μια μάσκα ή μαντήλι τυφλόμυγα.

ΑΛΛΗ ΠΗΓΗ: Schafer, 2011, σελ. 76. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 6'

3β Οι ηχοεξερευνητές, με ή χωρίς μικρόφωνο (βλ. και στο εργαστήρι 4)

- Σε συνέχεια της δραστηριότητας "Η σακούλα των ήχων", ο Ε-Ε εμπλουτίζει αρχικά τη σακούλα, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία αντικειμένων παρά κρουστών οργάνων. Στη συνέχεια καλεί ένα παιδί «ηχοεξερευνητή» να βγάλει τυχαία ή να επιλέξει ένα αντικείμενο για να πειραματιστεί και να προσπαθήσει να ανακαλύψει πολλούς διαφορετικούς ήχους από το ίδιο αντικείμενο, χρησιμοποιώντας τα χέρια του, τα νύχια, το δάπεδο, μία μπαγκέτα ή φυσώντας κ.λπ. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται 2-3 φορές με άλλους ηχοεξερευνητές.

- Η αποτελεσματικότητα του παιχνιδιού «ηχοεξερευνητές» μπορεί να αποδειχθεί εντυπωσιακή, αν αντί της ηχογράφησης υπάρχει δυνατότητα χρησιμοποίησης μικροφώνου συνδεδεμένου με ενισχυτή ή ένα ηχοσύστημα.

Η δυνατότητα άμεσης παρατήρησης των ήχων σε μεγάλη ένταση αποτελεί ισχυρό κίνητρο ενδιαφέροντος για τα παιδιά. Ελλείπει μικροφώνου, ο Ε-Ε μπορεί να ηχογραφήσει την όλη διαδικασία και στη συνέχεια να ζητήσει από τα παιδιά να ακούσουν και να σχολιάσουν την ηχογραφημένη ηχητική εξερεύνηση. Ο Ε-Ε επισημαίνει την ικανότητα αποτύπωσης και ενδυνάμωσης που έχουν τα μηχανήματα ήχου ή ηχογράφησης.

ΥΛΙΚΑ: Σακούλα ή κουτί με διάφορα αντικείμενα, μικρόφωνο ή συσκευή ηχογράφησης ή ΗΥ. Επίσης, συμπληρωματική Μουσική Σελίδα ΦΜ1:3β/4β/5β. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 5-7

¹ Κάθε ομάδα βρίσκει σε 2'-3' μόνη της το όνομα της ελεύθερα ή σύμφωνα με ένα γενικό προσδιορισμό λ.χ. Ονόματα παιχνιδιών (τραμπάλες, τσουλθήρες...) ή γενικών χόμπι (κολυμβητές, χορευτές) ή Μουσικών Οργάνων (βιολιά, τύμπανα) ή Συσκευών ήχων - εικόνας (ραδιόφωνα, τηλέφωνα) κ.α. Αν θέλουν, παρουσιάζουν μια παντομίμα με το όνομα τους (για μεγαλύτερα παιδιά).

- Όπως και σε άλλα παρόμοια παιχνίδια ομάδας, κυρίως σε παιδιά 5 τουλάχιστον ετών, ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής μπορεί στη συνέχεια να θέσει μια δοκιμασία ζητώντας από κάθε ομάδα να μετακινηθεί (πιθανόν, με τα μάτια του οδηγού κλειστά) σύμφωνα με ένα ευδιάκριτο ηχητικό σήμα λ.χ. Η πρώτη ομάδα κινείται με το άκουσμα της μαράκας, ενώ η δεύτερη με το ντέφι.

ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ-ΗΧΟΙ

4. Φθινοπωρινό τραγούδι (εναλλακτική)

Τα παιδιά τραγουδούν ένα γνωστό ή μαθαίνουν ένα άγνωστο φθινοπωρινό τραγούδι ή ποίημα. Στην περίπτωση που θα επιλεγεί ένα άγνωστο τραγούδι, ο Ε-Ε ενθαρρύνει τα παιδιά: α) να τραγουδήσουν με ένα φωνήεν ή με λα-λα τη μελωδία, β) να συνοδέψουν το κύριο μέρος του τραγουδιού χτυπώντας τον παλμό και γ) να δημιουργήσουν μια ηχοϊστορία βροχής, με μαέστρο τον Ε-Ε, ώστε να αξιοποιηθεί ως εισαγωγή, ή ως γέφυρα ανάμεσα στις στροφές ή ακόμη και ως φινάλε στο κλείσιμο του τραγουδιού.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογραφήσεις των τραγουδιών και στίχοι για τον Ε-Ε. λ.χ. Σιγανός ψιχαλισμός ή Βρέχει-βρέχει και χιονίζει ή Καλό μου συννεφάκι, Ο γεωργός πάει στον αγρό/Ο φάρμερ κ.ά.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΝΤΑΙ: Το τραγούδι του φθινοπώρου σε μουσική Ευριπίδη Ζεμενίδη και στίχους Γιώργου Μυζάλη ή το Τσιριτίρι τσιριτρό, σε ποίηση Ζαχαρία Παπαντωνίου και μουσική Γεωργίου Λαμπελέτ ή Νίκου Θεοδωρίδη ή το ποίημα Ψιχαλίζει, ψιχαλίζει στη μικρή μας την αυλή².

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 6'

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΙΜΗΣΗ ΗΧΩΝ, ΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ, ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

5. Ήχοι στα δωμάτια του σπιτιού (κύρια δραστηριότητα)

- Ο Ε-Ε δείχνει τη Μουσική Σελίδα ΦΜ1:3α με τα δωμάτια του σπιτιού. Τα παιδιά ανακαλύπτουν και μιμούνται τους ήχους σε κάθε δωμάτιο. Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα διαλέγει ένα δωμάτιο.
- Ο Ε-Ε διηγείται μια αυτοσχέδια ιστορία βασισμένη στα δωμάτια του σπιτιού και οι ομάδες συμμετέχουν ανάλογα, αρχικά με τη φωνή κατόπιν με φωνή και κίνηση.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ:

α) Κάθε ομάδα παρουσιάζει ηχητικά και κινητικά ένα δωμάτιο. Οι άλλες ομάδες μαντεύουν ποιο είναι.
β) Κάθε ομάδα δημιουργεί και παρουσιάζει με ήχους και κίνηση τη δική της αυτοσχέδια ιστορία βασισμένη στα δωμάτια του σπιτιού.

ΥΛΙΚΑ: Μουσική Σελίδα ΦΜ1:3α - Τα δωμάτια του σπιτιού.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 7'

ΚΛΕΙΣΙΜΟ, ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΣΕ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ, ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

6α. Μουσική σελίδα 3α: Ήχοι στα δωμάτια του σπιτιού και... Γεια χαρά³

- Ο Ε-Ε εξηγεί στα παιδιά ότι πρέπει να χρωματίσουν μόνο ό,τι έχει ήχο, δείχνοντας τη σελίδα με τα «δωμάτια του σπιτιού». Αν υπάρχει χρόνος, χρωματίζουν και συμπληρώνουν την εναλλακτική Μουσική.

6β. Μουσική σελίδα 3β/4β: Οι εξερευνητές των ήχων

- Αποχαιρετισμός με το σήμα *Παιδιά, γεια χαρά*.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογράφημα με το σήμα του προγράμματος.

ΥΛΙΚΑ: Μουσική σελίδα 3α: «Ήχοι στα δωμάτια του σπιτιού».

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 8'-10'

² Ψιχαλίζει (ποίημα του Ιωσ. Κυπριανού)

Ψιχαλίζει, ψιχαλίζει στη μικρή μας την αυλή / Το φθινόπωρο αρχίζει, τ' αγαπώ πολύ, πολύ.
Το 'χω μέσα στην καρδιά μου και πετάω απ' τη χαρά / να μαζεύω στην ποδιά μου φύλλα κίτρινα, ξερά.
Ψιχαλίζει, ψιχαλίζει στο δρομάκι το στενό / κι ένα σύννεφο μαυρίζει και ψηλά στον ουρανό.
Και στον τσίγκο μας απάνω έγινε καλή αρχή! / Ήρθε να μας παίξει πιάνο αχ, η δεσποινίς βροχή!
Ψιχαλίζει, ψιχαλίζει. Ένα σπουργιτάκι εδώ / μες στην μπόρα τουρτουρίζει δεν προφταίνω να το δω.

³ Σημείωση: Η Συμπληρωματική Μουσική Σελίδα 3β ή 4β: «Οι εξερευνητές των ήχων», προτείνεται για ενασχόληση των παιδιών είτε σε επόμενη μέρα στην τάξη, είτε σε επόμενο εργαστήρι, λ.χ. στο ΦΜ1: 5.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ, ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ Ή ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΦΜ1:3)

Ως συμπληρωματικές δραστηριότητες για εφαρμογή της γνώσης ή για αξιολόγηση ή επέκταση της διδασκαλίας (σχετικά με τη δυναμική της ομάδας, τη συνεργασία και την εξερεύνηση των ήχων), εκτός από τις εναλλακτικές δραστηριότητες που ήδη περιγράφηκαν, προτείνονται ακόμη:

i. Πανί-θάλασσα, με ήχους των δωματίων (εναλλακτική για εμψύχωση και κλείσιμο)

- Τα παιδιά γύρω από ένα μεγάλο πανί το κινούν σύμφωνα με τους ήχους των δωματίων τους οποίους μιμούνται (βλ. Μουσική Σελίδα ΦΜ1:3α - ήχοι στα δωμάτια του σπιτιού). Κάθε τόσο η θάλασσα ηρεμεί με τον «ήχο της σιωπής».

ii. Το πανί με τις ηχώμπαλες

- Προτείνεται επίσης ο συνδυασμός του «πανιού» με τις «ηχώμπαλες» σε παραλλαγή (βλ. το ομότιτλο παιχνίδι ΦΜ1:4). Ενώ τα παιδιά κινούν το πανί με μια «ηχώμπαλα», τη συνοδεύουν παράλληλα με έναν παράξενο ήχο που έχουν συμφωνήσει να προσδίδουν σε αυτήν. Συνεχίζουν με άλλη ηχώμπαλα.
- Ο επίλογος μπορεί να γίνει με ένα γνωστό τραγούδι υπό τη διεύθυνση του εκπαιδευτικού π.χ. Ήταν ένα μικρό καράβι. Και στο τέλος η θάλασσα ηρεμεί με κατάλληλη για χαλάρωση ηχογραφημένη μουσική.

ΥΛΙΚΑ: Πανί 2x 2,5 μέτρα, μπάλες.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Απαλή οργανική μουσική λ.χ. Eric Serra: The big blue.

iii. Το πιο ήσυχο μέρος (συγκέντρωση, ομάδα, ακουστική οικολογία)

Τα παιδιά, μεγαλύτερης ηλικίας, αναφέρουν ποιο μέρος θεωρούν πιο ήσυχο στο συγκεκριμένο περιβάλλον του σπιτιού τους, του σχολείου ή άλλο. Αν υπάρχει δυνατότητα, επισκέπτονται ατομικά ή σε ομάδες τα προτεινόμενα μέρη, ακούν και πιθανόν ηχογραφούν το ηχοτοπίο και όταν επιστρέψουν συζητούν και αποφασίζουν ποιο είναι το πιο ήσυχο μέρος. Πηγή: Schafer, 2011, σελ. 121.

iv. Ποιος ήρθε στην παρέα και πώς ήταν; (ενεργητική ακρόαση ήχων)

Τα παιδιά καλούνται να περιγράψουν κάποιον μυστηριώδη επισκέπτη με τα μάτια κλειστά, μόνο από τους ήχους που ακούν (βλ. Schafer, 2011, σελ. 75).

ΦΜ2: Εργαστήρι 25

Πάνω στην κούνια (1), σόλο-τούτι, Πασχαλινά έθιμα

Γενικοί παιδαγωγικοί & μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ, ΑΚΡΟΑΣΗ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΟΓΝΩΣΙΑ, ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

ΣΗΜΑ, ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

1α. Παιδιά γεια χαρά με χειρονομική ή Καλημέρα/ Καλησπέρα πέρα ως πέρα, με κινήσεις

(βλ. παρτιτούρα του Ε-Ε)

Ο Ε-Ε δίνει έμφαση στην κατιούσα πορεία της κλίμακας του Ντο, αποσκοπώντας στη φωνητική προθέρμανση της ομάδας.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3'

1β. Η Πασχαλίτσα

(βλ. Τραγουδοχοροί της Γης)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

ΤΣΙΚΙ ΤΣΙΚΙ ΤΣΕΛΑ
4/4, κλίμακα Ντο, ΑΒ

Πασχαλινό Μυθίλιος

ΟΡΧΗΣΤΡΑ-ΧΟΡΩΔΙΑ

2α. Η πρόβα μας στο τραγούδι του προηγούμενου εργαστηρίου

Επαναλαμβάνεται η άσκηση και παρουσία των παιδιών στο μεταλλόφωνο (μελωδία και μελωδική συνοδεία), στη φωνή και στον ρυθμό του τραγουδιού του προηγούμενου εργαστηρίου (Καμπάνα ή άλλο).

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ, ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΚΟΥΝΙΑ

2β. Πάνω στην κούνια, solo-tutti στη φωνή

- Ο Ε-Ε, παίρνοντας τόνο, παρουσιάζει το νέο τραγούδι και τα παιδιά επαναλαμβάνουν, solo-tutti (ένας-όλοι).

- Αναφέρουν άγνωστες λέξεις (λ.χ. ρηγάτα) και συζητούν για το νόημα των στίχων. Ο Ε-Ε εξηγεί το пасχαλινό έθιμο της Μυτιλήνης, όπου την Κυριακή των Βαΐων τραγουδούσαν το τραγούδι «Πάνω στην κούνια» κουνώντας δύο παιδιά πάνω σε μια κούνια από σχοινί.

- Προχωρούν στη ρυθμική επεξεργασία με διάφορους τρόπους, όπως: Παλαμάκια πάνω σε κάθε συλλαβή, παλαμάκια στα ισχυρά μέρη του μέτρου, ή στον παλμό του μέτρου.

- Αποδίδουν συλλαβή-συλλαβή τον ρυθμό των στίχων «τσικιτσέλα» και «ρομ-πομ-πομ», με ηχηρές κινήσεις στα γόνατα και στα χέρια (παλαμάκια).

- Παρακολουθούν την μελωδική κίνηση του τραγουδιού με τη βοήθεια χειρονομικών ή φωνομιμικών κινήσεων του Ε-Ε ή από σχετική σελίδα γραφικής του Ε-Ε.

- Εντοπίζουν τη φόρμα (ΑΒ) και ανά δύο την αποδίδουν με κινήσεις, εμπνευσμένες από τις κούνιες.

- Ο Ε-Ε παίζει τη ρυθμική συνοδεία του τραγουδιού και ζητά από τα παιδιά να την επαναλάβουν.

- Με παρόμοιο τρόπο παίζουν την μελωδική συνοδεία του τραγουδιού.

- Παρατηρούν και αναγνωρίζουν ό,τι έπαιξαν στην αντίστοιχη Μουσική Σελίδα του τετραδίου.
- ΥΛΙΚΑ:** ΦΜ2:25 και σελίδα του Ε-Ε: 26 - Γραφική του τραγουδιού της Κούνιας, μεταλλόφωνα, κρουστά.
ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 12' και άνω

ΑΚΡΟΑΣΗ, ΟΡΓΑΝΟΓΝΩΣΙΑ

3. Πάνω στην κούνια αλλιώς - άλλα πασχαλινά έθιμα κούνιας

- Τα παιδιά ακούν το τραγούδι από διαφορετικές ηχογραφήσεις και προσέχουν την ενορχήστρωση, καθώς και τις παραλλαγές του εθίμου της κούνιας.
- Συζητούν για τα όργανα και μιμούνται το παίξιμό τους (σαντούρι, κανονάκι, λαούτο, βιολί, τουμπερλέκι). Παρατηρούν τις διαφορές που έχουν τα όργανα, και κυρίως το σαντούρι με το κανονάκι, και προσπαθούν να τα κατατάξουν στις οικογένειες των οργάνων (έγχορδο κρουστό και έγχορδο νυκτό, αντίστοιχα).
- Δοκιμάζουν να μιμηθούν την αναπαράσταση του εθίμου.

ΥΛΙΚΑ: Ζωντανά ή εικόνες με παραδοσιακά όργανα.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογραφήσεις με διάφορες εκτελέσεις του τραγουδιού Πάνω στην κούνια, εκδοχές της Μυτιλήνης και άλλων νησιών ή περιοχών.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 6'

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΜΕ ΚΡΟΥΣΤΑ ΚΑΙ ΣΩΜΑ

4. Πάνω στην κούνια, σόλο - τούτι στα κρουστά

- Ο Ε-Ε εκτελεί ρυθμικά σχήματα 4/4 στο σώμα του και τα παιδιά επαναλαμβάνουν, solo-tutti.
- Τον ρόλο του Ε-Ε αναλαμβάνουν παιδιά.
- Η ίδια διαδικασία επαναλαμβάνεται με κρουστά.

A

B

ΥΛΙΚΑ: Κρουστά, καρτέλες χρονικών αξιών και παύσεων και Σελίδα του Ε-Ε:26.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 6'- 10'

ΚΛΕΙΣΙΜΟ, ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

5. Η Μουσική Σελίδα, ΦΜ2:25 - Πάνω στην κούνια

Τα παιδιά χρωματίζουν τις νέτες της συνοδείας του τραγουδιού Πάνω στην κούνια/Τσικιτσέλα, καθώς και τις εικόνες της σελίδας.

ΥΛΙΚΑ: ΜΤ,μπογιές.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 10'

Σύνοψη ΦΜ2: Εργαστήρι 25 - Πάνω στην κούνια, solo-tutti, πασχαλινά έθιμα για τον εκπαιδευτικό-εμπυχωτή ή για ενημέρωση γονέων και κηδεμόνων

Τα παιχνίδια και οι δραστηριότητες του εργαστηρίου σε τίτλους:

- 1α. Παιδιά γεια χαρά με χειρονομική (ή Καλημέρα/Καλησπέρα πέρα ως πέρα, με κινήσεις).
- 1β. Η Πασχαλίτσα (από τους Τραγουδοχορούς του προγράμματος).
- 2α. Η πρόβα μας στο τραγούδι του προηγούμενου εργαστηρίου.
- 2β. Πάνω στην κούνια, σόλο τούτι/solo-tutti στη φωνή.
3. Πάνω στην κούνια αλλιώς - άλλα πασχαλινά έθιμα Κούνιας.
4. Πάνω στην κούνια, σόλο τούτι στα κρουστά.
5. Η Μουσική Σελίδα 25 - Πάνω στην κούνια.

Ενδεικτικές προτάσεις ακρόασης/θέασης για ΦΜ2.25

Δραστηριότητα 1β. Η πασχαλίτσα (από τους Τραγουδοχορούς του προγράμματος):

- Νίκος Θεοδωρίδης - Το πάρτι πασχαλίτσας - Τραγουδοχοροί: youtu.be/oZPUV64v4Mg

Δραστηριότητα 3. Πάνω στην κούνια αλλιώς - άλλα πασχαλινά έθιμα Κούνιας:

- Δόμνα Σαμίου - Παιδική χορωδία - Πάνω στην κούνια κάτσανε (Μυτιλήνης): youtu.be/UgrERQ0V-ms
- Πόπη Αστεριάδη και Μιχ. Βιολάρης - Τραγούδι της κούνιας: youtu.be/RuKUKDvh2Mg
- Μαρίζα Κωχ - Πω πω πω σε αγαπώ (παραλλαγή) - Ένα περιβόλι γεμάτο τραγούδια: youtu.be/8lp8lUfN-ul
- Λύκειον των Ελληνίδων Πατρών - Χοροί από το Ανατολικό Αιγαίο (χορός): youtu.be/rLGXhaNy4Bc
- Ερυθραία-Δωδεκάνησα - Τραγούδι κούνιας (παραλλαγή, αναβίωση εθίμου): youtu.be/e0e08-syLCk
- Άσκαυλος - Κούνια της Λαμπρής - Κύθνος (αναβίωση εθίμου): youtu.be/jOeR8-9MJj4
- Δόμνα Σαμίου - Μέσα στην Κούνια Κάθεται (Νάξος) - Τα Πασχαλιάτικα-Τελετουργικά: youtu.be/0oOUIIMI-CE
- Χαϊνήδες - Η μικρή ελπίδα/τσικιτζέλα: youtu.be/xsb4tAHUABw

ΦΜ2: Εργαστήρι 26

Πάνω στην κούνια κάτσανε (2), ΑΒ, Πάσχα

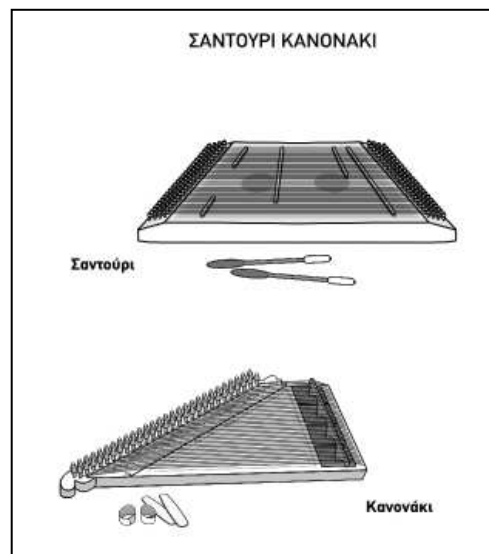
Γενικοί μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι
ΑΚΡΟΑΣΗ, ΟΡΓΑΝΟΓΝΩΣΙΑ, ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ,
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ, ΦΟΡΜΑ ΑΒ, ΣΥΝΘΕΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΤΑ
ΜΕΤΡΑ

ΣΗΜΑ, ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

1. Παιδιά γεια χαρά, με χειρονομική στην κατιούσα της κλίμακας του Ντο

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

ΦΩΝΗ ΚΑΙ ΜΕΛΩΔΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ,
ΟΡΧΗΣΤΡΑ - ΧΟΡΩΔΙΑ

2β. Η πρόβα μας στο τραγούδι Πάνω στην κούνια κάτσανε

- Ο Ε-Ε κάνει μια επανάληψη του τραγουδιού παίρνοντας τόνο, ή τραγουδώντας και παίζοντας ταυτόχρονα τη μελωδία ή τη μελωδική συνοδεία του τραγουδιού.

- Δίνει έμφαση στη μελωδική επεξεργασία του τραγουδιού, εφαρμόζοντας τεχνικές, όπως η απόδοση της μελωδίας με τη βοήθεια της χειρονομικής ή της γραφικής απεικόνισης του τραγουδιού, η απόδοση με διαφορετικά φωνήεντα και συλλαβές, οι επαναλήψεις των στίχων solo-tutti, η άσκηση στην κατιούσα Ντο2- Σι-Λα- Σολ, και στην Σολ-Φα-Μι-Ρε-Ντο1.

2β. Πάνω στην κούνια κάτσανε, με ορχήστρα και χορωδία

- Τα παιδιά επαναλαμβάνουν την μελωδία ή/και τη μελωδική συνοδεία του τραγουδιού στα μεταλλόφωνα/ξυλόφωνα, με τη βοήθεια των χρωμάτων των φθόγγων.

- Θυμούνται τη ρυθμική συνοδεία με βάση την ενορχήστρωση της παρτιτούρας.

- Ακολουθεί χωρισμός σε ομάδες ορχήστρας - χορωδίας, προετοιμασία, παρουσίαση με ηχογράφηση και αξιολόγηση της προσπάθειας.

ΥΛΙΚΑ: ΜΤ, μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα, κρουστά της τάξης.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 12'

ΑΚΡΟΑΣΗ-ΘΕΑΣΗ, ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΕΘΙΜΟΥ, ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΑΙ ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ

3α. Το πασχαλινό έθιμο της κούνιας

- Τα παιδιά ακούν ή βλέπουν βίντεο με εκδοχές του τραγουδιού της κούνιας και συζητούν για το Πασχαλινό έθιμο της κούνιας (βλ. προηγούμενο εργαστήριο).

- Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες τραγουδιού και κίνησης και εφευρίσκουν τρόπους για αναπαράσταση του εθίμου.

3β. Χορογραφία για το τραγούδι της κούνιας

- Τα παιδιά σε ομάδες σκέφτονται και, με τη βοήθεια του Ε-Ε, παρουσιάζουν μια δική τους χορογραφία λαμβάνοντας υπόψη τη φόρμα ΑΒ ή τους στίχους και τις φράσεις του τραγουδιού, λ.χ. Τσίκι τσίκι τσέλα και Ρομ πομ πομ.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 8'

ΑΚΡΟΑΣΗ ΓΙΑ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΑΝΟΙΞΗ

4. Μουσικά έργα για το Πάσχα και την άνοιξη

- Ο Ε-Ε επιλέγει μουσικά έργα και τραγούδια που έχουν γραφτεί το Πάσχα, λ.χ. Τα κάλαντα του Λαζάρου, Ω Γλυκύ μου Έαρ, Ρέκβιεμ/Requiem του Verdi ή του Mozart.
- Τα παιδιά ακούν ή βλέπουν τα σχετικά βίντεο και σχολιάζουν κατά περίπτωση το ύφος, τα συναισθήματα, την ενορχήστρωση ή για τον συνθέτη του κάθε έργου.
- Συσχετίζουν το πένθος με την εποχή του χειμώνα και τη χαρά της Ανάστασης με την άνοιξη και την αναγέννηση της φύσης. Αν υπάρχει χρόνος, ακούν ή θυμούνται παλιότερα μουσικά παραδείγματα για τη λύπη και τη χαρά (βλ. εργαστήρια ΦΜ1:16Β/30 και 26 ή ΦΜ2:21), ή έργα για τις εποχές (βλ. ΦΜ2:21).

ΜΟΥΣΙΚΗ: Αποσπάσματα έργων για το Πάσχα και τις εποχές.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 8'

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΤΟ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΡΟΥΣΤΑ

5. Πάνω στην κούνια και άλλα τραγούδια, με μέτρο και solo-tutti στα κρουστά (προαιρετική)

- Ο Ε-Ε παίζει και τα παιδιά επαναλαμβάνουν, σόλο-τούτι στο σώμα και στη συνέχεια στα κρουστά, διάφορες παραλλαγές σε μέτρο 4/4.
- Παρουσιάζει με τη φωνή του, ή ηχογραφημένα, παραδείγματα επίκαιρων τραγουδιών με απλό ή σύνθετο μέτρο (λ.χ. Ψέματα, Μία η άνοιξη, Συννεφούλα, Κουκουβάγια, Στη ρεματιά, Το δαχτυλίδι κ.ά.).
- Σχηματίζει φράσεις 4 μέτρων με καρτέλες, επιλέγοντας ορισμένα από τα μέτρα που έπαιξαν τα παιδιά, και τα παιδιά με τη χρήση λόγου (βλ. Φαγητορυθμοί ΦΜ1:12 και 31).

4/4
5/8
7/8
9/8

- Στη συνέχεια, παίζει τους βασικούς τονισμούς από μικτά μέτρα, τραγουδώντας ή τοποθετώντας για ακρόαση αντίστοιχα επίκαιρα τραγούδια (λ.χ. 9/8: Μία η άνοιξη, 5/8: Τα κάλαντα του Μάρτη, κ.ά.) και τα παιδιά επαναλαμβάνουν (βλ. σελίδα του Ε-Ε «Ρυθμοί, τραγούδια και χοροί με μέτρο» ΦΜ2:18).

ΥΛΙΚΑ: Κρουστά της τάξης, Καρτέλες χρονικών αξιών και παύσεων.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 10'

ΟΡΓΑΝΟΓΝΩΣΙΑ (ΣΑΝΤΟΥΡΙ, ΚΑΝΟΝΑΚΙ) - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ

6. Φτιάχνουμε ένα πολύχορδο όργανο (επανάληψη)

- Ο Ε-Ε θυμίζει στα παιδιά μέσα από εικόνες ή βίντεο, επιτραπέζια έγχορδα, όπως: το σαντούρι, το κανονάκι, το ψαλτήρι, το τσίτερ και άλλα.
- Τα παιδιά με τη βοήθεια του Ε-Ε δοκιμάζουν να κατασκευάσουν σε ομάδες ένα αυτοσχέδιο πολύχορδο ή μονόχορδο όργανο (βλ. ΦΜ2:13α και 17γ, καθώς και στους *Τραγουδοχορούς*).

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ηχογραφήσεις ή βίντεο με σαντούρι, κανονάκι κ.ά.

ΥΛΙΚΑ: ΜΤ, Χάρτινα κουτιά, λαστικάκια ή πετονιά κ.ά.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 10'

ΚΛΕΙΣΙΜΟ, ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

7α. Μουσική Σελίδα ΦΜ2:26α - Σαντούρι, κανονάκι

7β. Μουσική Σελίδα ΦΜ2:26β - Πάνω στην κούνια με γραφική απεικόνιση και εικονοσύμβολα

Σύνοψη ΦΜ2: Εργαστήρι 26 - Πάνω στην κούνια (2), ΑΒ, Πάσχα
για τον εκπαιδευτικό-εμπυχωτή ή για ενημέρωση γονέων και κηδεμόνων

Τα παιχνίδια και οι δραστηριότητες του εργαστηρίου σε τίτλους:

1. Παιδιά γεια χαρά, με χειρονομική στην κατιούσα της κλίμακας του Ντο.
- 2β. Η πρόβα μας στο τραγούδι της Κούνιας/Τσικιτσέλα.
- 2β. Το τραγούδι της Κούνιας/Πάνω στην κούνια κάτσανε, με ορχήστρα-χορωδία.
- 3α. Το Πασχαλινό έθιμο της κούνιας.
- 3β. Χορογραφία για το τραγούδι της κούνιας.
4. Μουσικά έργα για το Πάσχα και την άνοιξη.
5. Πάνω στην κούνια και άλλα τραγούδια, με μέτρο και solo-tutti στα κρουστά (προαιρετική)
6. Φτιάχνουμε πολύχορδο όργανο (επανάληψη).
7. Μουσική Σελίδα ΦΜ2:26α με σαντούρι και κανονάκι και 26β - Πάνω στην κούνια με γραφική απεικόνιση και εικονοσύμβολα.

Ενδεικτικές προτάσεις ακρόασης/θέασης για ΦΜ2:26

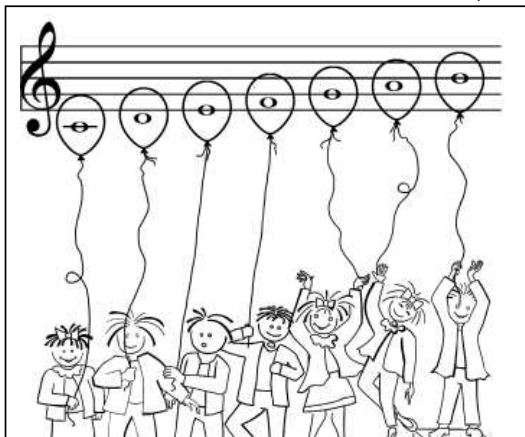
Δραστηριότητα 4. Μουσικά έργα για το Πάσχα και την άνοιξη:

- Κάλαντα του Λαζάρου: youtu.be/00QQrBLo2DU
- Παιδική Χορωδία Σπύρου Λάμπρου - Αι Γενεαί Πάσαι (εγκώμια γ' στάση): youtu.be/z7UD1gJbFsk
- Πάσχα των Ελλήνων - Στ.Κουγιουμτζής - Γ.Θέμελης - Γιώργος Νταλάρας: youtu.be/E3XQ4X99bHU
- Η πρώτη ανάσταση & Πάσχα των Ελλήνων - Στ.Κουγιουμτζής: youtu.be/6603nFyesoQ
- Γλυκερία - Ω, Γλυκύ Μου Έαρ: youtu.be/DkIFVGsHPt0 ή
- Ω Γλυκύ μου Έαρ- Ειρήνη Παππά- Vangelis lyrics: youtu.be/sSyOggKXESY
- Ω Γλυκύ μου Έαρ - Orthodox Music: youtu.be/Y7tKexc4wSM
- Giuseppe Verdi - Requiem: youtu.be/_jBLyIqVnNf0
- Mozart - Requiem: youtu.be/Zi8vJ_IMxQI

Περισσότερα μουσικά παραδείγματα σχετικά με τη χαρά και τη λύπη, βλ. στα εργαστήρια ΦΜ1:26 και 16Β/30 ή ΦΜ2:21. Για μουσικά παραδείγματα σχετικά με τις εποχές του χειμώνα και της άνοιξης, βλ. ΦΜ2:9, ΦΜ2:21.

Δραστηριότητα 6. Φτιάχνουμε πολύχορδο όργανο (επανάληψη):

- Σαντούρι - Areti Ketime - Mes stou Aigaiou: youtu.be/VX1S_30_s6M ή
- The Greek Folk Instruments - Sandouri Σαντούρι Santur: youtu.be/uAevTODirfl
- Κανονάκι - The Greek Folk Instruments - Canonaki Κανονάκι Qanun: youtu.be/8z1hzcT_HLY
- Κανονάκι - Σοφία Μέρμηγκα - Γκιουλμπαχάρ: youtu.be/SUyO4W3ydAM

ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΙ 2**ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ 27-32+1****ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΦΙΝΑΛΕ
ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ/ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΠΙΠΕΔΩΝ
ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΙ (ΦΜ 1 & 2)**

*Ο άνθρωπος / που μέσα του δεν έχει μουσική, ούτε συγκινιέται /
από γλυκώχων τόνων συμφωνία, / είναι άξιος / για προδοσιές, ρεμούλες και κατεργαριές
μαύρη σαν νύχτα είναι η κίνηση του νου του / και τα αισθήματά του σκοτεινά σαν Έρεβος:
τέτοιον να μην τον εμπιστεύεσαι.*

William Shakespeare (1564-1616), Έμπορος της Βενετίας (μτφρ. Βασίλη Ρώτα)

Η μουσική (δημιουργία) χρειάζεται 3 πράγματα. Τέχνη, τεχνική και βιώματα.

Χωρίς αυτά δε γίνεται να γράψεις μουσική.

Μάνος Χατζιδάκις

Μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι: Μουσική δημιουργία, Μουσικές παραστάσεις, Αξιολόγηση προγράμματος, Οργανογνωσία, διάταξη των οργάνων της συμφωνικής ορχήστρας ή προτιμήσεις οργάνων για ακρόαση ή εκμάθηση, θετική στάση στη μουσική.

Ενδεικτικά, προτείνονται και αναπτύσσονται τα θέματα:

1. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΜΕ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ & ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

Μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι: Εκτέλεση - οργάνωση μουσικών συνόλων, Μουσική δημιουργία.

Τραγούδια: Περιλαμβάνονται τραγούδια, παιχνίδια και νχοϊστορίες για το καλοκαίρι και τη χαρά και από τα δύο επίπεδα ΦΜ1 και 2: Νεραντζούλα, Τι χαρά, Ωδή στη Χαρά, Καλοκαίρι μου μυρίζει. Επίσης συμπληρωματικές παρτιτούρες όπως, Βγαίνει η βαρκούλα, Ήταν ένα μικρό καράβι κ.ά. Ακόμη τραγούδια-παιχνίδια, όπως: Γλάροι στα κύματα, Χαβάν, Παγωτά, κ.ά.

2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ ΚΑΙ ΗΧΟΪΣΤΟΡΙΑΣ

• Η Ωραία Κοιμωμένη. Επίσης, βλ. ΦΜ1:28 & 29: Ο Πέτρος και ο λύκος.

Επίσης, για μουσική παράσταση και δημιουργία νχοϊστορίας, προτείνονται μεταξύ άλλων ελληνικά λαϊκά παραμύθια, όπως:

- Το παιδί και το ψαράκι - Μια φορά και έναν καιρό - Περιοδικό ΜΕΤΡΟ - αφήγηση Βασίλης Παπακωνσταντίνου και
- Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια - Μια φορά και έναν καιρό - Περιοδικό ΜΕΤΡΟ - αφήγηση Νίκος Παπάζογλου (βλ. διαδουκτιακές πηγές).

3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ

Περιλαμβάνει ενεργητικές ακροάσεις και διαδραστικά βίντεο για τη μουσική, την αξία, τις λειτουργίες της. Επίσης ανακεφαλαίωση για την ορχήστρα συμφωνικής μουσικής και προτιμήσεις για τα είδη της μουσικής.

4. ΟΡΓΑΝΟΓΝΩΣΙΑ & ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΑΚΡΟΑΣΗ ΚΑΙ ΕΚΜΑΘΗΣΗ

Αφορά τη γνωριμία με τα μουσικά όργανα μέσα από ακροάσεις, βίντεο, κατασκευές και έκθεση αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων ή σχετικά τραγούδια και τραγουδοπαιχνίδια (λ.χ. Οι μουσικοί και οι φίλοι μουσικόφιλοι, Ήι φιλαράκι, Ο κιθαρίστας, κ.ά).

5. ΤΑ ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ, ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΙΣ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ, ΣΥΝΑΥΛΙΑ

Περιλαμβάνει επαναλήψεις και αξιολόγηση του προγράμματος μέσα από μια συνέντευξη στον μουσικό ρεπόρτερ, καθώς και δήλωση προτιμήσεων για τα καλύτερα μουσικά παιχνίδια, τους χορούς, τα τραγούδια και άλλες πτυχές του προγράμματος ΦΜ1&2. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής παρέχει τη δυνατότητα στον Ε-Ε και στα παιδιά να καταλήξουν σε μια γιορτή λήξης με μορφή συναυλίας-παράστασης τραγουδιών, παιχνιδιών και ρυθμών σε ομάδες ορχήστρας- χορωδίας - κίνησης.

Επίσης, για ιδέες για δημιουργικά φινάλε γίνεται παραπομπή σε προηγούμενες δημοσιεύσεις του συγγραφέα, ως εφαρμογές επέκτασης του προγράμματος, όπως:

6. ΦΙΛΙΑ & ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΙΑ/ΑΓΑΠΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Οι φίλοι μας οι μουζικάντηδες (της Βρέμης) (βλ. τρεις σχετικές δημοσιεύσεις του συγγραφέα στη βιβλιογραφία).

7. ΜΟΥΣΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ & ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

- Το ταξίδι αρχίζει: Ο γύρος του κόσμου (βλ. Τραγουδοχοροί της Γης, σελ. 157 και Δημητρακοπούλου και συν., 2008αβ).

Ακολουθεί ενδεικτική ανάλυση για ορισμένα από τα προτεινόμενα δημιουργικά εργαστήρια, τα οποία μπορούν να οδηγήσουν και σε ανάλογες παρουσιάσεις ή γιορτές λήξης. Εάν ο Ε-Ε και τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες και διερευνητικές τεχνικές ή πρότζεκτ, τα προσχέδια που παρατίθενται παρέχουν πολλές ευκαιρίες για την εφαρμογή των εν λόγω διαδικασιών.

ΦΜ2: Μουσικό Εργαστήρι 27**Νεραντζούλα (1), AB**

1η πρόταση για δημιουργικό φινάλε του ετήσιου
ή διετούς προγράμματος (ΦΜ1 ή ΦΜ2)

Μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ,
ΦΟΡΜΑ AB

ΣΗΜΑ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ, ΕΜΨΥΧΩΣΗ, ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

1α. Παιδιά γεια χαρά με πολλούς τρόπους
(με αλλαγές δυναμικής - τέμπο - μέτρου - έκφρασης κ.ά.)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

1β. Τραγουδοπαιχνίδια-χοροί επιλογής:
Γλάροι στα κύματα ή Kye kye kule ή άλλο (Τα παγωτά, Ακρο-
γιαλιά κ.ά.)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΑ ΦΟΥΝΤΩΤΗ
solo-lutti, παρεπιγμένο, ρ. μετρά 2/4, δέκατο έκτο (τύρι)

ΑΚΡΟΑΣΗ, ΡΥΘΜΙΚΗ ΣΥΝΟΔΕΙΑ, ΧΟΡΟΣ ΣΕ ΦΟΡΜΑ AB

2α. Νησιώτικα και καλοκαιρινά τραγούδια, ρυθμοί και χοροί

- Τα παιδιά ακούν ηχογραφήσεις με νησιώτικα ή καλοκαιρινά τραγούδια λ.χ. Νεραντζούλα, Βγαίνει η βαρκούλα, Μια ψαροπούλα κ.ά.

- Ο Ε-Ε παίζει και τα παιδιά επαναλαμβάνουν με ηχηρές κινήσεις μια ρυθμική συνοδεία για ένα νησιώτικο συρτό (Τίρι - τίτι ή Τά-α, Τά-τα).

2β. Κάτω στο γιαλό, χορεύω σε φόρμα AB

- Τα παιδιά ακούν και προσπαθούν να αναγνωρίσουν τη μελωδία της Νεραντζούλας από οργανική εκτέλεση (πίانو, λ.χ. Γιάννης Κωνσταντινίδης, 44 Παιδικά κομμάτια).

- Ακούν το τραγούδι στην παραδοσιακή του μορφή και μαθαίνουν τα βασικά βήματα του νησιώτικού συρτού.

- Διακρίνουν τα μέρη του τραγουδιού και συζητούν για τη διμερή φόρμα AB.

- Μερικά παιδιά δοκιμάζουν και προτείνουν διαφορετικές χορευτικές φιγούρες για το Α και το Β μέρος. Η ομάδα υιοθετεί δύο φιγούρες και όλοι μαζί αποδίδουν τη δική τους χορογραφία.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Νησιώτικα τραγούδια και συρτοί χοροί, λ.χ. Νεραντζούλα, Βγαίνει η βαρκούλα κ.ά.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 8'

ΟΡΧΗΣΤΡΑ-ΧΟΡΩΔΙΑ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΝΕΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

3α. Η πρόβα μας στο τραγούδι του προηγούμενου εργαστηρίου

- Επαναλαμβάνεται η άσκηση και παρουσίαση των παιδιών στο μεταλλόφωνο (μελωδία και μελωδική συνοδεία), στη φωνή και στον ρυθμό του τραγουδιού του προηγούμενου εργαστηρίου (Πάνω στην κούνια ή άλλο).

3β. Τραγουδώ Κάτω στο γιαλό

- Ο Ε-Ε τραγουδά και τα παιδιά επαναλαμβάνουν σόλο-τούτι το Χιώτικο τραγούδι της Νεραντζούλας.
- Παίζει τη ρυθμική συνοδεία (Τίρι-τίτι ή Τά-α) και τη μελωδική συνοδεία (στο Α μέρος Ντο-Μι μαζί, στο Β μέρος Σό-ολ Ντο-Ντο) και τα παιδιά επαναλαμβάνουν, όλα μαζί και σε ομάδες.

- Βλέπουν τη σελίδα με το τραγούδι Νεραντζούλα και αναγνωρίζουν ό,τι έπαιξαν.

ΥΛΙΚΑ: Μουσική Σελίδα ΦΜ2:27.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 12'

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

4. Ηχώμπαλες με ήχους καλοκαιριού και συναισθημάτων ή Γλάροι στα κύματα ή Ήταν δέκα στο κρεβάτι ή Kye kye kule, άλλο παιχνίδι επιλογής.

ΥΛΙΚΑ: Παρτιτούρες του Ε-Ε στο παράρτημα, ηχοσύστημα, 2-3 μπάλες.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 6'

ΚΛΕΙΣΙΜΟ-ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

5. Μουσική Σελίδα ΦΜ2:27 - Η Νεραντζούλα για μεταλλόφωνο και φωνή

Τα παιδιά χρωματίζουν τις νότες της μελωδικής συνοδείας του τραγουδιού Νεραντζούλα και τις ει-κόνες της σελίδας.

ΥΛΙΚΑ: Μουσική Σελίδα ΦΜ2:27-Νεραντζούλα,μπογιές.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 10'

Σύνοψη ΦΜ2: Εργαστήρι 27 - Νεραντζούλα (1), ΑΒ
για τον εκπαιδευτικό-εμπυκωτή ή για ενημέρωση γονέων και κηδεμόνων

Τα παιχνίδια και οι δραστηριότητες του εργαστηρίου σε τίτλους:

1α. Παιδιά γεια χαρά με πολλούς τρόπους, με αλλαγές δυναμικής- τέμπο-μέτρου- έκφρασης κ.ά.

1β. Τραγουδοπαιχνίδια-χοροί επιλογής: Γλάροι στα κύματα ή άλλο (Τα παγωτά, Ακρογιαλιά κ.ά.)

2α. Νησιώτικα και καλοκαιρινά τραγούδια, ρυθμοί και χοροί.

2β. Κάτω στο γιαλό, χορεύω σε φόρμα ΑΒ.

3α. Η πρόβα μας στο τραγούδι του προηγούμενου εργαστηρίου.

3β. Τραγουδώ Κάτω στο γιαλό.

4. Ηχώμπαλες με ήχους καλοκαιριού και συναισθημάτων ή Γλάροι ή Ήταν δέκα στο κρεβάτι ή άλλο παιχνίδι επιλογής.

5. Μουσική Σελίδα: Η Νεραντζούλα, για μεταλλόφωνο και φωνή.

Ενδεικτικές προτάσεις ακρόασης/θέασης για ΦΜ2:27

Δραστηριότητα 2α. Νησιώτικα και καλοκαιρινά τραγούδια, ρυθμοί και χοροί:

- Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί - Σούστα Ρόδου & Σύμης (Γκουβέντας, Ζώτος): youtu.be/muOsmk_N18I
- Ήταν ένα μικρό καράβι - χορωδία Σπύρου Λάμπρου youtu.be/IP7akA_VT5Y
- Ήταν ένα μικρό καράβι - il etait un petit navire: youtu.be/B2YtOM4BG6g
- Ήταν ένα καράβι παιδιά - Λουκιανός Κηληδόνης: youtu.be/sXv04Mls5zg
- Βγαίνει η βαρκούλα του ψαρά: youtu.be/TFq5PYKUcGk
- Καλοκαίρι μου μυρίζει - Μαρίζα Κωχ: youtu.be/Zhk59FCWHzQ
- Το καλοκαιράκι - Φατμέ: youtu.be/hHQdLZjBti4

Δραστηριότητα 2β. Κάτω στο γιαλό, χορεύω σε φόρμα ΑΒ:

- Κάτω στο γιαλό (Νησιώτικο) - Δόμνα Σαμίου - Χορωδία: youtu.be/jKtBC1kNoWw
- Κάτω στο γιαλό - τσαμπούνα - χορός: youtu.be/OykBRRGaCuk
- Γιάννης Κωνσταντινίδης - 44 Παιδικά κομμάτια (Κάτω στο γιαλό): youtu.be/FDahixOHe3E

ΦΜ2: Μουσικό Εργαστήρι 28 Νεραντζούλα (2), ΑΒ, Ηχοϊστορία

Μουσικοπαιδαγωγικοί στόχοι
ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ, ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΣΗΜΑ, ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ, ΕΜΨΥΧΩΣΗ, ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

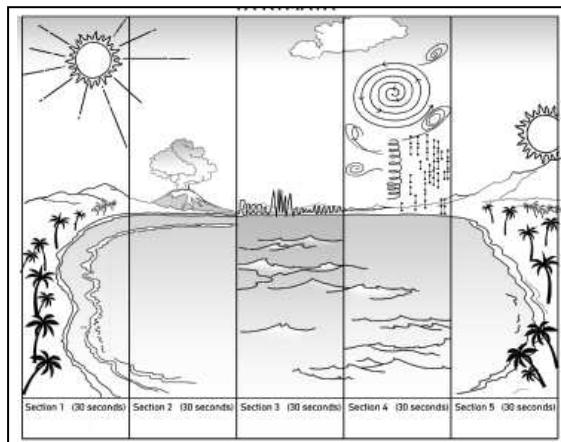
1α. Παιδιά γεια χαρά με πολλούς τρόπους και αλλαγές (αλλαγές δυναμικής, τέμπο, μέτρου, έκφρασης κ.ά.)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

1β. Τραγουδοπαιχνίδια - χοροί επιλογής:

Γλάροι στα κύματα ή άλλο (Τα παγωτά, Ακρογιαλιά κ.ά.)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4'

ΟΡΧΗΣΤΡΑ - ΧΟΡΩΔΙΑ

2. Η πρόβα και η παρουσίαση της Νεραντζούλας

- Επαναλαμβάνεται η άσκηση και παρουσίαση των παιδιών στο μεταλλόφωνο (μελωδία και μελωδική συνοδεία), στη φωνή και στον ρυθμό του τραγουδιού του προηγούμενου εργαστηρίου.

- Ακολουθεί χωρισμός σε ομάδες χορωδίας - ορχήστρας και επιχειρείται παρουσίαση του τραγουδιού Νεραντζούλα.

ΥΛΙΚΑ: Μουσική Σελίδα ΦΜ2:27, μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα, κρουστά της τάξης. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 10'

ΑΚΡΟΑΣΗ, ΟΡΓΑΝΟΓΝΩΣΙΑ

3. Ακροάσεις με θέμα τη θάλασσα (βλ. ΦΜ1:1 και 27)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 6'

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΗΧΟΪΣΤΟΡΙΑΣ

4. Ηχοϊστορία: Ήλιος, κύμα, θάλασσα με ήχους και γραφικές ή Μια μέρα στη θάλασσα

(βλ. Μουσική Σελίδα ΦΜ2:28 ή επανάληψη από το εργαστήρι ΦΜ1:27)

ΥΛΙΚΑ: Μουσική σελίδα ΦΜ2:28 ή ΦΜ1:27, μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα, ηχητικά αντικείμενα και κρουστά της τάξης.

ΑΛΛΗ ΠΗΓΗ: Sturman, 1988b, σελ. 43. **ΔΙΑΡΚΕΙΑ:** 15'

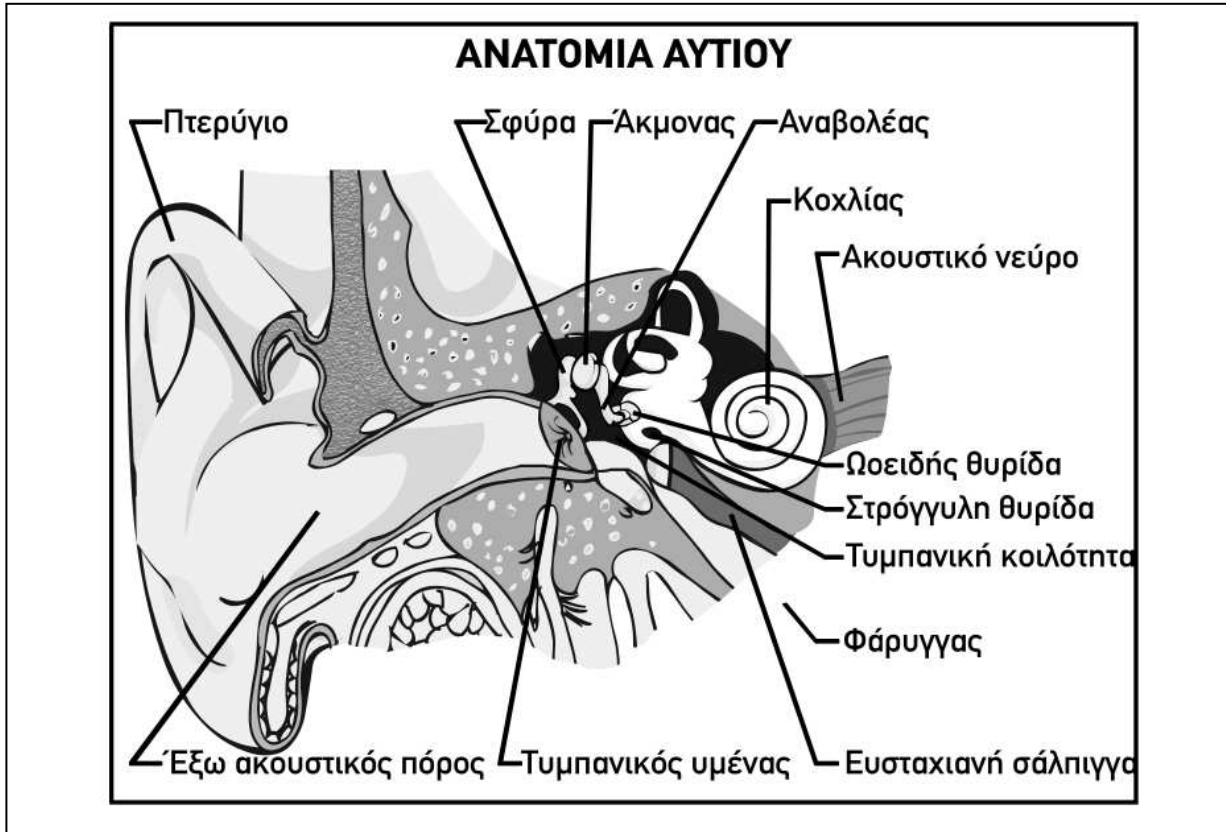
ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΑ ΚΡΟΥΣΤΑ

5α. Όλοι Άλφα στο ροντό κι ένας σόλο ως το οχτώ ή άλλο σε φόρμα Ροντό

- Ο Ε-Ε προτείνει στα παιδιά να παίξουν όλοι μαζί ένα επαναλαμβανόμενο «θέμα» στα κρουστά και όσοι θέλουν να αυτοσχεδιάσουν ενδιάμεσα με τα δικά τους «επεισόδια». Ως θέμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί αρχικά το ρυθμικό σχήμα του ρεφρέν από το προηγούμενο τραγούδι (τζίτζι-τζι/Τίτι-τα,...).

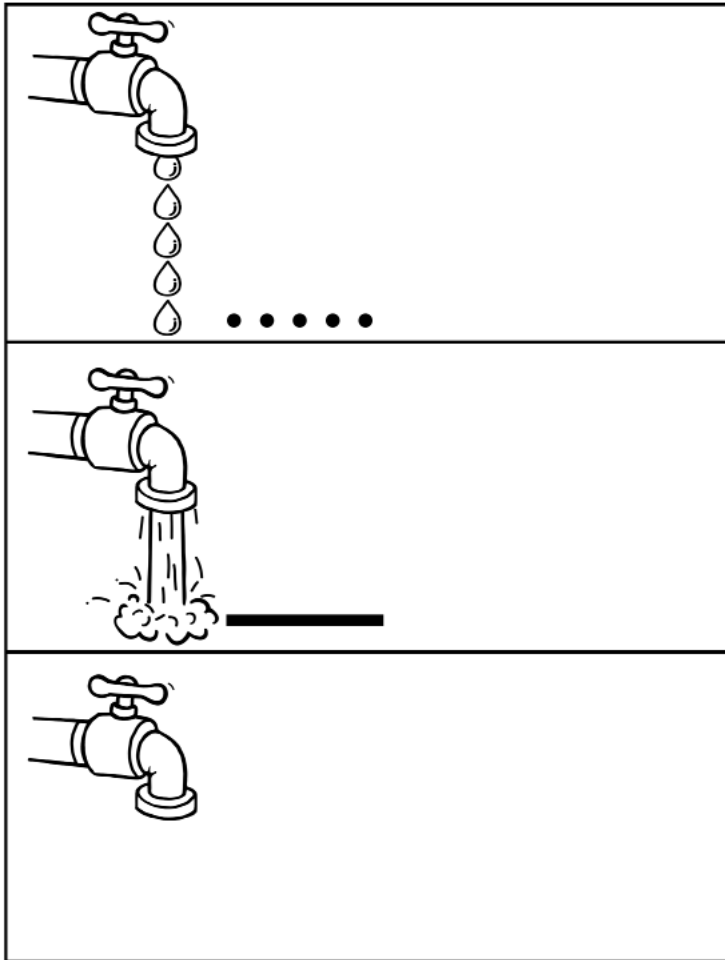
	Ντο	Do	C
	Σι	Ti	B
	Λα	La	A
	Σολ	So	G
	Φα	Fa	F
	Μι	Mi	E
	Ρε	Re	D
	Ντο	Do	C

Φωνομικά σύμβολα

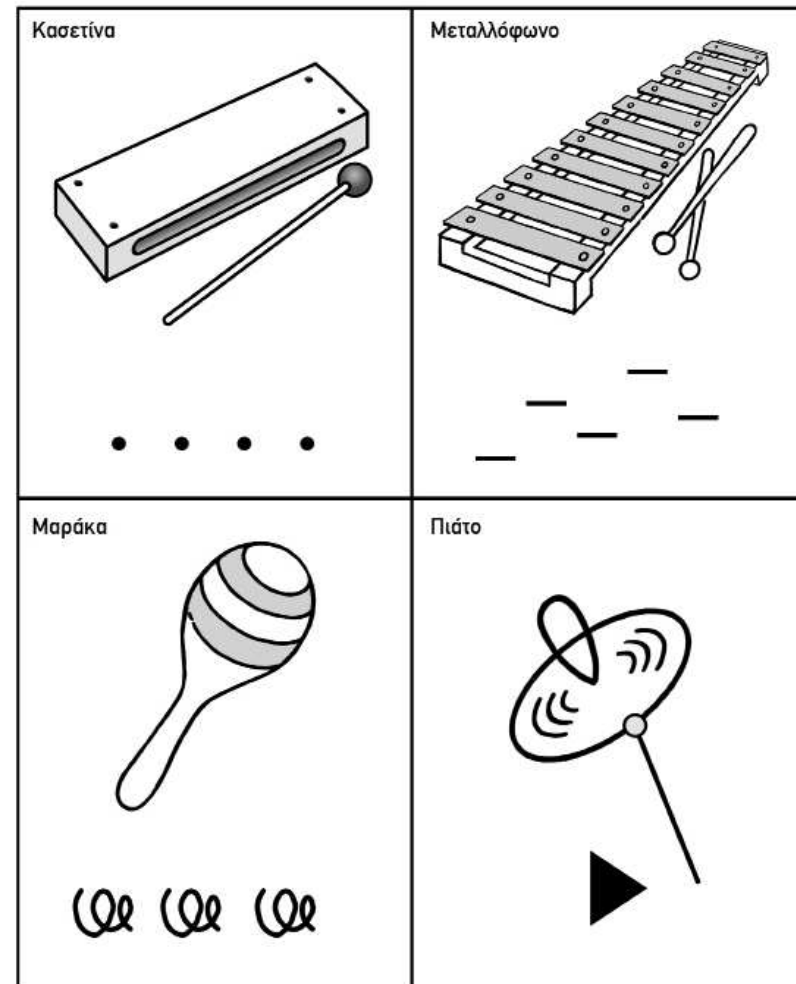

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ
 γραφικά σύμβολα

Βρύση που τρέχει - στάζει:
ήχοι κοφτοί - μακριοί

Φτιάχνουμε μια μουσική γλώσσα
με ήχους και γραφικά σύμβολα

ΤΟ ΤΡΑΚΑΡΙΣΜΑ

ΜΠΡΡΡΡΡ
 ΜΠΟΥΜΜΜΜΜ
 SSSSSSS

ΙΝΔΙΑΝΙΚΑ ΣΙΝΙΑΛΑ

(παύση, ρυθμικά μοτίβα με ήχο, κίνηση και λόγο)

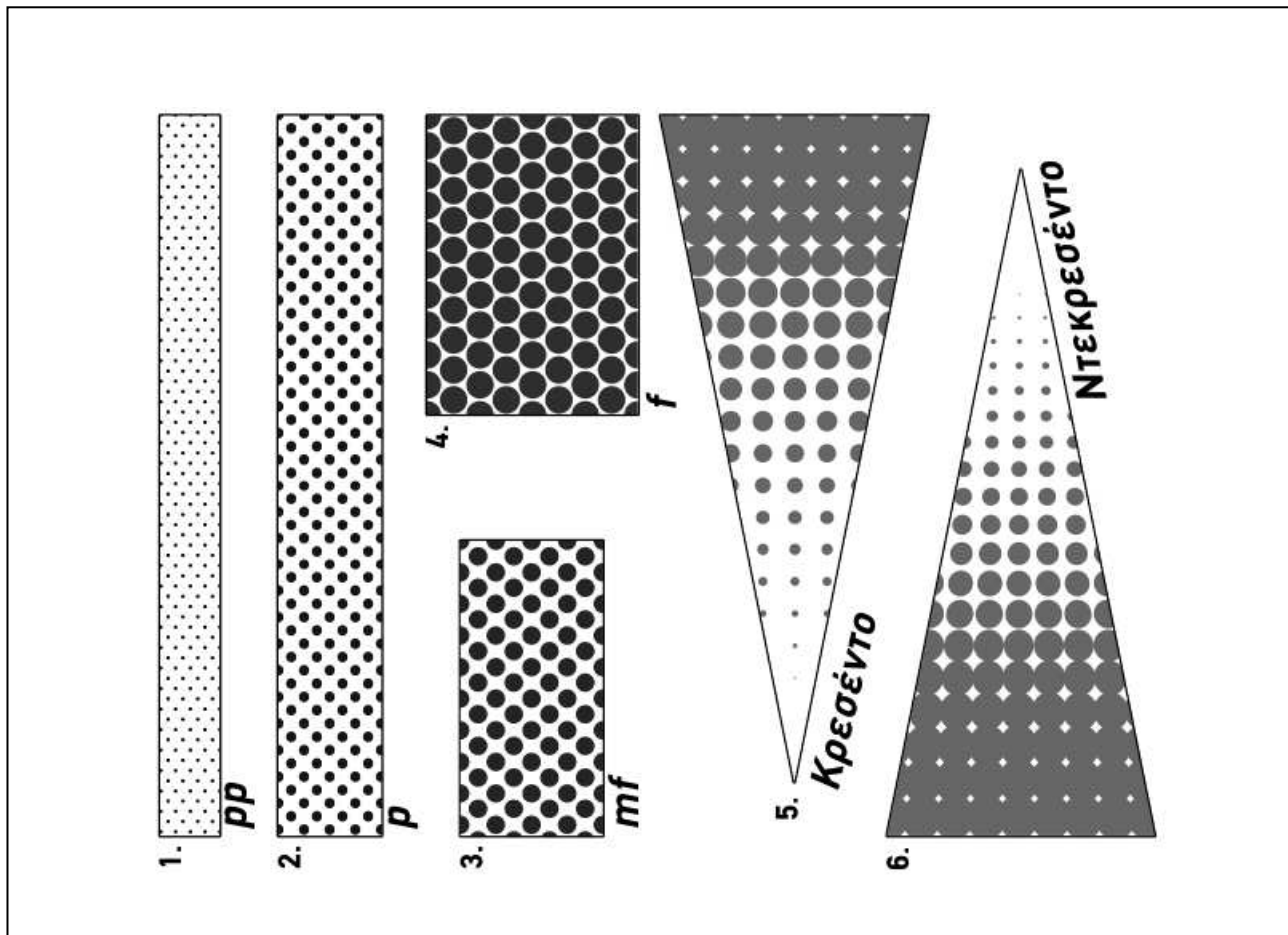
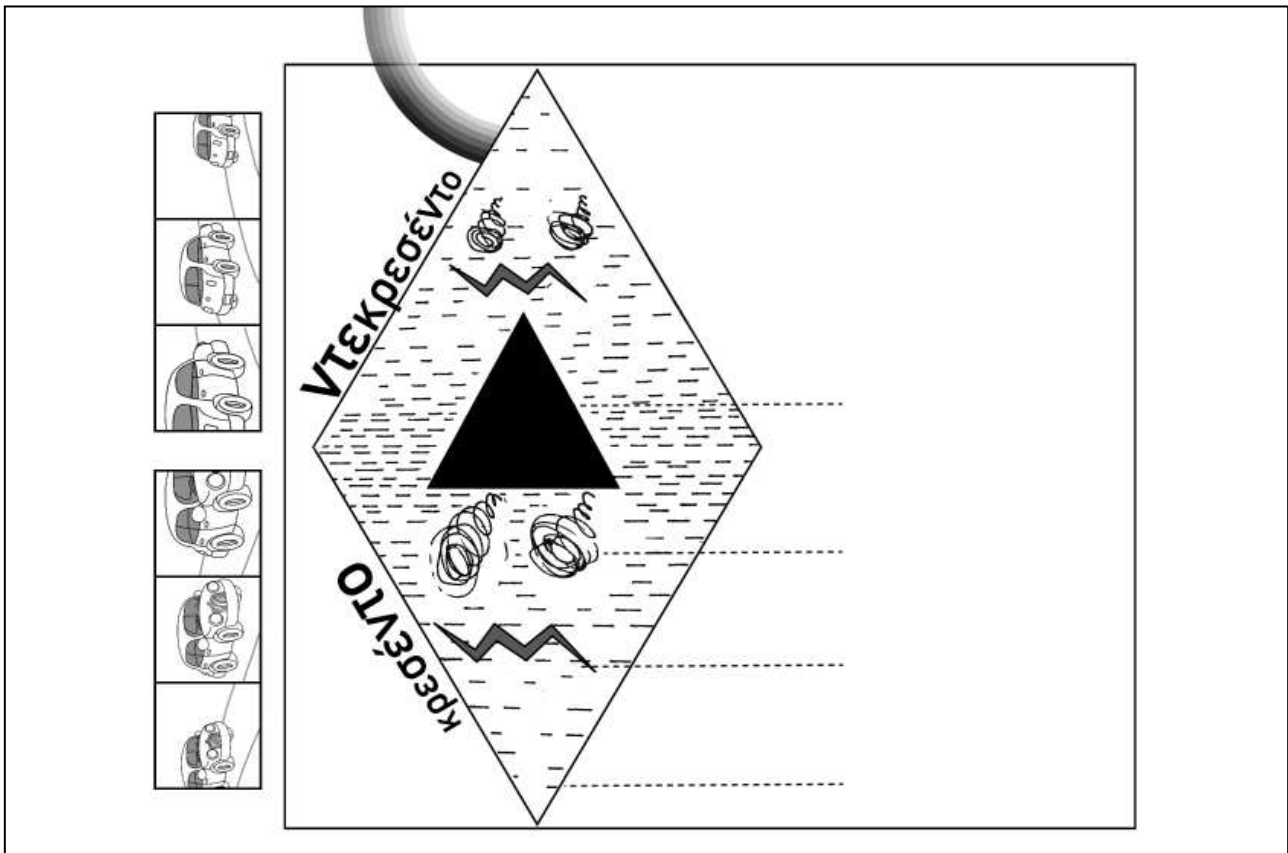
<p>1.</p> <p>Όλοι - στ' - άλο - γα παι - διά (2) Κίνδυ - νος απ' - τα βου - νά</p>	<p>2.</p> <p>Κρύψου - στα κλα - διά (στ) (2)</p>	<p>3.</p> <p>Πί - πα ει - ρή - νης Ό - λα εν - τά - ξει</p>
--	---	---

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΩΝ

ΙΝΔΙΑΝΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

1. Εκτελούμε με την φωνή μας κάθε σειρά της παρτιτούρας (Α ή Β ή Γ)
 2. Σε ομάδες, δοκιμάζουμε να αποδώσουμε 2 ή 3 φωνές

A	1.	2.	3.
B	1.	2.	3.
Γ	1.	2.	3.

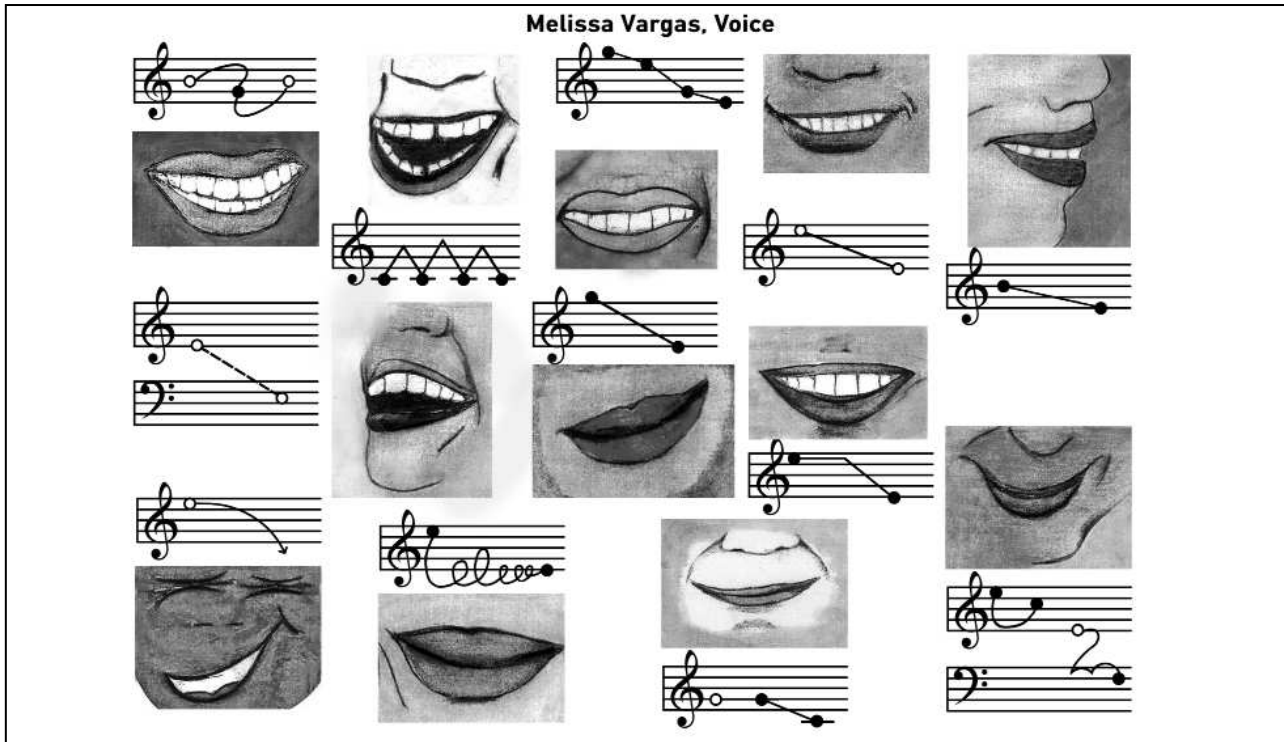

ΧΤΥΠΩ - ΤΡΥΒΩ - ΤΡΕΜΟΥΛΙΑΣΩ
 Θυμάσαι τα σύμβολα και τι έννοια συμβολίζουν;
 Δημιουργική απασχόληση με εκτέλεση Γραφικής Παρτιτούρας

Κτυπώ-Ξανακτυπώ (κοφτά) ● ● ● ● ●
 Κτυπώ και αφηνώ να ηχεί (μακριά) ▲
 Τριβώ - τριβώ ● ● ● ● ●
 Τρεμουλιάζω ● ● ● ● ●
 Κτυπώ και φρενάρω ● ● ● ● ●
 Ανεβαίνω - κατεβαίνω ▲ ▼

ΤΕΜΠΟ

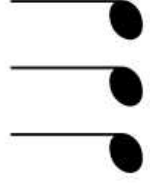
4. Μεταλλόφωνα και Λότους
 Accelerando επιτάχυνση
 Ritardando Επιβράδυνση
 FINISH

Margaret Vargas, *La Guardavoces*, 2009

Ένα έργο με δώδεκα γραφικές απεικονίσεις γέλιου για να γελάσουμε, να χαμογελάσουμε, να χαχανίσουμε, να σκάσουμε στα γέλια...

	 Μό νος χα μη λά	 πά ω στα ψη λά	 χοπ χοπ τι χα ρά	 κα τε βαί νω πιά

ΜΟΥΣΙΚΗ ΦΟΡΜΑ ΑΒΑ	A				
	B				
	A				

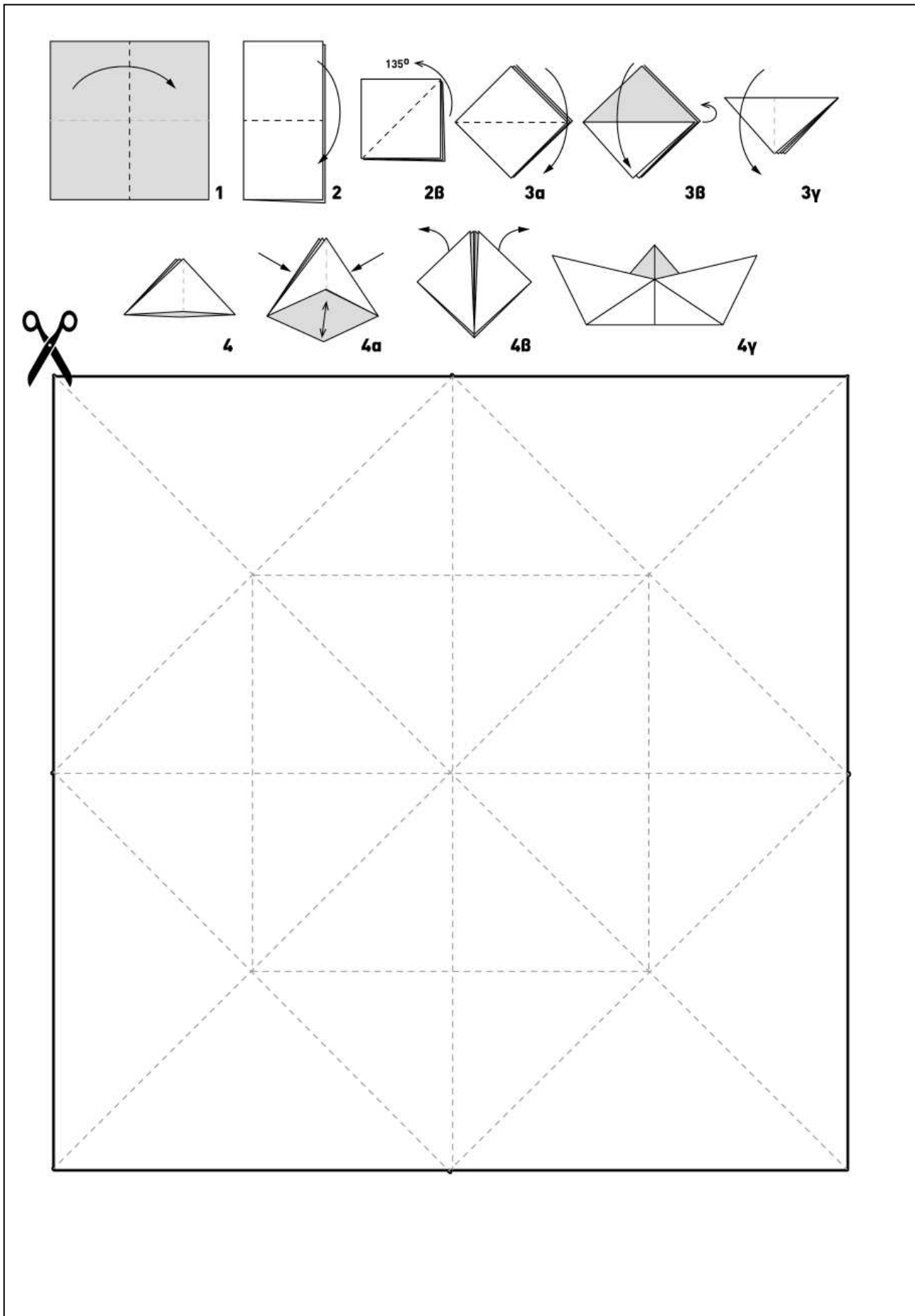
Φεγγαράκι

Ντο / C	Ντο / C	Σολ / G	Σολ / G	Λα / A	Λα / A	Σολ / G
Φα / F	Φα / F	Μι / E	Μι / E	Ρε / D	Ρε / D	Ντο / C

Σολ / G	Σολ / G	Φα / F	Φα / F	Μι / E	Μι / E	Ρε / D
Σολ / G	Σολ / G	Φα / F	Φα / F	Μι / E	Μι / E	Ρε / D

Ντο / C	Ντο / C	Σολ / G	Σολ / G	Λα / A	Λα / A	Σολ / G
Φα / F	Φα / F	Μι / E	Μι / E	Ρε / D	Ρε / D	Ντο / C

- Χρωμάτισε τα κουτάκια με τις νότες έτσι που να έχουν το ίδιο χρώμα με το μεταλλόφωνό σου (ή της τάξης).
- Προσπάθησε να παίξεις (και να αναγνωρίσεις) τη μελωδία που βλέπεις.

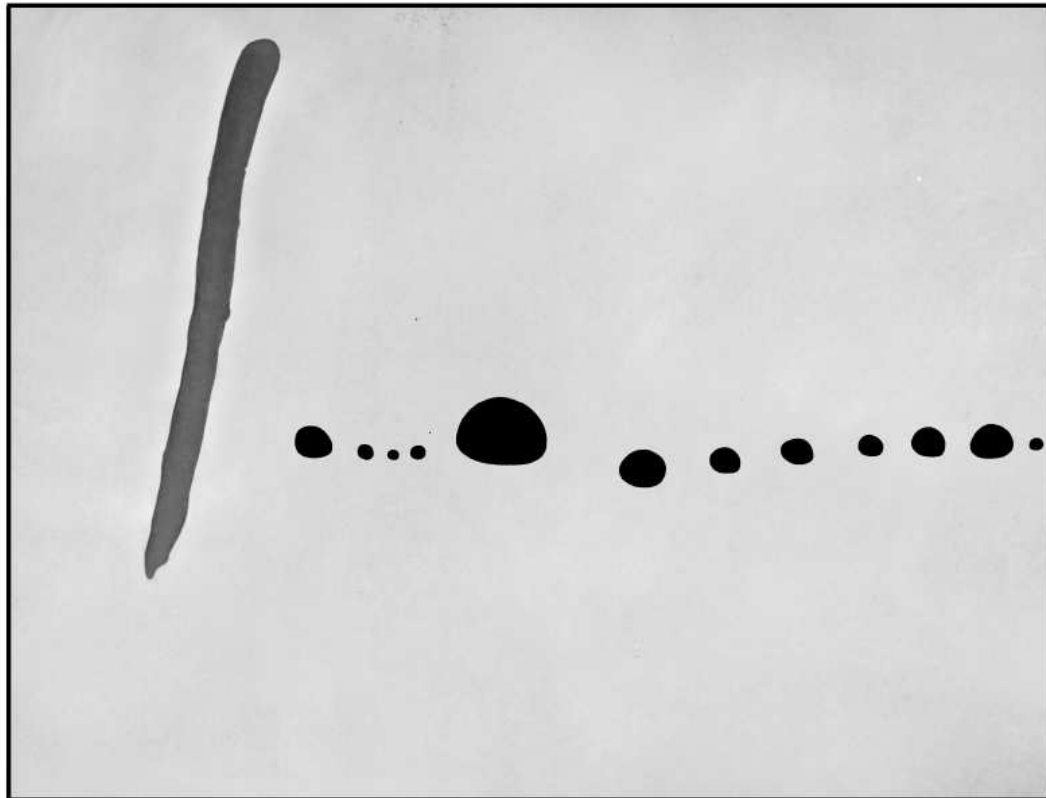
ΜΙΑ ΗΧΟΪΣΤΟΡΙΑ ΜΕ ΜΕΤΡΟΝΟΜΟ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Γραφική παρτιτούρα για εφαρμογή μουσικών εννοιών Κρεσέντο - Ντεκρεσέντο
(και στακάτο - λεγκάτο)

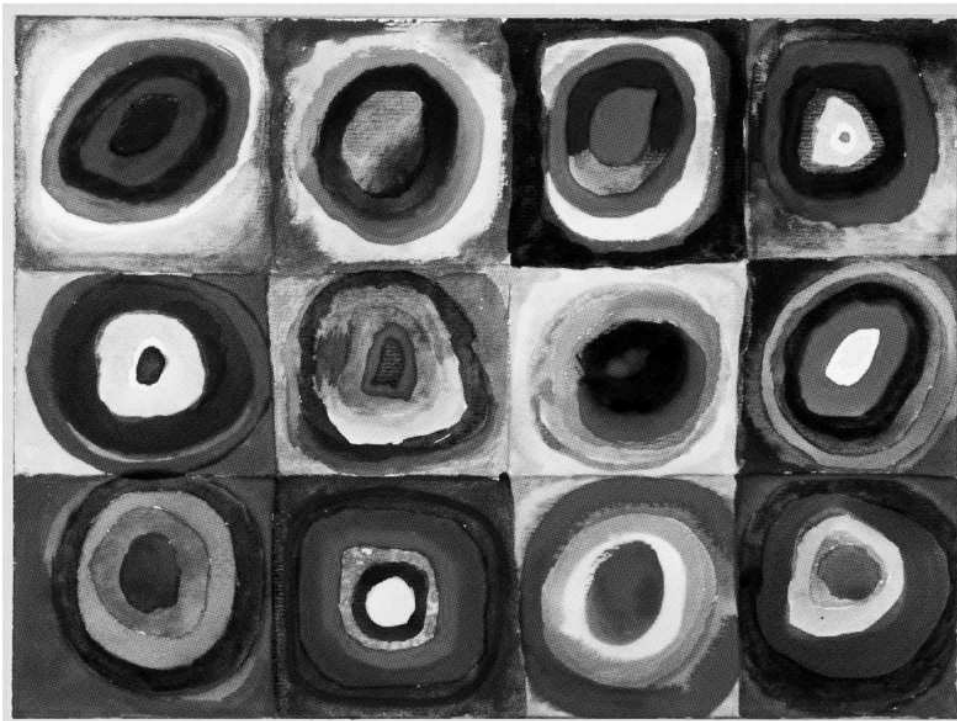
	0-5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"	+5"
1. Κουδούνι / Ζήλια							Παύση					Παύση	
2. Τύμπανα													
3. Ξύστρες ή μαράκες													
4. Μεταλλόφωνα και Λότους													
5. Τρίγωνα													

- Παίξτε τη γραφική παρτιτούρα χωρισμένοι σε ομάδες οργάνων, κρατώντας τον χρόνο (με ένα μετρονόμο ή ξυλάκια ή με μία κουδούνα). Σε επόμενη εκτέλεση, αν θέλετε, αλλά ξτε τον χρόνο των 5" για κάθε κουτάκι.
- Επιλέξτε και άλλα είδη οργάνων της τάξης, συμπληρώστε τις γραφικές τους και εκτελέστε τις νέες γραφικές σας παρτιτούρες.
- Ηχογραφήστε το αποτέλεσμα, φανταστείτε μια ιστορία και δώστε έναν δικό σας τίτλο στο μουσικό -ηχητικό σας έργο.

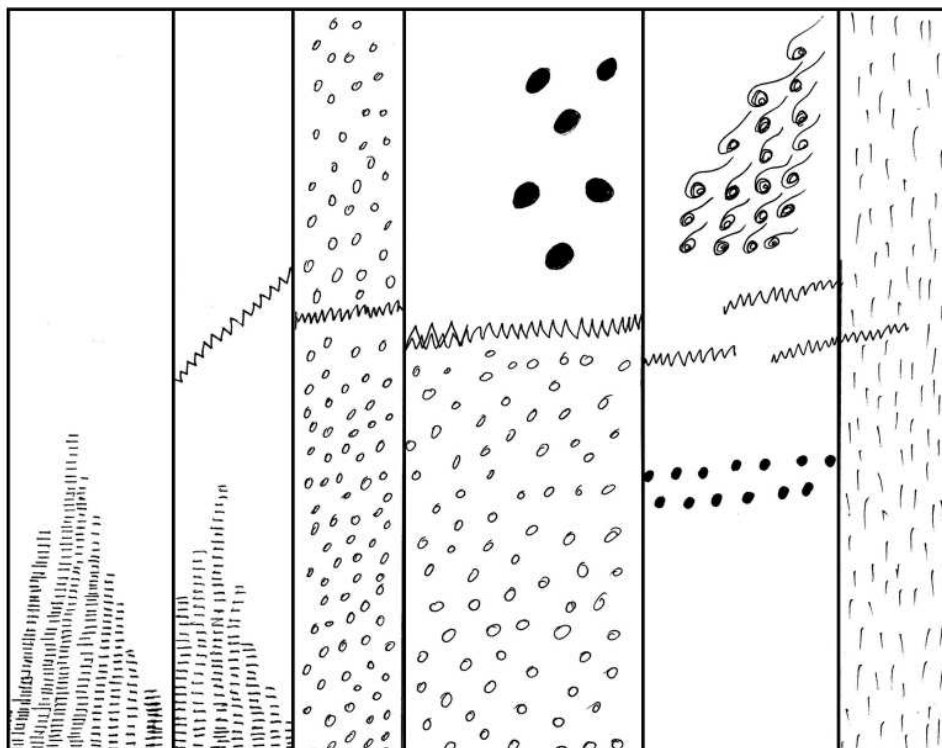
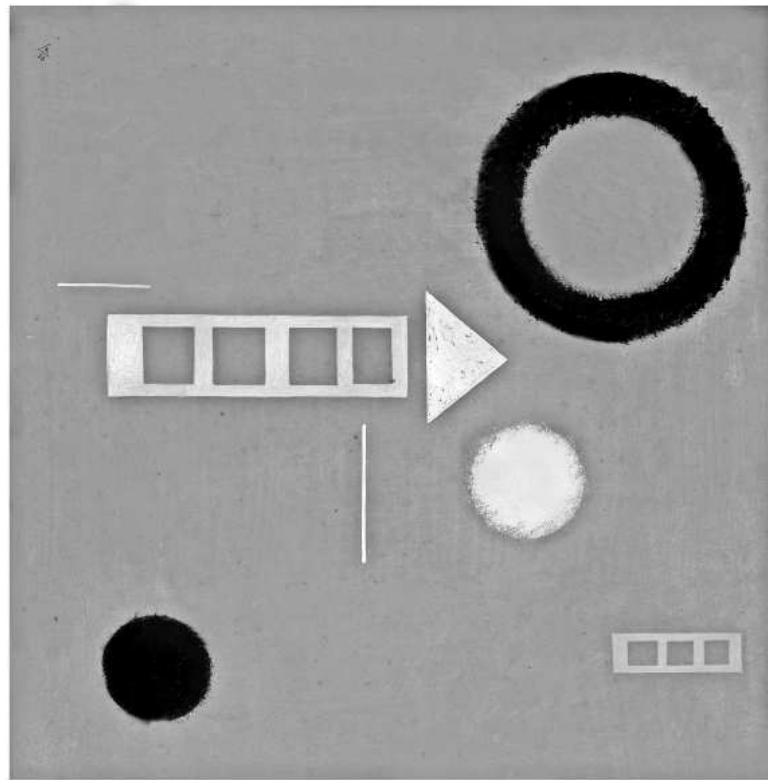
ΜΙΡΟ ΜΠΛΕ ΙΙ

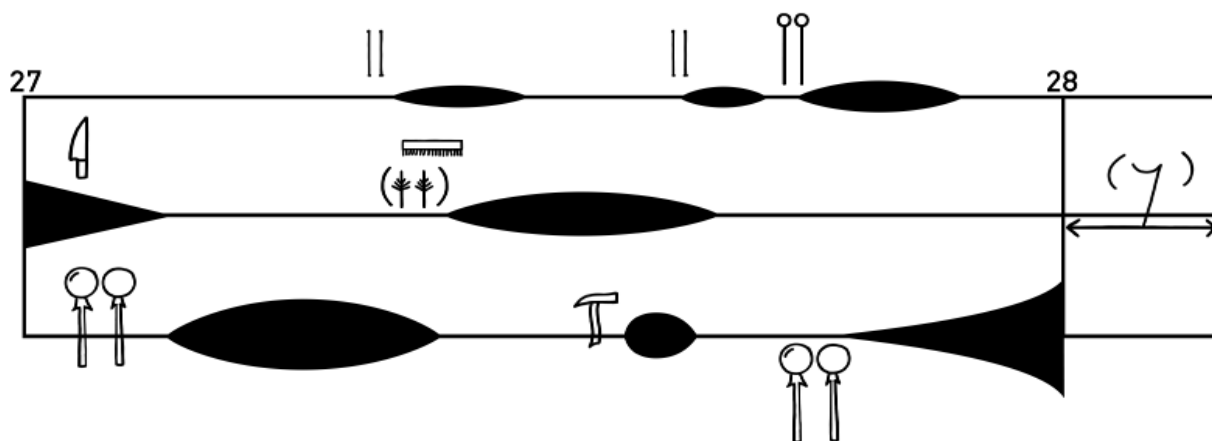
KANDINSKY COLOR SUDY

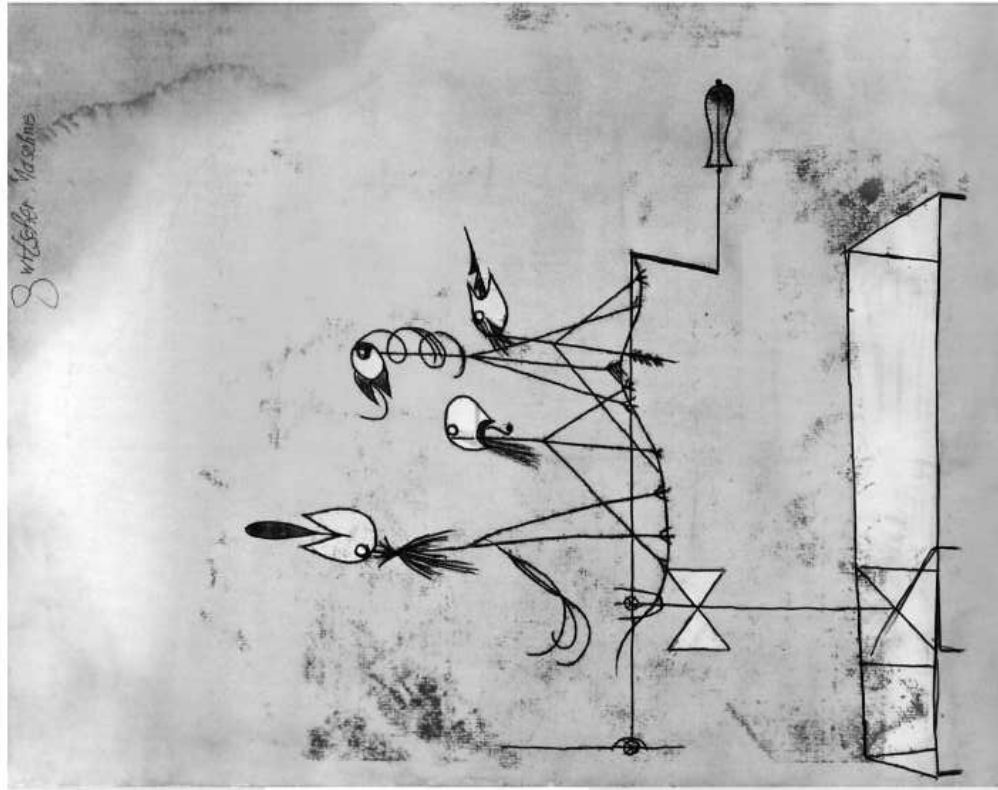
KANDISNKY BERUHIGT

KLEE EMBRACE

KLEE TWITTERING MACHINE

Right Hand

Left Hand

Pedal

(sempre cresc)

(sempre cresc)

(sempre cresc)

crese molto

crese molto

crese molto

full organ: all manuals coupled to great

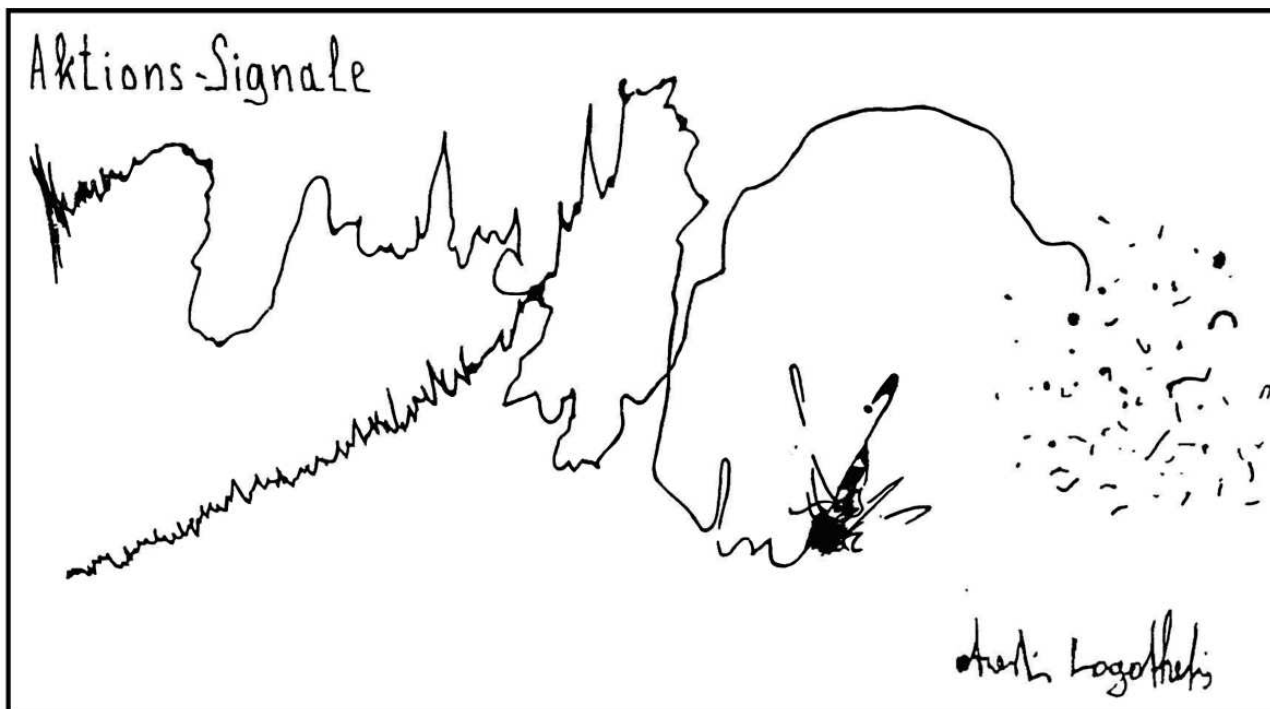
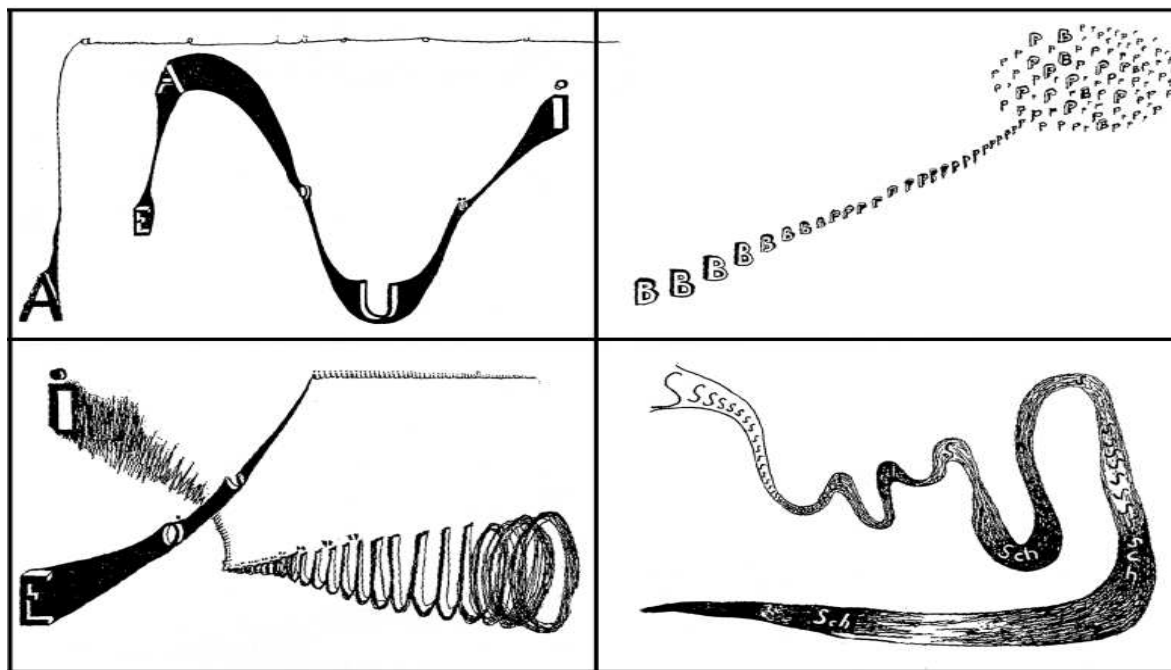
fff

fff

fff

No break in cluses

Continue to sustain cluses on great with one Hand

ΚΑΛΗΜΕΡΑ

Η καρπάνα

προσαρμογή στίχων Δ. Κόνιαρη

Κ.Ευρώπης

φωνή

C G C

Κα λη μέ ρα πέ ραως πέ ρα λέω ε γώ λέ τε σεις
 Κα λη σπέ ρα

πιάνο
 τύμπ

μτλ

Mου σι κή

με χα ρά με γά λη παί ζου με και πά λι μου σι κή, μου σι κή
 μου σι κή

ΝΙ ΧΑΟ ΓΕΙΑ ΣΟΥ

Πεντατονική

προσαρμογή Ν. Θεοδορίδης
 πηγή: Gloria J. Kiester, China, Games Children Sing

Κινέζικο τραγούδι χαιρετισμού
 Χαγκ Κογκ

φωνή
 μεταλ

C G

Ni χάο μα Πώς περ νάς οι Κι νέ ζοι λεν

ζήλια/
 κουδκια

Ξ/ΜΕΤΑ

G C

Ni χάο, Γεια σου χαι ρε τούν Ni χάο Γεια σου λεν
 Ni χάο Γεια σου πες κι'ε σύ Ni χάο Γεια σου πες
 (ό νο μα)

ΓΕΙΑ ΣΑΣ, ΓΕΙΑ sorida Ντο. Μι. Σολ

Απόδοση, ΜΠ επεξεργ. Ν.Θεοδωρίδη

Ζιμπάμπουε

πηγή A.K. Adzinyah, D. Maraine, J. C. Tucker
"Let Your Voice Be Heard! Songs from Ghana & Zimbabwe"

Κ: Κύκλος με τα χέρια, Π: Παλαμάκια, ΠΙ: Χτύπημα (στον αέρα ή σε ζευγάρια) με το Πίσω μέρος των χεριών

Με ονόματα:

Γεια σου γεια, γεια σου γεια
Χρήστο γεια σου, γεια σου,
γεια

Γεια γεια γεια, γεια γεια γεια
Χρήστο γεια σου, γεια σου,
γεια

ΜΠΕΣ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΑ

Vamuroi woye maninji
δ.3ης, 4ης

!Αλην, στίχοι, ΜΠ προσαρμογή
Ν. Θεοδωρίδης

Γκάντα
τραγουδι ονομάτων

Am C Am C

φωνή
Φωνή
ΜΕΤΑ
σείστρο
τύμπ
ΞΥΛΟΦ

Am C Dm F C C

1. Πώς σε λένε πες μας κική παρέα λέει
2. Παίζω, παίζεις, παίζει με παρέα παίζεις
σε λένε σε λένε
παρέα παρέα

Am C Dm F C C

1. Έλα, έλα μπες στο η παρέα θέλει
2. Έλα, έλα μπες στην με παρέα είναι
παιχνίδια παιχνίδια

Am Am C Am C

1. Παίζουμε πολύ ωραία όλοι παρέα
Παίζουμε πολύ ωραία με (τον/την...)
2. Παίξαμε πολύ ωραία όλοι παρέα
Παίξαμε πολύ ωραία με ...

1. Πως σε λένε πες μας, σε λένε... (όνομα)
Κι η παρέα λέει, σε λένε... (όνομα)
Έλα, έλα μπες στο παιχνίδι
Η παρέα θέλει παιχνίδι
2. Παίζω, παίζεις, παίζει παρέα
με παρέα παίζεις ωραία
Έλα, έλα μπες στην παρέα
με παρέα είναι ωραία

Φινάλε 1.
Παίζουμε πολύ ωραία όλοι παρέα
Παίζουμε πολύ ωραία με τον/την... κοκ

Φινάλε 2:
Παίξαμε πολύ ωραία όλοι παρέα
Παίξαμε πολύ ωραία με τον/την... κοκ

ΔΕΙΤΕ Τ' ΑΛΟΓΑ

τέμπο, χόπλα, ρ.μοτίβα, βήματα, Ρε δώριος

στίχοι-μουσική Νίκος Θεοδωρίδης

φωνή
μεταλ

ξύλ.αγκόγκο
κασετίνα

μαράκες

ΜΕΤΑΛ

Dm C Dm C Dm

Δεί τε τ'α λο γά μας γύ ρω περ πα τούν και τα πέλ μα τά τους κά τω πωσ χτυ πούν

Dm C Dm C Dm

Δεί τε τ'α λο γά μας πωσ χο ρο πη δούν και τα πέλ μα τά τους κά τω πωσ χτυ πούν

Am Dm C Dm

Για να ξα πο στά σουν, να ξε κου ρα στούν πά νε στο πο τά μι και νε ρό θα πιούν
Για να ξα πο στά σουν, να ξε κου ρα στούν ξά πλω σαν και τώ ρα θ'α πο κοι μη θούν

ΑΓΡΙΟ ΑΤΙ Dadyr todur

Ελληνικοί στίχοι, Ν.Θεοδορίδης
ΜΠ ενορχήστρωση Ν.Θεοδορίδης-Κρουστόφωνο

παραδοσιακό από την Τούβα της Μογγολίας
συλλογή των Huun-Huur-Tu's : If I'd Been Born An Eagle (1997)

Am Dm 1.-3. 4. Am

φωνή φλογ

μαράκες/κασετίνα

τύμπανο

ΜΕΤΑΛ

Am C Am Am

μαράκ

τύμπ

Am C Am Am Dm

Am Dm D.C.

Σαν χα ρά ζει τ'άγ ριο ά τι Μεσ στα δά ση τ'άγ ριο ά τι
Er ten er te da dyr to dur E ster cha nak da dyr da dyr

Δί χως σέ λα, χα λι νά ρι Και μια χαι τη ό ι
Em dik Bo ram ba zhy nai da E zer chu gen o e

Ό λη μέ ρα, ό λη μέ ρα! ό λη μέ ρα, ό λη μέ ρα!
Shyn ger syn ger syn ger syn ger

Σαν χαράζει τ' άγριο άτι,
μες τα δάση τ' άγριο άτι
Δίχως σέλα, χαλινάρι
και μια χαιτή, όϊ
Όλη μέρα, όλη μέρα!

Μα σαν έρθει το σκοτάδι
θα ξεκουραστεί λιγάκι
Δίχως σέλα χαλινάρι
πως κοιμάται, όϊ
Όλη νύχτα, όλη νύχτα!

ΠΑΡΕ-ΔΩΣΕ ΚΑΤΙ

με λόγο, κίνηση, κρουστά
άρπασμα, διαστήματα 3ης, 5ης

στίχοι-μουσική Ν.Θεοδωρίδης

A

φωνή
μεταλ

ξυλάκια-
τύμπανο

Ξ/ΜΕΤΑΛ

C C C C G C

Πά ρε κά τι να 'χεις, δώσ' το προς τα 'δω Πά ρε κά τι άλ λο δώσ' το και αυ τό
Πά ρε κά τι πά λι δώσ' το προς τα 'δω Πά ρε, κρά τα τώ ρα, Παι ξε με αυ τό!
(Παι ξε τώρ' αυ τό)

B

C Am F Dm C G C

Πά ρε να 'χεις, δώ σε να 'χεις Πά ρε να 'χεις, δώ σε και Πά ρε να 'χεις, κρά τα τώ ρα Παι ξε με αυ τό!
(Παι ξε τώρ' αυ τό)

Παραλλαγή με μεταδιδόμενο ρυθμό, λόγο και κίνηση στην πλάτη ή στο αυτί του διπλανού:

A. Πάρε μία φράση
δώσ' την σιγανά
Να μην ακουστεί
στείλ' την στα κρυφά... (λ.χ. τάκτακ -τακ)

B. Δείξε τώρα ό,τι πήρες,
δείξ' το αμέσως και σε μας
για να ακουστεί σε όλους
παίξ' το / πες το δυνατά!

ΗΤΑΝ ΔΕΚΑ

άρπισμα, διαστήματα 4ης,3ης

Προσαρμογή Ν. Θεοδωρίδης
Ελάτε να Παίζουμε

αγγλική μελωδία
Ten in the bed

Chords: G C G C G C

φωνή
μεταλ

ζήλια -
τύμπανο

Ξ/ΜΕΤΑΛ

Ήταν δέ κα στο κρεβάτι κ'είπ'ο πιο μι κρός κου νή σου, κου
νοιά - στην παρέα ...

νή σου Κ'όλοι κά νουν πέρα Κιένας στον α έρα, κίε τσι μεί ναν εν νοιά. Ήταν εν
+ πιατί

Φινάλε:
Ήταν ένας στο κρεβάτι
που είν' ο πιο μικρός και λέει...
«καληνύχτα» (ή ό,τι άλλο θέλει)

ΣΑΝ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ

Σάνσα κρομά: Η φωλιά και το γεράκι
Ντο μείζων, άρπισμα Ντο, ισχυρό

ΜΠ προσαρμογή Ν.Θεοδωρίδης

Γκάννα
τραγουδι αλληλεγγύης

φωνή

Σάν σα κρο μά νι νε γό ο τσε τσε κό κο μα
Σαν τα που λιά ό λοι θέ λουν μια κα λή φω λιά

χέρια-πόδια

μπόγκος

ΞΥΛΦ
ΜΤΛ

C F C

C G C

1. Τακ τακ χτυπά η καρδιά μας σαν τα βότσαλα (2)
2. Σαν τα πουλιά όλοι θέλουν μια καλή φωλιά (2)
3. Σάνσα κρομά νίνε γόο τσέτσε κόκομα (2)

*Σάνσα : γεράκι.

Το τραγούδι μιλά για τη φροντίδα των παιδιών από όλη την κοινότητα.

Παίζεται με βότσαλα που μεταδίδονται από παίκτη σε παίκτη, στον κύκλο.

Πηγή: Δανάη Αποστολίδου Γκανέ

ΤΣΕ ΤΣΕ ΚΟΥΛΕ

Κε-κεφάλι

ΜΠ ενορχ., απόδοση Ν.Θεοδορίδης

Γκάνι

C Ερώτηση

φωνή
Κε κε φά λι
Τσε τσε κού λε
ω ω ω ώ μοι
τσε τσε κο φί νσα

μαράκες

τύμπ/ξυλκ

Τζέμπε

ΞΥΛΟΦ φωνή
Απάντηση
τσε τσε κού λε
τσε τσε κο φί νσα

G C

με με με μέ ση
κό φι σα λά νγα
γό γο γο γό να
κα κα σι λά γκα

μαράκες

τύμπ/ξυλκ

Τζέμπε

ΞΥΛΟΦ φωνή
κό φι σα λά γκα

Μαζί

πό δια μέ ση
κουμ α ντέ ντε
πό δια μέ ση
κουμ α ντέ ντε
εί
έί

μαράκες

τύμπ/ξυλκ

Τζέμπε

ΞΥΛΟΦ φωνή
Μαζί
πό δια μέ ση
κουμ α ντέ ντε
πό δια μέ ση
κουμ α ντέ ντε
εί
έί

ΑΤΣΟΥ ΤΣΑΤΣΑ
Τραγούδα στη βροχή
 διάστημα 4ης, τίρι

Κρουστόφωνο*
 ΜΠ ενορχ. Ν.Θεοδωρίδης

XX>

φωνή

ΜΕΤΑ

ΞΥΛΦ
 Μπούμ
 γουόκερς

Μπόγκος

D

Τρα γού δα στη βρο χή Μην το σκέ φτε σαι πο λύ Θα

D A D

νοιώ σεις ω ραί α στην κά θε σου στιγμή

Ατσούσατσα Α τσού τσατσα Α τσού τσα τσά

Τραγούδα στη βροχή
 Μην το σκέφτεσαι πολύ
 Θα νοιώσεις ωραία
 Την κάθε σου

1. Χέρια έξω και...
 Ατσού τσατσα, Ατσού τσατσα, Ατσού τσατσα, τσά (2)
2. Χέρια έξω, δάχτυλα πάνω και... Ατσού...
3. Χέρια έξω, δάχτυλα πάνω, αγκώνες πίσω και...
4. ... ποπός πίσω και...
5. ... πόδι πάνω και...
6. ... γλώσσα έξω και...

ΚΥΝΗΓΗΤΟΣ

στίχοι, χορευτική επεξεργ.
Βάσω Μππαντελά, Νίκος Θεοδωρίδης

παραδοσιακό Αν. Ρωμυλίας

The musical score is written for voice, guitar, and drum. It consists of three systems of music. The first system has a key signature of one sharp (F#) and a 6/8 time signature. The second system has a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The third system has a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The lyrics are in Greek and describe a hunt.

System 1:

φωνή
φλ/μπλ

G D

Μή πως πή γεσ φί λε α πό δω ω
Μή πως πή γεσ φί λε α πό κει -
Ξε γλι νη στράς κια κό μα να σε βρω -
Κυ νη γά ω ω πά λιαπ' την σε α ρχή -

τύμπανο

Ξ//ΜΤΛ

System 2:

D G

Τρέ χεις, τρέ χω, κυ νη γώ ω να σε φτά σω δεν μπο ρώ (ω)
Τρέ χεις, τρέ χω, κυ νη γώ ω να σε πιά σω προ σπα θώ (ω)

System 3:

D G D D D D.C.

Τρέ χεις, τρέ χω, κυ νη γώ ω, στρί βεις απ' την άλ λη
Τρέ χεις, τρέ χω, κυ νη γώ ω, μου ξε φεύ γεις πά λι

Εισαγωγή - πρόζα

Μήπως είναι από δω
Μήπως είναι από κεί (2)

Ένα δύο τρία χοπ
απ' την άλλη τώρα χοπ

Ένα δύο τρία χοπ
κυνηγάω τώρα χοπ

{βήματα δεξιά και πίσω αριστερά}

Ρεφρέν

Τρέχεις, τρέχω, κυνηγώ-ω
να σε φτάσω δεν μπορώ
Τρέχεις, τρέχω, κυνηγώ
στρίβεις απ' την άλλη

Τρέχεις, τρέχω, κυνηγώ-ω
να σε πιάσω προσπαθώ
Τρέχεις, τρέχω, κυνηγώ-ω
μου ξεφεύγεις πάλι

Κουπλέ

Μήπως πήγες φίλε από δω
μήπως πήγες φίλε από κει
Ξεγλιστράς κι ακόμα να σε βρω
Κυνηγάω πάλι απ' την αρχή